

Volume 1, Issue 1, Kasım 2019, pp 281-345
halisiyye.com/ksjournal

SULTÂNÜ'L-EVLİYÂ ABDULKÂDİR GEYLÂNÎ VE İSTİMDÂT
SULTÂN OF GOD FRIENDS ABDUL QÂDİR JILANI AND ASKING FOR HELP FROM HIM

Ömer Necâtî

Öz

Tasavvuf, üç temel İslâmî ilimden biridir. Tasavvuf, güzel ahlâk ve Allah Teâlâ'ya gerçek kulluk yapmanın eğitimidir. Allah Rasûlü (a.s.), Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim buyurmuştur. Güzel ahlâk, tasavvufun ana gâyesi ve temasıdır. Abdulkâdir Geylânî, tasavvuf târihinde, *Allah Dostlarının Sultânı* olarak isimlendirilmiştir. O, bütün hayatını, insanları irşâda ve Allahu Teâlâ'nın zikrine harcamış, pek çok Allah dostu yetiştirerek, velilik yolunun kapısı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Abdulkâdir, Geylânî, İstimdât.

Abstract

Sufism is one of the three basic Islamic sciences. Sufism is the education of good morality and real servitude to Allahu Teâlâ. The Messenger of Allah (p.b.u.h.), I was sent to complete the beautiful morality said. Good morality is the main theme and purpose of Sufism. Abdul Qadir Jilani was named as the Sultan of God friends in the history of Sufism. He spent his whole life for educating people and the remembrance of Allahu Teâlâ and he was the gateway of the mysticism by educating many God-friendly people.

Keywords: Sufism, Abdul Qadir, Jilani, Asking for Help.

1. GİRİŞ

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) tarafından tesis edilen Kâdiriye Ekolü, tasavvufî ekoller içinde mümtâz bir yere sâhiptir. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) İslâmî bütün ilimlerde mütebahhir bir âlim olması, ilminin ve tasavvufî kişiliğinin mütevâtir denebilecek kadar sağlam kaynaklarla sonraki nesillere ulaşmış bulunması, kurduğu tasavvufî ekolün ulemâ arasında çok büyük ölçüde kabul görmesine sebep olmuştur. İslâm uleması, o'nun (k.s.) Kitap ve Sünnet'e olan bağlılığına, Allahu Teâlâ'ya olan kurbiyyetine, kendisine Allahu Teâlâ tarafından bahşedilen seçkin özelliklerine, eserlerinde yer vermiş, tasavvuf ilminin ne büyük bir öğreticisi olduğu hususunda sözbirliği etmişlerdir. O'nun (k.s.) kurduğu ekol, büyük ölçüde çocuklara vasıtası ile sonraki nesillere aktarılmıştır.

Tasavvuf ekolleri, insan nefsinin terbiye ve tezkiyesini gerçekleştirecek usuller belirleyerek, kulu Allah Teâlâ'ya, Allah Teâlâ'yı da kula sevdirecek, kulun ebedî rızayı kazanacak bir gönül âlemine sâhip olmasını amaç edinmişlerdir. Bu ekollerin başında gelen Kâdiriyye, Abdulkâdir Geylânî tarafından tesis edilmiş, kitap ve sünnete ittibâ, havfullah, muhabbetullah, Allah Teâlâ'yı zikretmek, sabır, şükür, rıza, tevekkül, tefekkür, cömertlik, ihlâs ile kulluk, kalbi Allah Teâlâ'dan gayrısından boşaltmak ve bunun gibi daha pek çok güzel ahlâk ile ahlâklanmak esasları üzerine kurulmuştur. Geylânî, *el-Gunye*, *Fütûhu'l-Gayb*, *Fethu'r-Rabbânî* ve diğer âsârında, tasavvufu, güzel ahlâkı, kitap ve sünnete uymayı anlatmış, tasavvufun ne olduğunu, mutasavvıfın nasıl yaşaması gerektiğini en küçük ayrıntısına kadar mükemmel bir şekilde îzâh etmiştir.

Abdulkâdir Geylânî'den (k.s.) istimdât konusu, zaman zaman, konuya vâkıf olmayanlar tarafından tartışılmakta, genellikle ahlâk ilmi terminolojisine yabancı olanlarca eleştirilmektedir. Bu çalışmada, tartışmalarda kullanılması gereken, ilmî ölçülere bir ışık tutmak ve hiçbir ilmî dayanağı olmayan gereksiz tartışmaların yol açacağı zihin karışıklıklarını önlemek amaç edinilmiştir.

2. ABDULKÂDİR GEYLÂNÎ'NİN (K.S.) HAYÂTI, TASAVVUFÎ VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

2.1. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) Hayâtı

Kâdiriyye ekolünün kurucusu olan Gavsü'l-Âzam, Gavsü's-Semedânî, Kutbu'r-Rabbânî, Mahbûbu's-Sübânî, Heykelü'n-Nûrânî, Kandîlü'n-Nûrânî, Gavsü's-Sekaleyn, Bazû'l-Eşheb, Muhyi's-Sünneti ve'd-Dîn, Gavsü Rabbi'l-Âlemîn, Eş-Şeyh Es-Seyyid Eş-şerîf Ebû Muhammed Muhyi'd-Dîn Abdülkâdir Geylânî (k.s.), Hicret-i Nebeviyye'nin 470/1077 senesi Ramazan ayının ilk gecesi, İran'ın Geylân eyaleti'nin Neyf Beldesi'nde kadem-nihâde-i âlem-i vücûd, dünyâya zînet-bahşâ, şeref bahş-i makâm-ı şühûd olmuşlardır. Şu beyitle o'nun (k.s.) doğum ve vefâtına târih düşürülmüştür:

Câe fi'l-'Aşk ve mâte fi'l-Kemâl
(Aşk ile geldi, kemâl ile vefât etti)

Bu beytte aşk, ebced hesabıyla, doğum tarihi olan 470 yılını, kemâl, ebced hesabıyla, şerefli ömürleri olan 91 yılı göstermektedir (Vicdânî, 1338-1340: 7).

Abdulkâdir Geylânî (1077-1166), tasavvuf târihinde *evliyâların sultanı* olarak isimlendirilmiştir. Büyük âlimler, o'nun kitap ve sünnete olan bağlılığı, ilmî ve Hak (c.c.) katındaki yüce mevkîsi konusunda sözbirliği etmişlerdir. Ondaki zuhûr eden kerametler

tevâtür derecesine ulaşmış, onun menkibelerini içeren hacimli eserler yazılmıştır. Bu eserlerden en önemlilerinden olan *Behcetü'l-Esrâr*, edebî bir üslûb ile, *Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî* (k.s.) tarafından, Arapça'dan Türkçeye çevrilmiştir.

Geylân Eyâleti, Hazar Denizi'nin güneybatısındadır. Geylân Eyaleti'ne nisbetle, Arapça'da el-Cîlî, el-Cîlânî, Farsça'da Gîlî, Gîlânî, Türkçe'de Geylânî nisbesiyle şöhret bulan eş-Şeyh es-Seyyid eş-Şerîf Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) keremli babaları, Hz. Hasan (r.a.) soyundan Ebu Sâlih Mûsâ, muhterem anneleri ise Hz. Hüseyin (r.a.) soyundan Ümmü'l-Hayr Fâtımâ'dır. Fâtımâ Hâtun, devrin tanınmış zâhid ve mutasavvıflarından Ebu Abdullah es-Savmeî'nin kızıdır.

Hz. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.), mübârek babaları cihetinden nesebi;

Emîru'l-Mü'minîn Esedullah el-Gâlib Kerremellahu Vechehu

El-Hasan es-Sıbt Radiyellahu Teâlâ Anhu

Hasan el-Müsennâ

Abdullah el-Mahz

Musa el-Cevn

Abdullah

Mûsâ

Dâvud

Muhammed

Yahya ez-Zâhid

Ebu Abdullah

Ebu Sâlih Mûsâ (Kerkûkî, 1302: 177; Vicdânî, 1338-1340: 6),

mübârek anneleri cihetinden nesebi;

Emîru'l-Mü'minîn Ali İbn-i Ebî Tâlib Kerremellahu Vechehu ve Radiyellahu Anhu

İmâm Hüseyin (r.a.)

İmâm Zeynü el-Âbidîn

İmâm Muhammed Bâkır

İmâm Cafer es-Sâdık

İmâm Mâsa Kâzım

İmâm Aliyyü'r-Rızâ

İmâm Muhammed Cevâd et-Takî

Seyyid Alâuddîn

Seyyid Îsâ

Seyyid Kemâl

Seyyid Abdullah

Seyyid Ebû Atâ

Seyyid Tâhir

Seyyid Ebu Muhammed

Seyyid Ebu Cemâl

Seyyid Ebû Abdullah es-Savmeî

Ümmü'l-Hayr Fâtımâ'dır (Kerkûkî, 1302: 177-178; Vicdânî, 1338-1340: 6).

Şerefli soyları, baba tarafından, Hz. Hasan'a (r.a.), anne tarafından, Hz. Hüseyin'e (r.a.) ulaşır. Bu sebepten, babası cihetinden şerîf, annesi cihetinden seyyiddir. Bu hususu bizzat kendisi, kasîdelerinde şöyle belirtir:

Atam Resûlullah'tır (a.s.), o'ndan kasdım Muhammed (a.s.) (Kâdirî, t.y.: 45).

Meşhûr olan ismim Abdulkâdir'dir. Atam, kemâl sahibinin tâ kendisidir. (Kâdirî, t.y.: 47).

Tâhâ olan Mustafâ'ya (a.s.) nisbetim haktır. Dedem Mustafâ'dır (a.s.). İmâmlık ise bana yeter. Ceddime her vakit salât ü selam olsun! (Kâdirî, t.y.: 55).

Ceddim Resûlullah'tır, Tâhâ Muhammed! Ben Abdulkâdir'im, bütün tasavvuf yollarının mürşidi. (Kâdirî, t.y.: 62).

O (k.s.), uzuna yakın orta boylu, geniş sadırlı, nehîfü'l-Beden, açık alınlı, buğday benizli idi. Saçları omuzlarına erişecek kadar uzundu. Sesleri heybetli idi (Vicedânî, 1338-1340: 20).

Hz. Pîr'in (k.s.) anne ve babası, âbid, zâhid, hâl sahibi, çevresinde hürmet gören insanlardı. Anneleri Fâtımâ Hâtun, hayrât müberrât, hasenât, salâh, tevekkül, tefvîzden çok geniş nasipli ve çok haz sahibi idi. Küçük yaşta babasını kaybeden Gavsü'l-Âzâm, dedesinin himâyesinde büyüdü. Geylân meşâyihinin büyüklerinden olan mübârek cedleri *Es-Savmeî*, duâsı anında müstecâb, tasarruf ve kerâmetler sâhibi, kibâr-ı evliyâullahtan zâhid, âbid, dâima hakkı zikreden bir zattı.

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), Anne ve Babası'nı şöyle anlatır:

Ben evvel zamanda gelip geçen büyük zatların çocuğuyum. Peygambere (a.s.) uyduğum, anama babama iyilik ettiğim için Allah (c.c.) beni bu işlere ehil kıldı. Babam zengindi, dünyâlığı vardı. Fakat ona karşı bir yeterlik duygusuna sahipti. Annem de ona uydu. Yaptığı her işe razı oldu. Hiçbir zaman Babamın yaptığına itiraz etmedi. Babam ve Annem ehl-i dîn olup daima iyilik ederlerdi. Kalplerinde halka karşı bir şefkat duygusu vardı. Üzerimde gördüğümüz iyilik onlardandır. Allah'ın (c.c.) ve Peygamber'in (a.s.) huzuruna onlarla birlikte varacağım. Onları ben götüreceğim. Her hayrım ve bulunduğum nimet onların sayesinde oluyor (Geylânî, 1988: 278).

O'nun (k.s.), doğumundan önce de, çocukluk ve gençliğinde de harikulâde haller meydana gelmişti. O (k.s.), doğmadan önce Bağdat'ta Şeyh Abdullah el-Cûnî huzuruna gelenlere, nerelisiniz? sorup, onlar da Geylân'dan deyince, size müjdelers olsun ki, Cenâb-ı Hak memleketinizi, Abdülkâdir isminde bir Zât-ı Şerîfin doğumu ile aydınlatacaktır, o'nun velilik derecesi çok yüksek olacaktır buyurdu (Kerkûkî, 1302: 7).

Daha doğmadan evvel kendilerinin kutb-i Âzâm olacağına dair müşâhedeler mevcuttur. Doğacağı gece Peygamber (a.s.) bütün sahabe-yi kirâm, evliyâ-yı izam ile Ebû Salih Musa'nın rüyasında zuhur edip saâdetli çocuğun doğumunu tebrik etmişler, ey oğul, ey Sâlih'in babası! Allah (c.c.) senin adının bâki kalmasını nasip etti. O, benim oğlum, benim ve şânı yüce Allah'ın (c.c.) sevgilisidir. O'nun Allah'ın velileri yanındaki durumu benim nebîler ve resuller arasındaki durumum gibidir buyurmuşlardır. (Kerkûkî, 1302: 179).

Mübârek Anneleri şöyle anlatır: Ol vakit ki Abdülkâdir doğdu, Ramazan gününde süt emmezdi. Hatta bir Ramazan evvelinde hava bulutlu idi. İnsanlar hilâli göremiyorlardı. O anda Abdülkadir'in hareketi ve duruşu imsâk ve iftârdan hangisine delâlet ettiğini insanların

benden sorması üzerine, oğlum 'bugün süt emmiyor' cevabını verdim. Daha sonra o günün Ramazan olduğu anlaşıldı. Ve o zaman da, 'eşraftan filanın bir çocuğu oldu ramazanda gündüz süt emmez' deyu insanlar arasında şöhret buldu. (Kerkûkî, 1302: 180).

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), şöyle anlatır:

10 yaşındayken evden çıkıp mektebe giderdim. Etrafımda meleklerin benimle beraber yürüdüklerini, beni koruduklarını görürdüm. Tâ mektebe kadar bana eşlik ederler mektebe varınca, 'yer açın, Allah (c.c.) velilerinden biri geliyor' derlerdi. Çocuklarla beraber ne zaman oynamak arzu etsem hemen 'bana gel ey mübarek bana gel' diyen bir ses duyar korku ve dehşet içinde anneme koşar, kendimi onun şefkatli kucasına atardım (Kerkûkî, 1302: 68-69).

Ben gençliğimde, Geylân'da idim. Bir kurban bayramı arefesinde şehrin dışına çıktım. Gözüme ilişen bir köylü ve ikinci ineğinin arkasına düşüp ona yaklaştım. O anda inek başını bana çevirdi. 'Ya Abdülkadir! Sen bunun için yaratılmadın ve bununla emr olunmadın' dedi. İnek ismimi açıkça söylemiş, bunun gibi abes şeyle iştigal için yaratılmadığımı, memuriyetimin böyle şeyler olmadığını bana bildirmişti. Bu gönlüme tesir etti. Bende korku hâsıl oldu. Hemen dönüp eve koştum. O esnada hacıların Arafat dağında vakfeye duruşlarını müşâhade ettim. Artık bende karar kalmadı. Annemin huzuruna gidip ona, 'Beni Allah'a (c.c.) bağışla ve Bağdat'a gidip ilim tahsili ile, evliya, etkiya, sülehanın ziyareti ile meşgul olayım bana izin ver' dedim. Annem benim halimi ve yalvarmamı görünce bana neler gördüğümü sordu, ben de anlattım. Birden ağlamaya başladı. Yaşları gömleğini ıslattı. Hemen kalkıp babamdan kalan kırk altını giydiğim hırkanın koltuğu altına dikti, Bağdat'a gitmeme izin verdi. Doğruluk üzere bulunmağımı emretti ve benden söz aldı. Vedâ için benimle beraber çıktı. Ayrılık yerine geldiğimizde, 'işte oğlum seni Allah'a (c.c.) bağışlayarak senden ayrılıyorum ve yaşlı gözlerimin seni kıyamete kadar göremeyeceğini biliyorum' dedi. Vedâlaşarak ayrıldık. Küçük bir kervana karışıp yola çıktım. Hemedan şehrini geçtiğimizde 60 atlı hırsız kafiye çevirdi. Kervânı soydular. Haraminin biri bana yaklaşıp 'sende mal var mı?' dedi. Ben, 'evet koltuğumun altında kırk altın var' dedim. Bunu haber alan harami başı beni çağırdı. 'Oğlum sende altın olduğunu kimse düşünmez niçin söyledin?' dedi. Ben, 'Geylan'dan çıkarken anneme doğru söyleyeceğime dair söz verdim dedim. Bu söz haramibaşının ciğerine tesir etti. 'Eyvah! Bu günahsız çocuk annesine verdiği söze ihanet etmekten çekiniyor. Ben ise bunca yıldır Allah'ın (c.c.) emrine muhalefet ederek hırsızlık yapıyorum' dedi. Pişman oldu, hüznünlendi, kervan halkının mallarını geri verdi. Tevbe etti. Bütün harâmiler de tevbe ettiler (Kerkûkî, 1302: 113-115).

Hız. Pîr'in (k.s.), dedesi Savmeî (k.s.), çocukluğu ve Bağdat'a gelişi hakkında Hadîkatü'l-Evliyâ adlı eserde detaylı bilgiler vardır (Hocazâde, 1318: 32-35).

18 yaşına kadar Geylân'da ilim tahsilinin ilk aşamalarını geçiren Gavsül Azam (k.s.), 18 yaşında o devrin en büyük ilim ve kültür merkezi Bağdat'a gitti. Bağdat'a vardığı yıl, meşhur mutasavvıf ve âlim Temîmî'nin vefat ettiği 1095 yılı idi. Onun Bağdat'ı şereflendirmesini, büyük velilerden İbni Cerîr, şu anlamdaki dizeleri ile dile getirir:

Ey gelip de bizlere saadet ve mutluluklar bahşeden göklerin rahmet bulutları ile kaplanmasına sebep olan, hidayet meşalesi yakıp da her tarafı aydınlatan, Irak'ın kalbini diriltten muhterem zat! Şüphe yok ki, ayak basışınla, bulutlar yağmur boşaltmış, ölü yerleri yeşertmiştir. Taşlar birer inci ve dalgalar bal olmuştur. Irak'ın göğsünden tazelikler fışkırmış,

Necd'in kalbinde ziyalar görünmüştür. Nurundan, doğuda şimşekler çakar batıda celadet yıldırımları her tarafı kasıp kavurur (Tâdifî, t.y.: 4).

O (k.s.), Bağdat'ta bütün ilimleri tadrîs etmiş, bu ilimlerde yed-i tûlâ sâhibi olmuş, tasavvuf yolunun sonuna ulaşmış, sayısız irşâd ehli ve âlim yetiştirmiştir. O'nun (k.s.) sohbetlerinde gayr-ı müslimler doğru yolu bulup iman etmiş, mü'minler yüce mertebelere ulaşmışlardır.

Bütün hayatı ilimle ve irşâd ile geçmiştir. O'nun (k.s.) ahlâkı, Rasûlullah'ın(a.s.) ahlâkına tam olarak mutâbık olmuştu. Yaşantısı, Kur'ân ve sünnettî. Kendisinden zuhûr eden kerametler kadar başka hiç bir velîden keramet zuhur ettiği duyulmamıştır. Hayatına ve menkîbelerine dair pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak O'nun (k.s.) hayatı ve ilmi, ciltlerce eserin ihâta edemeyeceği kadar geniş ve şumullü, mânevi ahvâlî, hiçbir kalemin izahına kadir olamayacağı kadar yücedir.

O (k.s.), Hicri 561 yılı rebîü'l-Âhır ayı 10. cumartesi gecesini Bağdat'ta kendi medresesinde 'ircîî' ilâhi hitâbına icâbet ederek bu fânî hayatı terk edip hakka yürümekle, azm-i gülşenserâyı bekâ buyurdular. Gasli teçhiz ve tekfini gece icra olunduktan sonra çocukları, ashabı ve öğrencilerinden o anda orada hazır bulunanlar ile cenaze namazları oğlu Abdülvehhâb tarafından eda edildikten sonra adı geçen medresenin revâkına defnedildiğini ve sabaha kadar medresenin kapısı açılmayıp güneşin doğup yükselişi ile kapı açıldığında Bağdat'ın halkı ve ileri gelenleri, Hz. Pir'in (k.s.) kabri üzerine salâta ve merkâdını ziyarete fevc fevc geldiklerini o günün kıyamet gününe benzer bir gün olduğunu, İbn-i Neccâr, Tarihinde belirtmiştir (Vicdânî, 1338-1340: 33-34).

2.2. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) Tasavvufî ve İlmî Kişiliği

O'nun (k.s.) kemâli hakkında pek çok ulemânın sözü vardır:

İbni Kudâme, onu şöyle tavsîf eder:

Kâne şeyhunâ Muhyî'd-Dîn Abdülkâdir radiyellahu anhu nehîful beden, rub'ulkâmet, arîzussadr, ve'l-lihyetü tavîlühâ esmeru, mekrûnu'l-hâcibîn, hafîyen zâ savtîn, cuhûrî ve sumtûn ve kadrin alâ ve 'ilmun vefâ radiyellahu anhu. O, orta boylu, zayıf bedenli, geniş göğüslü, siyah ve uzun sakallı, kaşları birbirine yakın, bazen hafif bazen gür sesli, ilimde ve vefâkârlıkta kadri yüce bir velî idi (Tâdifî, t.y.: 6).

İbn-i Receb, *Tabakât*'ında der ki:

Abdülkâdir Geylânî (k.s.) asrının şeyhi ve en büyük âlimi, âriflerin önderi, şeyhlerin sultânı, tarîkat ehlinin efendisi, dînin ihyâ edicisidir. Onun zamanında, ehl-i sünnet i'tikâdî nusret buldu. Dîne sonradan bir şeyler ilâve edenler ve nefislerine, hevâ ve heveslerine tâbi olanlar eriyip gittiler. Halleri, sözleri, kerâmeti, mânevî keşifleri şöhrat buldu. Diğer İslâm beldelerinden Bağdat'a ondan fetvâ almak için geliyorlardı (Tâdifî, t.y.: 7).

İmam Nevevî, *Bustânü'l-Ârifîn* adlı eserinde şöyle der:

Zamanında ilim başkanlığı ona verilmiş, büyüklerden birçokları onun (k.s.) elinde yetişmiş, Irak'ın ileri gelen velîleri ona (k.s.) intisâb etmiştir. Hâl ve kerâmet sâhiplerinden birçokları onun feyzinden fezyâb olmuşlardır. Gerek velîler, gerek âlimler, onun (k.s.) çok değerli bir velî ve âlim olduğu konusunda söz birliği etmişlerdir. İhtilâflı meselelerde söz onun olurdu.

Her taraftan âlimler ve halk toplulukları ziyaretine gelirlerdi. Gâyet güzel görünüşlü, şahsiyet sâhibi, tevâzuu bol, dâima güler yüzlü, ilmi ve akli yüce bir zattı. Ma'rifet ilminde onun pek nefis ve tesirli sözleri olmuştur. Eli açık olup gayet cömert idi. Hulâsâ, zamanında onun gibisine tesâdüf etmek çok zordu (Tâdifî, t.y.: 8).

İbn-i Kesîr, Târih'inde şöyle der:

Sünneti ve dîni ihyâ eden Şeyh Ebû Sâlih'in oğlu, Ebû Muhammed Abdulkâdir el-Cîlî (k.s.), Bağdat'a geldi ve hadîs tahsîl etti. Hadîs ilminde yüceldi hattâ, Hadîs, fıkıh, va'z ve hakikat ilimlerinde yed-i tûlâ sâhibi oldu. Onun yolu mükemmeldi. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak dışında susmayı tercih ederdi. O halîfelere, vezirlere, sultânlara, kâdırlara, seçkin kişilere, halk tabakasından olanlara, dinleyicilerin huzurunda, minberlerde ve mahfillerde açıkça iyiliği emreder, kötülüğü yasaklardı. Zulme Allah rızası için karşı çıkar, kınanmaktan çekinmezdi. Onun zühdü çoktu. Hârikulâde halleri ve keşifleri vardı. Özetle büyük zâtların önde gelenlerinden idi. Allahu Teâlâ sırrını mukaddes kılsın ve kabrini nurlandırsın (Tâdifî, t.y.: 137).

En-Neccâr, Târih'inde der ki:

Ceylânî zâhid Ebû Sâlih bin Cengâdest'un oğlu İmam Abdulkâdir (k.s.), açık kerâmetler sâhibidir. O (k.s.) 488 yılında 18 yaşında Bağdat'a geldi. Fıkıh tahsîl etti. Usûl ve fîrû kitaplarını iyice öğrendi. Hadis dinledi (Tâdifî, t.y.: 7).

El-Hâfiz Ebû Abdullah, Meşîhatü'l-Bağdâdiyye adlı eserinde der ki:

O (k.s.), Bağdat'ta Hanbelî ve Şafililerin fıkıh imamı idi. Büyük bir din âlimi idi. Fukaha nezdinde sözü geçerdi. İlim, ibâdet ve ictihâd âşığı bir zattı (Tâdifî, t.y.: 7).

İbn-i Kudâme der ki:

561 yılında Bağdat'a girdiğimiz zaman, Abdülkadir'i (k.s.) ilmin zirvesine yükselmiş olarak gördük. O (k.s.), bildiğini tatbik ediyor, sorulan çetin soruları doyurucu tarzda cevaplıyordu. Ne kadar güzel huy ve vasıflar varsa sanki onda toplanmıştı. Ondan sonra onun gibisine hiç rastlamadım (Tâdifî, t.y.: 6).

Şeyh Muvaffak der ki:

Ben ve Hâfiz Abdulganî, Şeyhulislâm Abdulkâdir'in (k.s.) elinden hırkayı aynı anda giydik. Ondan (k.s.) fıkıh okuduk, hadîs dinledik. Sohbetinden son derece yararlandık (Tâdifî, t.y.: 6). Hâfiz Zeynüddin, Tabakât'ında der ki:

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) asrının velisi, âriflerin pîri, meşâyih'in sultânı, ehl-i tarîkân seyyîdidir. Herkes tarafından hüsn ü kabûl görmüştür. Sözleri, kerâmet ve keşifleri kısa zamanda her tarafa yayılmıştır (Tâdifî, t.y.: 7).

Muhammed Bahâuddin Farsça bir şiirinde onu şöyle tavsîf eder:

Her iki âlemin sultânı Şah Abdülkâdir'dir. Evlâd-ı Âdem'in serveri (reîsi) Şah Abdülkâdir'dir. Arş'ın, Kürsî'nin, Kalem'in hem Güneş'i hem Ay'ı. Nûr-ı âzâmdan bir kalb nûru Şah Abdülkâdir'dir (Geylânî, 1276: 1).

Sirhindî, Mektûbât'ında şöyle der:

İnsanları Allah'a ulaştıran yol ikidir. Birinci yol, kurb-i Nübüvvet'e taalluk eden yoldur. Asâleten bu yoldan ulaşanlar enbiyâdır. Onlara salât ve selâm olsun. Bir de onların ashâb-ı kiramı... İkinci yol, kurb-i velâyet'tir... Allah-ü Teâlâ'nın umum velî kulları bu yoldan ulaşırlar. Bu yolun Muktedâsı ve Reîsi Hz. Aliyy'ül-Murtezâ'dır (Allah (c.c.) o'ndan razı olsun). Rasûlullah'ın (a.s.) mübârek ayağı onun mübârek başı üzerinde gibidir. Hz. Fâtımâ, Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a) bu makamda onunla ortaklırlar. Sonra sırasıyla oniki imâm hazerâtının hayatta olanları bu ulvî vazifeyi yürütmüş, on iki imamdan sonra da bu ulvî vazife, Abdulkâdir Geylânî'ye (k.s.) verilmiştir. Şu anlaşılmıştır ki, her kime bir feyz gelirse, Hz. Şeyh Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) tavassutu ile gelir. Kiyâmete kadar bu vazife Hz. Şeyh Abdulkâdir Geylânî'ye (k.s.) verilmiştir. Kutuplardan olsun, nücebâdan olsun, aktâb olsun hepsi o'nun (k.s.) tavassutu ile Allah'a ulaşırlar (Sirhindî, t.y.: 184-185).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), bu mânâyı şöyle dile getirir:

Ben hakikaten varlığın kutuplarının kutbuyum. Diğer bütün kutuplar üzerinde izzet ve hürmetim vardır. Şiddet ve zorluklarda biz etevessül et! Sana himmetimle yardımcı olayım (Kâdirî, t.y.: 45).

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), tasavvuf yolunun en büyük Pîrlerinden birisi olmanın yanında, zamanının en kâmil müderrisi, fıkıh, hadis, tefsîr âlimi idi. Onun (k.s.) bu mümtaz mevkîsini pek çok ulemâ eserlerinde ifâde etmişlerdir. Hz. Abdülkâdir Geylânî (k.s.) on üç ilim ve fünûndan bahs ve tekellüm ederlerdi. Medreselerinde tefsîr, hadîs, mezheb, hilâfdan ders verirler, talebeleri ile müzâkere ederlerdi. Akşam ve sabah tefsîr, ilmi hadîs, mezheb, hilâf, usûl ve nahv okunur idi. Öğleden sonra yedi kırâat üzere Kur'ân-ı Kerîm okurlardı (Hasbî, 1300: 54).

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), Ebû Saîd Medresesinde Hanbelî Fıkıhı üzerine fetvâ verirdi. Devrinin bütün ulemâ ve evliyâsı ona tâbi olmuştu (Vicdânî, 1338-1340: 23).

Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) Mürşîdi, Ebu Sa'id Mübârek el-Mahzûmî'dir (k.s.). Mahzûmî (k.s.), evliyânın ekâbiri, esfiyânın bürhânı, âriflerin kıdvesi, sâliklerin zübdesi, ulûm-i zahir ve bâtineyi câmi bir pîr-i tarîkat ve vâkıf-ı râz-ı hakikat olup, Şeyh Ebu'l-Hasan Hakkâri (k.s.) Hazretleri'nin en kâmil hulefâsından idi. Hz. Hızır Aleyhisselâm ile çok sohbetleri olup Hanbelî Mezhebine mensûbdu. Ebu Said el-Mahzûmî'nin (k.s.), Bağdat'ta, Babül Ezc denilen yerde bir medresesi vardı. Sonra bu medrese Hz. Gavsul Âzâm'a (k.s.) verildi. Hz. Gavsul Âzâm (k.s.) orada ders vermeye başladı. Medrese, insanlara yeterli gelmeyince dışarıdan bazı yerler ve binalar bu medreseye ilave edilerek genişletildi. Yeni medrese 528 yılında tamamlandı. Ve o'nun (k.s.) ismi ile anılmaya başlandı. Diğer ülkelerden birçok âlimler, sâlihler gelip ondan ilim dinlediler, ders aldılar. İlimin her dalında yararlı bilgiler edinip yurtlarına döndüler (Hocazâde, 1318: 30-31; Necâtî, 2000a: 105).

Urfa'lı Şâir Nâbî'nin o'na (k.s.) yazdığı kasîdesi, dîvân edebiyâtının güzîde şiirlerindendir. Bu kasîdenin sâdeleştirilmiş şekli aşağıda verilmiştir:

Hz. Pîr'in mânevi tasarrufunun sırası geldiğinin haberi, semâların üzerinden verilmekte. O Zât'ın devletinin dâiresi, semâlara sığdıramaz. O'nun yücelik tasarrufunun kutlu ayağı, Allah (c.c.) dostlarının cümlesinin boynunda bir övünç kaynağıdır. Muhyiddîn İbnü'l-Arabî (k.s.), el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye adlı eserinde, Mushâf-ı Şerîf içindeki ve hüve'l-Kâhîru âyet-i

celîlesinin mânasında, Hz. Pîr'e (k.s.) bir işâret bulunduğunu yazdı. O'nu (k.s.) Abdülkâdir diye isimlendirdiler. O, feleği tasarrufu altına aldı. Öldükten sonra da hayatında olduğu gibi, onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâda yetişir. Kâmillerin içinde, Hazret-i Şeyh'in özelliği budur. Kutbiyyet, gavsıyyet ve ferdîyet makamlarının üçünün de kendisinde cem olmasıyla, onun yücelik otağı üç sütûn üzerinde durmaktadır. O'nun hatırlanması ile bedendeki tüyler bile tâze hayat bulur. Onun şevketi, şerefî, şanı başkasına benzemez. Ey Nâbi! Hz. Pîr eğer bir nazâr eyleser, dünyâya ve ahirete ait işlerinin hepsi tamam olur (Nâbî, 1392: 21).

O'nun (k.s.) kasîdeleri, şu örnekte olduğu gibi serâpâ hakikat zevkleri ile doludur. Şu mısralar, tasavvuf târihinin altın harflerle yazılmış hakikatleri arasındadır:

Hiçbir âlim yok ki benim ilmimle bilgin olmasın, Hiçbir sülûk eden yok ki benim usûl ve prensiblerimle hareket etmesin. Öncekilerin güneşleri kayboldu, bizim güneşimiz ise yüce felekler üzerinde ebedîdir, batmayacaktır (Kâdirî, t.y.: 58).

Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) menkıbelerini içeren *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*'nden iki bölüm aşağıda verilmiştir:

Bazı meşâyih'in, o Hazretin zuhûrunu ve 'Bu ayağım bütün evliyânın boynu üzerindedir' sözünün ondan sâdır olacağını önceden haber vermeleri bahsi: Dakika-sincân-ı ehbâr-ı evliyâ, şeyh-i kibâr ve mürşîd-i büzükrvâr, mâlikiyyül mezheb, Zeynü'd-Din Ebu'l Hasan Ali İbnü Ebi Muhammed bin Abdillâh bin Ebi Bekir bin Ebi Tâlib el Mağribî el-Havâsiri'den ki mevlîdi ve mahâl-i terbiyesi Kâhire-i Mısır ve Künyesi İbnü'l-'Alâ idi, rivâyet eylemiştir ki: Şeyh-i Müşarunileyh Hazretleri buyurmuş kim bâzı meşâyih ve fukahâ ki biri Şeyh Ebûbekir Şiblî'dir ki menşei belde-i hüdâdiyyedir, buyurmuşlar ki: 'bir gün Şeyh Ebûbekir Havâzin Hazretleri, meclisinde bâzı evliyâların zikrin ederken evâhir-i kelâmı, zaman-ı müstakbelde acemden Abdülkâdir nâmında bir kimesne zuhûr edüp meskeni Bağdat olarak o denli bârigâh-ı ehadiyyete mütekarrib ve Cenâb-ı Risâlet-meâb sâllellahu aleyhi ve sellem manzûr ve müntesib ola ki 'Bu ayağım, bütün evliyânın boynu üzerindedir' tekellümüne taraf-ı Rabb-i Celîl'den me'mûr olup eyyâm-ı saâdetinde kâin âimme-yi evliyâ emrine inkıyâd ederler' deyu buyurmuşlardır (Necâtî, 2000b, 4-9).

Bir cemâat-i nücûm-ı hüdâ ve e'lâm-i pîşvâ kâdesellahu Teâlâ esrârahum, o meclis-i behîşt enîste, üstâd-ı hikemâmûz Cenâb-ı Abdülkâdir'den sebekhân-ı ilm-i ledün ü mecmûadan mezâyâ-yı emrkün olmakta iken, neş'e-i sahbâ-yı sâğar-ı tecelliden nâşi bâlâ-yı minberde Cenâb-ı Gavsıyyetpenâh'dan na'râ-i 'kademî hâzihî alâ rakabet-i küll-i veliyyillâh' sâha-i pîra-yı sudûr olmakla, fi'l-Fevr Şeyh Hîti kim emâme-i sübhâ-i huzzâr-ı meşâyih idi, yerinden pürtâb-ı şevk olarak mânende-i duâ-yı müstecâb bâlâ-yı minbere suûd idüp kadem-i mübârek-i cenâb-ı Şeyhi kim ğubârı mütemennâ-yı efsur-i pâdişâhâne idi, kürsî-i rakabesi iderek zeyl-i saâdetmeâblerine teşebbüs eyledikte, kâffe-i evliyâ bu tarîk-ı tetâbi' ile zemzeme-i sübh-ı 'tellâhi lekad âserakellahu aleynâ' olarak kerden-i itâatlerin zîr-i pâ-yi çerhsâ-yi Hazret-i Şeyh'e best eylediler (Necâtî, 2000b, 11-12).

O (k.s.), Bağdat'ta mânevî bir işâretle ile, benim bu ayağım bütün evliyânın boynu üzerindedir diyerek yüce mevkîsini izhâr buyurmuştur.

Behcetü'l-Esrâr Tercümesi'nde, Rufâiyye yolunun pîri olan Ahmed er-Rufâî'nin (k.s.), Bağdat'tan kilometrelerce uzakta keşif yolu ile bu kelâmı işitip başımın üstüne diyerek boynunu eğmesi vâkiası şöyle anlatılır:

İsnâd-ı sahîh ile bazı ashâb-ı Şeyh Ahmed er-Rufâi'den mervîdir ki: bir gün makâmında câlis iken inhifâd-ı rakabe idüp 'alâ re'si' buyurdular. Sebebinden pürsân olanlara, elân Şeyh Abdülkâdir'den Bağdat'ta 'kademî hâzihî alâ rakabeti külli veliyyillâh kelâmı sâdır oldu' deyu inâre-i kânûn-i cevâb itmîşler, tahkîk-i târih olundukta hengâm-ı şeyhe mutâbık gelmiştir (Kerkûkî, 1302: 20; Necâtî, 2000b:29).

Abdülkâdir el-Geylânî (k.s.), bütün eserlerinde, Kitap ve sünnete uymanın asıl olduğunu sık sık vurgulamakta, kitap ve sünnete ittibâ etmeden, Rasûlullah'a (a.s.) ve Allahu Teâlâ'ya vuslatın ve mânevî yakınlığın mümkün olamayacağını belirtmektedir:

Allahu Teâlâ'nın Elçisine (a.s.) iyi ve doğru bir şekilde bağlanın. O'na (a.s.) bağlılık, demek o'nun (a.s.) getirdiklerine uymak demektir. O'nun (a.s.) emirlerini ne kadar iyi yaparsanız, uymanız o kadar iyi olur. Bu dünyâ âleminde o'nun (a.s.) emirlerini tutup yaptığı işleri yaparsanız, âhiret âleminde ona arkadaş olursunuz. Allahu Teâlâ'nın şu kelamını işitmediniz mi? "Peygamber size neyi emretti ise onu yerine getirin, yasak ettiklerinden de kaçının." (Haşir, 59/7). Eğer böyle yaparsanız, Rabbinize yakınlık kazanırsınız. Dünyada kalbinizle Rabbinize yakın olursunuz, öbür âlemde bütün varlığınıza cemâlini müşâhade edersiniz (el-Geylânî, t.y.: 116; Necâtî, 2000a: 96).

Sizden birisi, zâhiri ilimle amel ederse, Peygamber Efendimiz (a.s.), o kişiye bâtın ilmini öğretir. Kuşun yavrusunu beslediği gibi, Peygamber Efendimiz de (a.s.) o şahsın iç âlemini, hikmetleri ile besler. Bir kul Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sözlerini tasdik edip getirdiği hükümler ile hayatına yön verirse, Peygamber Efendimiz de (a.s.) ona hikmetlerin kaynağını açar. Zaten bir kulun mânevî varlığının, hikmet âlemine yükselip, nasip almasına sebep olan şey, Peygamber Efendimiz'in (a.s.), zâhirdeki kelâmı ile yani getirdiği dînin hükümleri ile hareket etmesidir (el-Geylânî, t.y.: 225; Necâtî, 2000a: 96).

Peygamber Efendimiz (a.s.), bizim önderimizdir. Bizi idâre eden büyüğümüzdür. O (a.s.), bizim şefâatçımızdır. İlk yaratılan o'nun (a.s.) rûhâniyyetidir. İlk Peygamber ve ilk insan Âdem'den (a.s.) beri, gelen bütün peygamberler (a.s.), bize o'nu (a.s.) takdîm etti, tanıttı. O'nun (a.s.) geleceğini bildirdi. O'nun (a.s.) takdîmi, kıyâmet gününe kadar devâm edecektir (el-Geylânî, t.y.: 85; Necâtî, 2000a: 97).

Geylânî (k.s.), her devirde Rasûlullah'ı (a.s.) temsîl eden kırk zâtın bulunduğunu, Allahu Teâlâ'nın onların duası ile yeryüzü halkından azâbı kaldırdığını, onların Rasûlullah'ın (a.s.) vârisi olduğunu belirtir.

Yâ Rabbî! Kalbimizi, sana tevekkül ile, sana tâat ile, seni zikretmekle, seni tevhîd etmekle, sana muvâfakat etmekle dirilt! Kalbinde tevhîd ve tevekkül bulunan velîler olmasaydı, helak olurdunuz. Allahu Teâlâ onların duası ile yeryüzü halkından azâbı kaldırır. Peygamberlik surette ref' olmuştur ammâ peygamberliğin mânâsı kıyamete kadar devam edecektir. Her devirde, bu mânâyı devâm ettiren, kırk kişi bulunur. Onlar arasında öyleleri vardır ki, kalplerinde nübüvvet mânâlarından bir mânâ vardır. Onun kalbi, enbiyâdan birisinin kalbi gibidir. Onlar, Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün (a.s.) yeryüzündeki halîfesidir. Peygamber Efendimiz (a.s.) bunun için, 'Âlimler, peygamberlerin vârisleridir' buyurmuştur (el-Geylânî, t.y.: 157; Necâtî, 2000a: 95).

Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâmına göre yaşaman, seni Kur'ân-ı Kerîm'in bulunduğu makama yükseltir. Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünneti hareket etmen ise, seni, o'nun (a.s.) bulunduğu makama, o'nun (a.s.) huzuruna çıkarır. Peygamber Efendimiz'in (a.s.)

Ruhâniyyeti, Allahu Teâlâ'ya ulaşmak isteyen yolcuların kalbinin çevresinde durur. Onların kalblerine ziynet verir. Onların sır alemleri, o Ruhâniyyet ile parlar. Allahu Teâlâ'ya yakınlık kapısını o Ruhâniyyet açar. Allah'a (c.c) ulaşmak isteyen yolcuların dağılmış saçlarını o Ruhâniyyet düzeltip tarar. Onların kalbi ve sırrı ile Hâlik-ı Zü'l-Celâl arasındaki elçiliği o Ruhâniyyet yapar. Peygamber Efendimiz'in (a.s) Ruhâniyyeti'ne bir adım yaklaşan, şükür etmelidir. O'nun (a.s.) Ruhâniyyeti'ne yaklaştıkça ibâdeti artmalıdır. Bundan gayrı şeylerle sevinmek isteyen isteyen, boş bir hevese kapılmış olur (el-Geylânî, t.y.: 76; Necâtî, 2000a: 95).

Büyük velîlerin hepsi, Peygamber Efendimiz'den (a.s.) artan sofranın misâfiridir. O'nun (a.s.) içtiği ilahî aşk şarâbının arttığı ile doyarlar. O okyanustan bir damla, iç âlemlerini çoşturmaya, o lütuf ve ihsân dağından bir zerre mânevî varlıklarını yüceltmeye yeter. Çünkü bu velîler, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) vârisleridir. Bütün varlıkları ile o'nun (a.s.) yoluna girmişler, varlıklarını o'na (a.s.) vererek, dînine yardım etmişlerdir. Onlar, yolunu kaybeden herkese, Peygamber Efendimiz'i (a.s.) gösterirler (el-Geylânî, t.y.: 184; Necâtî, 2000a: 95).

Sözlerimi işitin! Ben, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) ve o'nu (a.s.) halka hâtemu'l-Enbiyâ olarak gönderen Allahu Teâlâ'nın vekiliyim. Allah'ım, bana yardımcı ol! Bu işimde, senden af ve âfiyet istiyorum. İnsan ve cin şeytanlarının ve bütün mahlûkatın şerrinden beni esirge, âmîn! (el-Geylânî, t.y.: 299; Necâtî, 2000a: 95).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) el-Gunye adlı eserinde Hak yolunun yolcusunun öncelikle sağlam ve gerçek bir itikada sâhip olmasının, Allahu Teâlâ'nın emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınmasının gerekliliğini vurgulayarak şunları söyler:

Bu yolda başlangıçta olanlara vâcib olan sahih gerçek doğru bir itikaddır. Bu itikad, geçmiş enbiyâ ve rasullerin itikadıdır. Ehl-i sünnet olan geçmiş sâlihlerin itikadıdır. Sahâbenin, sahâbeden sonra gelen neslin, evliyânın siddıkların itikâdıdır. Ehl-i sünnet itikâdı, gunye adlı bu kitabımızın başında anlatılmıştır. Hak yolunun yolcusu, Kur'ân-ı Kerim'e ve Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnetine yapışması, Kitap ve sünnetteki emirleri yerine getirmesi, yasaklarından kaçınması gerekir. Kur'ân-ı Kerim ve Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnetini kendine iki kanat yapar. Bu iki kanat ile, Allahu Teâlâ'ya ulaştıran yola uçar (el-Geylânî, 1971: II, 277; Necâtî, 2000a: 31).

Geylânî (k.s.), sûfinin tanımını şöyle yapar:

Sûfî yânî tasavvuf ehli o kişidir ki, içini temiz tuta! Dışı da, Allahu Teâla'nın Kitabı'na, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnetine uya! Kulun kalbi temiz olursa, Peygamber Efendimiz'i (a.s.) rüyâsında görür. Peygamber Efendimiz (a.s.) o kula, yapılacak işleri emredip yasaklananlardan nehyeder. O kul, saf, temiz, iç ve öz olur. Dünyâ hayâtında, mâna âleminde, Peygamber Efendimiz (a.s.) ile beraber olur. Kalbi, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) önünde durur ve o kalbi Peygamber Efendimiz (a.s.) terbiye eder. Eli, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) elinde olur. Peygamber Efendimiz (a.s.), o kulun lisânından hitâp eder. O kul, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) önünde durup, o'nun (a.s.) nûruna perdedâr olur (el-Geylânî, t.y.: 256; Necâtî, 2000a: 96).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), fenâ hâlini şöyle izah eder:

Kendisinde fenâ (yok olma) hâli zuhûr eden kişi, yalnız Allahu Teâlâ'ya'ya bakar, o'ndan (c.c.) işitir. Allah'ım, bizi zatınla gayrından yok eyle! Her şeyi seninle buldur. 'Rabbimiz!'

Bize Dünyada iyilik ver. Âhirette iyilik ver. Bizi ateş azabından koru!’ (Bakara, 2/201) Âmin! (el-Geylânî, t.y.: 108-109; Necâtî, 2000a: 95).

Peygamber Efendimiz (a.s.) bir kudsî hadîs-i şerîfnde, Rabbu’l-Âlemîn’nin kelâm-ı âlisinden şöyle buyurmuştur: ‘Farzları edâdan sonra, kulum bana nâfile ibâdetlerle yaklaşıp. Bana yaklaşıncı o kulumu severim, o kulum benimle işitir, benimle görür, benimle tutar’ (el-Geylânî, t.y.: 121; Necâtî, 2000a: 95).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), *el-Gunye* adlı eserinde, Peygamber Efendimiz’i (a.s.) ziyâret âdâbını anlattığı bölümde, bizim için son derece önemli olan şu ifâdelere de yer verir:

Yâ Rabbî! Günâhlarımdan tevbe ve istiğfâr ederek Senin Nebîne (a.s.) geldim. Senden beni mağfiret etmeni istiyorum. Nasıl ki o hayatta iken birisi gelip onun önünde günâhını ikrâr etmişti. Nebî (a.s.) dua etmiş sen de o kişiyi affetmiştin. Yâ Rabbî! Sana, Senin Nebin, Rahmet Nebîsi (a.s.) ile teveccüh edip yöneliyorum. Yâ Rasûlellah! Şüphesiz ben, günahlarımı affetmesi için, senin ile Rabbime teveccüh ediyorum. Yâ Rabbî! Nebin (a.s.) hakkı için beni affetmeni ve bana merhamet etmeni istiyorum (el-Geylânî, 1971: 35-37; Necâtî, 2000a: 30).

Burada, evliyâların sultânı, ehl-i sünnet âlimlerinin büyüğü, maddî ve mânevî ilimlerin sâhibi olan Abdulkâdir Geylânî’nin (k.s.), Peygamber Efendimiz (a.s.) ile, Cenâb-ı Hakk’a nasıl teveccüh ettiğini yakînen görmek mümkündür. Bütün ulemânın kendisinden övgü ile bahsettiği Geylânî’nin (k.s.) bu ifâdeleri, bu gün değişik ortamlarda gereksiz bir şekilde tartışma konusu yapılan tevessül ve teveccühün ilmî kaynak ve dayanaklarından birini açık olarak ortaya koymaktadır. Özellikle, Abdulkâdir Geylânî’nin (k.s.) bu ibâreleri üzerinde düşünerek, binlerce Allah dostu ulemânın, yaşayıp uyguladığı, tevessül ve teveccüh konusunda, kalbi mutmain etmek gerekir. Bu hem kendi mânevî olgunluğumuzun terakkîsi hem de Hak (c.c) yolunda benliğini Rasûlullah’ın (a.s.) muhabbetinde yok edip, vâsıl-ı ilellah olmak isteyen mü’minlerin zihninde şüphe oluşturup onların feyzinin kesilmesine sebep olmamak açısından son derece önemlidir.

O (k.s.), Hulefâ-i Râşidîn ve Ehl-i Beyt-i Rasûlullah (a.s.) ve esmâu’l-Husnâ ile Hakk’a (c.c.) tevessül ederek şöyle dua ederdi:

Yâ Rabbî! Azîz kitâbınla, Kerîm Nebin olan Efendimiz Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve onun yüce şerefi ile, babaları İbrâhîm ve İsmâîl ile, arkadaşları Ebu Bekir, Ömer, Zinnûreyn Osmân ve onun âli Fâtımâ ve Âlî ve bu ikisinin çocukları Hasan ve Hüseyin ile ve amcası Hamza, Abbâs ve iki zevcesi Hatîce ve Âişe ile sana tevessül ediyor, senden istiyor ve sana yöneliyoruz (Kâdirî, t.y.: 150).

Yâ Rabbî! Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve Ebûbekir Sıddîk Radiyallahu Anh hurmetine, kaza ve kaderinde bana lutfda bulun, benden darlığı gider, tâkat getiremeyeceğim şeyi bana yükleme (Kâdirî, t.y.: 133).

Yâ Rabbî! Güzel isimlerinle sana sığınıyor, sana tevessül, teveccüh ve tazarru ediyorum (Kâdirî, t.y.: 62).

2.3. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) Ekolü

Abdülkadir Geylânî'nin (ks) müessisi olduğu Kâdiriyye ekolü, umûmiyetle, o'nun (k.s.) çocukları vâsıtası ile neşr olmuş, bu ekolden pek çok kol zuhûr etmiştir.

O'nun (k.s.) adları tesbit edilebilen çocukları, *Abdü'l-Vehhâb*, *Abdü'rRezzâk*, *Şemsü'd-Dîn*, *Seyfü'd-Dîn*, *Abdü'l-Azîz*, *Şerafu'd-Dîn İsâ*, *Abdü'l-Cebbâr*, *İbrâhîm*, *Muhammed*, *Abdullah*, *Yahyâ*, *Mûsâ*, *İsâ*, *Fâtımâ*'dır (Vicdânî, 1338-1340: 35).

Hız. Pîr'in (k.s.) çocuklarının hepsi âlim, fakîh ve muhaddis idiler. Mübârek babalarından ve devrin en önde gelen ulemasından ilim ahz eden bu zevât-ı kirâm, hayatları boyunca, Hız. Pîr'in (k.s.) yüce tasavvuf yolunu neşrederken, o'nun (k.s.) ilim mirasının da lâıykı vech ile temsilcisi olup, fıkıh ve hadis ilminde zamanlarının ileri gelen uleması arasında yer aldılar. İnsanlara fıkıh ve hadis ilmi öğretiler. Tasavvuf tarihçileri, Kâdirî yolu'nun, ekseriyyetle Hız. Pîr'in (k.s.) çocukları vâsıtası ile yayıldığını ifade etmektedirler. Kâdiri kollarının ekserisi, Hız. Pîr'in (k.s.) çocukları vâsıtası ile gelmiştir. Bu âlim ve mutasavvıf zatların varlığı, Kâdirî yolu'nun zâhir ve bâtın ilimlerinin en üst seviyede tedrîs edildiği ilahî bir medrese olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Hız. Abdülkadir Geylani'nin (k.s.) mübârek çocuklarının her biri, babalarının yolunu ayrı ayrı devam ettiren birer yıldız idiler. *Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidâyete erişirsiniz* Hadis-i Şerifinin, yüce Ashab-ı Kiram hakkındaki bu beyan-ı nebevisine uygun olarak, Resûlullah (a.s.) aşığı olan bu yüce velâyet önderlerinin her birinin de, birer mürşid-i kâmil ve rehber-i râh-ı Hak oldukları hususu kesindir.

Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliyâ* ve *Sâdık Vicdânî*'nin *Tomar* adlı eserlerinden elde ettiğimiz malûmata nazaran, Hız. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) çocuklarının her birinden ayrı ayrı kolların teessüs ettiği anlaşılmaktadır.

Bunlardan *Eşrefoğlu Abdullah Rûmî*'nin kurduğu, *Eşrefiyye* şube-i Kâdiriyyesi, Hız. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid Şemsüddin*'e dayanmaktadır:

Seyyid Şemsüddin Geylânî
Seyyid Hüsâmüddin Şefik
Seyyid Ahmed Şihâbüddin
Seyyid Alâüddin
Seyyid Hüseyin el-Hamavî
Eşrefoğlu Abdullah Rûmî

Yine, *Mustafa Müştâk Kadirî*'ye mensûb olan *Müştâkiyye* şubesi, Hız. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid Abdülvehhâb*'a dayanmaktadır.

Seyyid Abdülvehhâb Geylani
Seyyid Muhammed
Muhyiddîn
Seyyid Hasan

.....
Seyyid Abdülcélîl Bitlisî
Mustafa Müştâk el-Kâdirî

Yine, *Seyyid Dede Osmân Avnî*'ye (k.s.) ulaşan kollardan birisi, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid Ebûbekir Abdülazîz*'e dayanmaktadır:

Seyyid Ebûbekir Abdülazîz Geylânî
Seyyid Muhammed el-Hattak
Seyyid Şemsüddin
Seyyid Şerafüddin
Seyyid Zeynüddin

.....
Seyyid Süleyman el-Bağdâdî
Seyyid Ali el Bağdâdî
Seyyid Eyyûb Urfevî
Seyyid Dede Osman Avnî Urfevî

Yine, *Seyyid Dede Osmân Avnî*'ye (k.s.) ulaşan *Hâlisiyye* kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid Abdürrezzâk Geylânî*'e dayanmaktadır:

Seyyid Abdürrezzak Geylânî
Seyyid Osmân Geylânî

Ziyâuddîn Abdurrahmân Hâlis
Seyyid Dede Osmân Avnî Baba Ruhavî

Yine, *Muhammed Garîbullah el-Hindî*'ye mensub olan *Garîbiyye* şubesi, Hz. Pîr'in mübârek evlâdlarından *Seyyid Abdürrezzak Geylânî*'ye dayanmaktadır.

Seyyid Abdürrezzak Geylânî
Seyyid Abdullah el Hüseyinî

Seyyid Muhammed Enîs
Muhammed Garîbullah el-Hindî

Yine, şuûbât-ı Kâdiriyye'den olan *Îseviyye* kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid İsa Geylânî*'ye mensûbdur.

Yine, şuûbât-ı Kâdiriyyeden olan *Hilâliyye* kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid Muhammed Şemsüddin Geylânî*'ye dayanmaktadır:

Seyyid Şemsüddin Geylânî
Seyyid Hüsamüddin Şefik
Seyyid Ahmed Şihâbüdin
Seyyid Alâüddin
Seyyid Hüseyin El-Hamavî

Mustafa Latîf
Muhammed Hilâlür-râm el-Hamedanî

Yine, şuûbât-ı Kâdiriyyeden olan *İsmailiyye* kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından *Seyyid Abdürrezzâk Geylânî*'ye dayanmaktadır.

Seyyid Abdürrezzâk Geylânî
Seyyid Ebû Sâlih Nasr Geylânî

.....

Ahmed er-Rûmî
İsmâil er-Rûmî (Vicdânî, 1338-1340: 38-67; Vassâf, Silsile-i Kâdiriyye Md.).

Hz. Pîr'in (k.s.) yolunu devam ettiren mübârek çocuklarının yanı sıra, başka hulefâsı da mevcuttur. Bunların en meşhûrları;

Ebû Medyen Mağribî
Ebul Abbas Ârif
Sıdk Bağdâdî
Beka bin Batû
Ali bin Hîtî
Muhammed bin Evânî
Ebû Suûd bin Şiblî
Kadibulbân Mûsulî
Yunus Kassâb bin Hâşimî dir.

Muhyiddîn ibnü'l-Arâbî (k.s.), Gavsü'l- Azam Şah Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) halifelerinin önde gelenlerinden, Cemâlüddin Yunus el-Kassar'dan (k.s.) tasavvuf hırkası giymiştir. Hz. Gavsü'l- Azam'a (k.s.) ikinci bağlılığı ise, Ebu Medyen Mağribî (k.s.) vâsıtası ile dir. Tasavvufta, *Ekberiyye* yolunun sahibi olan Hz. Muhyiddin (k.s.), Tarikat-ı Âliyye-yi Kâdiriyye'yi neşre himmet etmiş, bu yüce yolda iki büyük kolun daha zuhûr etmesine vesile olmuştur. Bu kollar, *İmam Abdullah el-Yâfi*'ye mensub olan *Yâfiyye* ve *İmam Abdülğani en-Nablûsî*'ye mensûb olan *Nablûsiyye*'dir. *İmâm Abdullah el-Yâfi*, *Hülâsatü'l-Mefahir fi Menâkıb-ı Şeyh Abdülkâdir* adlı, Abdülkadir Geylânî'nin (k.s.) menkıbelerini anlatan eserin sahibidir. *İmam Abdülğani en-Nablûsî* ise, ulemâ-yı İslâm'ın sayısız eser tasnif eden ekâbirindendir.

Mezkûr kolların Hz. Abdülkadir Geylani'ye (k.s.) ulaşan silsileleri eserlerde şu şekilde verilmiştir:

Yâfiyye Kolu;

Gavsü'l-Âzam Şah Abdülkâdir Geylani (k.s.)
Cemâlüddin Yunus El Kassar
Şeyhül Ekber Muhyiddin-i Arabî
İzzettin Ahmet el Vasiti
Necmüddin Abdullah El- İsfehani
Radiyüddin İbrahim El- Mekki
İmam Abdullah El-Yâfi (Vassâf, Silsile-i Kâdiriyye Md.).

Nablusiyye Kolu;

Gavsü'l-Âzam Şah Abdülkâdir Geylani (k.s.)
Cemalüddin Yunus El- Kassar
Şeyhü'l -Ekber Muhyiddin-i Arabî
Sadrüddin Muhammed el-Konevi
Şerîfüddin Musuli
Şemsüddin
Afîfüddin
Muhammed
Hafız Ahmed
Zekerîyya
Şah Veli Ebu'l -Hasan
Şahabeddin El -Kebir
İmam Abdülgani En-Nablusi (Haşimi, Telkinnâme).

Vicdânî, Hz. Pîr'in (k.s.) hulefâsından kırk zâtın ismini, *Tomar*'da zikretmiştir. (Vicdânî, 1338-1340: 29-31).

Hocazâde, Hadîkâtü'l-Evliyâ adlı eserinin, ikinci cildinde, Kâdiriyye yolu ve Abdülkâdir Geylânî (k.s.) hakkında detaylı mâlûmât vermiştir (Hocazâde, 1318-II: 4-93).

3. TASAVVUF EDEBİYÂTINDA ABDULKÂDİR GEYLÂNÎ (K.S.)

Kâdiriyye ekolünde *Hâlisiyye* kolunun müessisi *Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî* (k.s.) Farsça bir gazeline, *Abdulkâdir Geylânî*'yi (k.s.) şöyle anlatmıştır:

Burası, evliyâ burçlarının ayı olan Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) makâmıdır. Burada, Hüda'nın Zâtı'nın kudret güneşinin nurları parlar. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) nefesinin, Hz. İsâ (a.s.) gibi Rûhu'l-Kuds ile kuvvetlendirilmesi imkânsız değildir. Çünkü Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Hz. Mustafâ Aleyhisselâm'ın dîninin güçlendiricisi idi. O'nun (k.s.) irşâd ışığı, imkân karanlığının gecesinde, Hak yolunun yolcularına, yol göstericidir. O'nun (k.s.) hüküm ayı, sonsuza dek, tutulmaz. Çünkü o ay, ışığını, yaratılmışların en hayırlısı olan Muhammed Aleyhisselâm'a has olan güneşten almaktadır. O (k.s.), açılan kudret elidir. Kuvveti, Kâdir olan Mevlâ'dandır. O'nun (k.s.) elinin kabzasında, âlem kanatsız ve ayaksız serçe kuşu gibidir. Ne zaman ki o'nun (k.s.) güneşi, velâyet burcundan doğdu, her velînin keşif ayı, o güneşin ışığında süha yıldızı gibi kayboldu. O'nun (k.s.) kerâmetleri tevâtür hâline ulaştığından, her kim ki o'nu (k.s.) inkâr ederse, enbiâyı (a.s.) inkâr etmiş gibi olur. O'nun (k.s.) fermânı karşısında, Hâkan, hâkir bir köledir. O'nun (k.s.) ihsânının kapısında, Kayser, hâkir ve fakîrdir. O'nun (k.s.) cömertlik sofrası her muhtâca açılmıştır. O'nun (k.s.) himmetinin makâmı, şâhın ve yoksulun sığınacağı yerdir. Celâl tecellisinin nûrlarına, o'nun (k.s.) rûhundan başkası tahammül edemez ki o'nun (k.s.) kuvveti, Mustafâ Aleyhisselâm'ın feyzindendir. Süt emme çağında oruçlu bulunması, akıl sâhipleri nezdinde, o'nun (k.s.) şânının yüceliğine, çok parlak bir delildir. Ey Pâdişâh! Senin lütuf feyzini Hâlis'in gönlüne dök ki, O, bütün varlığı ile sizin dergâhınızın kölelerindendir (el-Kerkûkî, 1284: 32-33; Necâtî, 1985a: 14).

Kerkûkî (k.s.), Nûr Ali'nin (k.s.) Farsça bir gazeline yazdığı muhammesde de aynı temayı işler:

O şeyhin (k.s.) yolunda kurbânım, o pîrin (k.s.) kapısında bekçiyim, Gavs-i Geylânî'nin (k.s.) bendesiyim ve ben o'nun (k.s.) himmetinin gulâmıyım ki o (k.s.), Cebrâil (a.s.) arada vâsita olmadan, peygamberin yaptığı işi yapar (el-Kerkûkî, 1284: 53-54; Necâtî, 1985: 89).

Burada, anlatılmak istenen, Cebrâil'in (a.s.) sâdece peygamberlere elçi olarak geldiği, Rasûlullah (a.s.) ile peygamberliğin sona erdiği, ancak Rasûlullah'ın (a.s.) vekilleri olan ulemâ ve evliyânın, Cebrâil (a.s.) arada vâsita olmadan, irşâd görevini yerine getirdikleri konusudur.

Kerkûkî (k.s.), Türkçe şiirleri arasında yer alan *fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün* veznindeki gazeline, o'nu (k.s.) ve ekolünü şöyle vasf etmektedir:

*Şâh-ı iklim-i velâyettir gürûh-ı Kâdirî
Râh-ı aşkta, zü'l-kerâmettir gürûh-ı Kâdirî
Cümle erbâb-ı tarikat bülbül-i şûrîdedir
Anlara bâğ-ı letâfettir gürûh-ı Kâdirî
Dâmenin tutmuş bular Sultân Abdülkâdir'in
Mazhar-ı lutf u hidâyettir gürûh-ı Kâdirî
Gavs-ı Muhyiddîn ihyâ eylemiş dîn-i nebîyi
Revnâk-ı dîn-i risâlettir gürûh-ı Kâdirî
Küntü kenzen kapısını men aref miftâh ile
Feth iden şâh-ı velâyettir gürûh-ı Kâdirî*

Dâhil ol var ol gürûha bî-teemmül Hâlisâ
Sâhib-i emn ü emânettir gürûh-ı Kâdirî (Kerkükî, 1284: 64).

Nakşîyye ekolünün müessisi, *Muhammed Bahâuddîn* (k.s.) Farsça bir şiirinde şunları dile getirir:

Pâdişâhı her dû âlem Şâh Abdülkâdirest
Server-i evlâd-ı Âdem Şâh Abdülkâdirest
Âfitâb u Mâhitâb-ı Arş, Kürs ü Kalem
Nûr-i kalb ez nûr-i âzâm Şâh Abdülkâdirest (Geylânî, 1276: 1).

(Her iki âlemin sultânı Şah Abdülkâdir'dir. Evlâd-ı Âdem'in serveri Şah Abdülkâdir'dir. Arş'ın, Kürsî'nin, Kalem'in hem Güneş'i hem Ay'ı. Nûr-ı âzâmdan bir kalb nûru Şah Abdülkâdir'dir.)

Urfalı Şâir Nâbî'nin Abdülkâdir Geylânî (k.s.) için yazdığı *fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün* Vezninde bir Kasîde:

Ser-i bâmında sipihrin çalunur nevbet-i Şeyh
Çerha küncîde değil dâire-i devlet-i Şeyh
Fahrdır gerdenine cümle-i ehlullahın
Kadem-i meymenet-i enduhde-i izzet-i Şeyh
Şeyh İbnü'l-Arabî yazdı Fütûhâtında
Mushaf içre ve hüvel kâhir imiş âyet-i Şeyh
Nâmını eylediler tesmiye Abdülkâdir
Eyledi zîr-i tasarruf, feleği Hazret-i Şeyh
Hâl-i mevtinde dahî hâl-i hayatında gibi
İder imdâd-ı tasarruf eser-i himmet-i Şeyh
İstiâne idicek lâbud irer imdâde
Kümmelîn içre budur şöhet-i hâsiyyet-i Şeyh
Cem-i kutbiyyet ü ferdiyyet ü gavsîyyet ile
Si sûtûn üzre durup bârgeh-i rif'at-i Şeyh
Yâd-ı ismiyle bulur mû-yi beden taze hayât
Benzemez âhara şan u şeref u şevket-i Şeyh
Dünyevî uhrevî âmalin olur cümle tamam
Nâbiyâ yek nazâr eylerse eğer Hazret-i Şeyh (Nâbî, 1392: 21).

Nâzım Paşa'nın fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün vezinli kasîdesine Hersekli Ârif Hikmet Bey'in yazdığı tahmîs:

*Aşktır sernâme-i ünvânı Gavs-i âzâm'ın
Ol kemâlin sırrıdır bürhânı Gavs-i âzâm'ın
Lafza sığmaz mânâ-yı rüchânı Gavs-i âzâm'ın
Kâbil-i ihsâ değil irfânı Gavs-i âzâm'ın
Berter-i idrâk-i izz ü şânı Gavs-i âzâm'ın*

*Cezbe-i feyzinle âlî canlar olmuş bî-karar
Havl-i mihr-i intisâbında döner seyyâre-vâr
Ber-taraftır bunda hep endişe-i dâr u diyâr
Sırr-ı devr-i âlemi lâhûtî eyler âşikâr
Mânevî seyrândır devrânı Gavs-i âzâm'ın*

*Düş tarîk-ı aşka ömrüm nâle-i cân-gâh ile
Mâsivâ efkârın imhâ eyle âh u vâh ile
Bul fenâ içre safâyı bir dil-i âgâh ile
Her giren sermest olur feyz-i ricâlullah ile
Bezm-i gaybu'l-gaybdır meydânı Gavs-i âzâm'ın*

*Nûr-i vahdet seyrederek dilden dile sârî olur
Ol cemâlin cângüdâzân âşık-ı zârî olur
Vâkıf-ı sırr-ı şümûl-i kudret-i bâri olur
Hânkâh-ı âlem-i ulyâda da cârî olur
Dembedem âdâb ile erkânı Gavs-i âzâm'ın*

*Kâdirîyiz bizdedir her iktidâr-ı mümkinât
Bâzü'l eşheb Pâyımâldır sevâd-ı şeş cihât
Durma Hikmet sen de söyle böyle mâdâmel hayât
El çekerdim kabza-i hükmümde olsa kâinât
Geçse Nâzım, destime dâmânı Gavs-i âzâm'ın*

Hüseyin Vassâf'ın bir Kasîdesi:

*Pişvâ-yı mürşîd ü pîr-i muazzamsın medet
Hem şeh-i sâhib-i tarîkat hem mükerremsin medet
Serfirâz-ı mukbil, hemhem nev-i âdemsin medet
Nesl-i pâk, bâis-i mevcûd-i âlemsin medet*

*Cümlelerin indinde makbûl ü müsellemsin medet
Kutb-i âlem, Gavs-i Âzâm zât-ı ekremsin medet*

*Oldu Abdulkâdir-i Geylânî nâm u şöhretin
Hep bilir bâî u gedâ kadrini hem mâhiyyetin
Dâimâ pervâz ederken şâhbâz-ı himmetin
Sâlike cây-ı emândır âstan-ı devletin*

*Cümlelerin indinde makbûl ü müsellemsin medet
Kutb-i âlem, Gavs-i Âzâm zât-ı ekremsin medet*

*Cânib-i dilden nesîm-i himmetin etse güzër
Bû-yi feyzinden sana âşık olan candan geçër
Âcizin Vassâf-ı pürekdarın istimdât eder
Lutfedip ihsân-ı feyzinden ona göster eser*

*Cümleinin indinde makbûl ü müsellemsin medet
Kutb-i âlem, Gavs-i Âzâm zât-ı ekremsin medet*

Bursada Mısrî Hankâhı şeyhi Şemsüddîn Efendi'nin fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün
veznindeki kasîdesi:

*Medhi mümkün olmadı sultân Abdülkâdirin
Gün gibi bak âşikâr bürhânı Abdülkâdirin*

*Her kim itse arz-ı hâcât, matlabin elbet bulur
Herkes şâmil olur ihsânı Abdülkâdirin*

*Bazü'l-Eşheb, Gavsü'l-Âzâm, Şeyhü'l-Ekber kendidir
Mazhar-ı sırr-ı Alî'dir cânı Abdülkâdirin*

*Şeyhu'l-Ekber misk-i ezfer ana olmuştur mürid
Serteser tuttu cihânı şânı Abdülkâdirin*

*Evliyâullah ana tâzim edip eğdi boyun
İns ü cinne irişür harmânı Abdülkâdirin*

*Ol erenler şâhidır, pîrân ederler ahz-ı feyz
Şarkı garbı tuttu çün irfânı Abdülkâdirin*

*Âşıkân feryâd ederler, zikr-i 'yâ Hay' deyup
Feyzyâbdır silk-i meydânı Abdülkâdirin*

*Cânü başla zikr idüp eyler semâ başın urur
Mûcib-i hayret olur seyrânı Abdülkâdirin*

*Mebde-i sırr-ı meâdî sâlike tefhîm eder
Gösterir seyr-i sülûk devrânı Abdülkâdirin*

*Nefsi tezkiye, kalbi tasfiye için müdâm
Sürülür leyl ü nehâr erkânı Abdülkâdirin*

*Pîrime olmuş hediye başımızda taşırız
Verd-i vird-i Hazret-i Geylânî Abdülkâdirin*

*Şemsi-i Mısrî ana bir bende-i dîrînedir
Dâhil-i bezm-i harîm dîvânı Abdülkâdirin*

(Vassaf, H. (t.y.). Silsile-i Tarîkât-ı Âliyye-i Kâdiriyye Md.)

Zihnî'nin fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün veznindeki bir kasîdesi:

*Zâhidâ biz kemter-i Sultân Abdulkâdiriz
Zî saâdet, hâk-i pâ-y-i Şâh Abdulkâdiriz*

*Kutb-i aktâb-ı velâyet, cedd-i pâki Mustafâ
Cân u dilden bende-i Sultân Abdulkâdiriz*

*İns u cin her dem kılar tığ-i celâlınden hazer
Rû siyâhım sâlikân-ı Şeyh Abdulkâdiriz*

*Ravza-i cennât-i adne, tâ o şâhın merkezi
Sâye-bân-ı ravza-i Sultân Abdulkâdiriz*

*Nâ-sezâyız âsitân-ı rif'atin bûs etmeye
Zihniyâ her bir cihet mensûb-i Abdulkâdiriz (Öğüt, 2016: 270).*

Şeyh Safvet'in mefâilün/ mefâilün/ mefâilün/ mefâilün veznindeki bir kasîdesi:

*Reîs-i meclis-i sırr-ı Hüdâdır Gavs-i Geylânî
Enîs-i üns-i pâk-i Mustafâ'dır Gavs-i Geylânî*

*Sadâkatte adlde Hazret-i Şeyhayne vâristir
Verâsette reîs-i esfiyâdır Gavs-i Geylânî*

*Hayâda Hazret-i Osmân-ı zi'n-Nûreyne pîrevdir
Şecaatta Aliyyü'l-Mürtezâdır Gavs-i Geylânî*

*Zuhûr-i nesl-i pâk-i Hazret-i Sıbtayn-ı Ekremdir
Nişân-i rif'at-i âl-i abâdır Gavs-i Geylânî*

*Cenâb-ı Hazret-i Peygamber'in emr-i şerîfiyle
Kademrân-ı rikâb-i evliyâdır Gavs-i Geylânî*

*Helâk eyler gürûh-i münkirânı seyf-i kakhârı
Celâlınden belâ-yı eşkiyâdır Gavs-i Geylânî*

*Sek-i dergâh-ı Geylânem, mubâhât eylerim Safvet
Demâdem bizlere himmetnü-mâdır Gavs-i Geylânî (Öğüt, 2016: 432).*

Hüsnü'nün bir şiiri:

*Hiç bulunmaz akranı
Mahz-ı lutf-i Yezdânî
Gavsü'l-Âzâm Geylânî
Sultân Abdulkâdir'in*

*Kutuplar hep hâdimi
Yerde gökte var nâmı
Pek büyüktür makamı
Sultân Abdulkâdir'in*

*Evliyâ derbânidir
Esfîyâ hayrânıdır
Arş u kürs meydânıdır
Sultân Abdulkâdir'in*

*Tâlibi matlûb olur
Matlûbu mahbûb olur
Dervîşi meczûb olur
Sultân Abdulkâdir'in*

*Bahçesinde gül olsam
Ocağında kül olsam
Kapısında kul olsam
Sultân Abdulkâdir'in*

*Bağdat yolun gözlerim
Geylânîyi özlerim
Himmetidir sözlerim
Sultân Abdulkâdir'in*

*Dergâhında himmet var
Devrânında hikmet var
Kapısında rahmet var
Sultân Abdulkâdir'in*

*Hüsnü terk et teşvîşi
Hakk'a bırak her işi
Dervîşi ol dervîşi
Sultân Abdulkâdir'in (Öğüt, 2016: 427).*

Eşrefoğlu Abdullah Rûmî'nin bir şiiri:

*Cem olmuş âşıkları
Pîrim Abdulkâdirin
Yolunda sâdıkları
Pîrim Abdulkâdirin*

Elim verdim eline
Kurban oldum diline
Cânım fedâ yoluna
Pîrim Abdulkâdirin

Sana derim ey kişi
Çıkar kalpten teşvîşi
Oda yanmaz dervîşi
Pîrim Abdulkâdirin

Arısının balıyım
Bahçesinin gülüyüm
Bağının bülbülüym
Pîrim Abdulkâdirin

Hakk katında uludur
İki cihân doludur
Eşrefoğlu kuludur
Pîrim Abdulkâdirin (Öğüt, 2016: 437).

Bahâuddîn'in mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün Veznindeki Bir Kasîdesi:

*Mu'allâ Gavs-i Sübhânî, Mukaddes Kutb-i Rabbânî
Emîn-i Sırr-ı Yezdânî, tû Muhyi'd-Dîn-i Geylânî*

*Alelyâlel yâ seyyidî, yâ aynî, alelyâlel yâ rûhî, yâ aynî,
Yâ Hay, Yâ Hay, Yâ Hay, Yâ Hâdî, Yâ Hay, Yâ Hay, Yâ Hay, Yâ Dâim*

*Zehî sîmâ-yi nûrânî, zehî ferhunde pîşânî
Kemâl-i hüsn-i insânî, tû Muhyi'd-Dîn-i Geylânî*

*Lebet lâle-i bedehşânî, dehân yâkut-i rummânî
Kelâmet feyz-i Rabbânî, tû Muhyi'd-Dîn-i Geylânî*

*Zehî mahbûb-i Peygamber, nihâl-i bâğ-ı ân server
Zehî tûbâ-yı rıdvânî, tû Muhyi'd-Dîn-i Geylânî*

*Safâ-bahş-ı muhibbânî, atâ-bahş-ı fakîrânî
Hatâ-pûş-ı müridânî, tû Muhyi'd-Dîn-i Geylânî*

*Ser-i sâdât-i irfânî, dil-i ashâb-ı elkânî
Serâpâ feyz-i Rahmânî, tû Muhyi'd-Dîn-i Geylânî*

*Meded yâ şâh-ı Geylânî, kerem yâ Kutb-i Rabbânî
Ki mahrumem negerdânî, tû Muhyiddin-i Geylânî*

*Buved berdergehet rânî, Bahâud'd-Dîn-i derbânî
Yâ Kutbu'd-Dîn-i Hâkânî, tû Muhyiddin-i Geylânî (Mecmûâ-yı İlâhiyyât, Sayfa 63-64).*

Kasîdede geçen *Tû* kelimesi, Farsça'da sen anlamındadır.

Osmân Şems Efendî'nin Dîvânında Bulunan Kasîdelerden Bazıları:

(fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün)

*Çün görüp dervîşi oldum pîrim Abdulkâdirin
Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirî
Gördüm ol yüzden tecellî-i Hüdâ-yî Kâdir'î
Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirî*

*Âşık-ı şûrideyim ammâ Hanîfî mezhebim
Bâde-yi tevhîd ile mestim Üveysî meşrebim
Seyr-i lâhût etmede hemrâz-ı Bâz-ı Eşhebim
Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirî*

*Ol velâyet bağının başlarda açılmış gülü
Çekti çok Mansûru dâra, târ-ı zülf-i sümbülü
Gülşen-i irfânının şimdi ben oldum bülbülü
Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirî*

*Etkiyâ idrâki ermez rutbe-i irfânına
Evliyâ el bağlayıp devr ettiler devrânına
Çâr dest ile sarıldım kûşe-i dâmânına
Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirî*

*Gavs-i Âzâmdır tasarrufta dü dest-i kudreti
Hep velîler dûşuna vaz' etti pâ-yi himmeti
Şems oldum bende-i hâs-ı harîm-i hazreti
Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirîyem, Kâdirî (Şems: 1322: 683).*

(Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün/ Mefâilün)

*Cenâb-ı pîr-i Abdulkâdir'i evc-i âlâdan sor
Gubâr-ı hâk-i nâleynin rikâb-ı evliyâdan sor
O bâz-ı serfirâzın âşiyânı nerededir bilmem
Anı bâlânişîn-i bârgâh-ı Kibriyâ'dan sor (Şems: 1322: 302).*

(fâilâtün/ fâilün/ fâilâtün/ fâilün)

*Gavs-ı aktâb-ı velâ Hazret-i Abdulkâdir
Şâh-ı iklîm-i bekâ Hazret-i Abdulkâdir
Şems ider cezbe ile nisbet iden bendesini
Mazhar-ı nûr-i Hüdâ Hazret-i Abdulkâdir (Şems: 1322: 151).*

Karaalizâde Hayyat Ömer Dîvânın'da Geylânî (k.s.) şöyle vasfedilir:

*İmam Aliyyü'l-Mürtezâ Velâyet mülkünün şâhı
Ebû Abdullah Hüseyin gönüllerin kiblegâhı
Abdulkâdr-i Geylânî velâyet ufkunda Güneş
Gelmedi cihana râh-ı velâyette ona bir eş*

*Erenlerden her biri başka mârifet ve haslette
Dissûkî ilimde, Bedevî aşkta, Rufâî keramette
İlm u aşk u kerâmet Geylânî'de zuhûra geldi
O'nun sohbetinde yüzlerce mü'min Hakk'a yöneldi*

*Gönül tahtında mı semâda mı arşta mı yerin
Ey Pîr-i Âzâm zâtın gibi muhteşem makberin
Ulemâ-yı ümmetî buyururken peygamberin
Veriyordu yüzyılların ötesinden haberin
Zuhûr eder ârifin kalbinde mânâ eserin
Güzergâhı senden geçer her seyr u seferin
Yâ Hazret-i Pîr, refîkî olsun mübârek elin
Rûz-i mahşerde âh u eninle uzanan elin*

*Nefha-i kudsîden olmuş cânımız
Âşikâr her zerreden cânânımız
Şâh-ı Geylân dâmenin el tutmuşuz
Zikr-i Hak'tan şevk alır imanımız*

*Sâlikân-ı râh-ı Bâzü'l-Eşhebiz
Hâlisîyiz Kâdiriyyü'l-Meşrebiz
Gülşen-i irfâna bülbül olmuşuz
Hamdü lillâh kim Hüdâyî mezhebiz (Necâtî, 2019: 129-148).*

4. İSTİMDÂT KONUSUNA BİLİMSEL YAKLAŞIM METODU

Bir sonuca ulaşamayan bütün ilmi tartışmaların sebebi, her tartışmacının konuya değişik cephelerden bakıp yaklaşması, bütün cepheleri ile konuyu ihata edebilecek bir bilgi birikimine sahip olmaması, tüm incelikleri hesaba katabilecek, tüm alternatifleri değerlendirebilecek bir bakış tarzı ile olayı ortaya koyamamasından kaynaklanmaktadır. Mesela, *evliyânın ruhaniyetinden istimdât bahsi* ele alındığı zaman, herkes kendi bakış açısından, kendine delil olarak aldığı kaynaklardan hareketle yola çıkmakta ve ilk bakışta kullandığı kaynakların bakışı ile ortaya attığı fikirlerin doğru olduğu görülmektedir. Ancak şunu düşünmelidir ki, o kullandığı iki üç kaynağın dışında, olayı daha ince noktalardan ele alan, meselenin ilmi delillerini çok daha mükemmel şekilde ortaya koyan yüzlerce kaynak bulunmaktadır. Eğer çok daha derin araştırmalara girilecek olursa, kullanılan kaynağa göre, doğru gibi görünen fikirlerin, tüm kaynakların incelenmesi ile eksik noktalarının bulunduğu ortaya çıkacaktır.

İlmî konuların kişisel bazda ele alınması, duygusal bir altyapı üzerine bina edilmesi doğru değildir. Aktüalite ile ilmi tartışma yapılamaz. İlmî tartışmalar, ilmî verilere dayandırılarak yapılır ve maksad muhatabın mağlubiyeti değil gerçeğin bulunması olur. Hal böyle olunca ilmî bir mevzûyu tartışmadan önce o sahada son derece derin bir birikime sâhip olmak gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Abdulkâdir Geylânî'den (k.s.) İstimdât konusu tartışılmadan önce, Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) bütün eserleri dikkatlice okunmalı, istimdâtta kullanılan lâfızların edebi sanatlar içerip içermediği, teşbîh, mecâz, istiâre gibi unsurlar taşıyıp taşımadığı, böyle bir sözle neyin murad edildiği bütün detayları ile ele alınıp ondan sonra hüküm verilmelidir.

Mecâza çok bilinen bir örnek vereilerek konu şöyle açılabilir: *Elinde kılıç olan bir aslan gördüm* sözünde mecâz vardır. Bunun anlamı, ormanlar kıralı dediğimiz aslan hayvanının eline kılıç alıp ortalıkta dolaşması değildir. Bu sözün anlamı, *cesurluk konusunda aslan gibi bir yiğit bir insanı elinde kılıçla gördüm* demektir. Edebî sanatları bilmeyen birisi, *ben elinde kılıç olan bir aslan gördüm* sözünü gerçeğe aykırı ve mantıksız bulur. Halbu ki mesele onun anladığı gibi değildir.

Her ilmin bir terminolojisi vardır. İslamî ilimlerin üç temel ilmi olan Akaid ilmi, fıkıh ilmi, ahlak ilmine âit özel istilâhlar ve terimler vardır. Mesela, *salât* kelimesi, sözlükte *dua* anlamına geldiği halde, fıkıh ilminde, *günde beş vakit kılınan, belirli bir şekli olan ibâdet* anlamında kullanılmıştır. Arap dili ve Edebiyatını çok ileri seviyede bilen birisinin, *Kur'ân-ı Kerîm'de, Allahu Teâlâ, salâtı ikame edin buyuruyor, salât kelimesinin anlamı sözlükte dua* etmektir, o halde bu ayet-i celîlenin verdiği emir, *dua edin* emridir, *kıyam, kıraat, rukû, sucûdu olan namaz diye tarif ettiğiniz eylem bu ayette yoktur!* diye iddia etmesine karşılık, şöyle cevap verilebilir:

Sizin Arap dili ve Edebiyatını çok ileri seviyede bilmeniz, Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hakk'ın, 'salâtı ikâme edin' ayet-i celîlesi ile neyi murad ettiğini anlamanıza yetmez. Bu ayet-i celîle'ye mânâ verebilmeniz için, fıkıh usulü denilen ve âyet-i celîlerden ve hadîs-i şerîflerden hüküm çıkarma ilmini çok iyi bilmeniz gerekir. Fıkıh Usulü yani fıkıh metodu konusunda yazılmış yüzlerce mükemmel kitap bulunmaktadır. En azından, Osmanlı ulemâsından Molla Hüsrev'in yazdığı ve Osmanlı medreselerinde asırlarca okutulan en üst seviyede ders kitaplarından birisi olan Mir'at adlı yaklaşık bin sayfa hacmindeki kitabı iyi bir fıkıh âliminden okumanız lazımdır ki, 'salâtı ikame edin' âyet-i celîlesine, mezhep imamı

olan İmam Azam, İmam Mâlik, İmam Şâfî, İmam Ahmed ve binlerce büyük İslam âliminin nasıl mânâ verdiğini, hangi metodu kullandığını, anlamak mümkün olabilsin.

Sözlük anlamı *salâtı ikâme edin* olan âyet-i celîleye, *namazı dosdoğru kılın* anlamının nasıl verildiği konusundaki ilmî alt yapıya sahip olmayanın, bu âyet-i celîleden hüküm çıkarması son derece yanlış olur ve ilmî bir özellik taşımaz.

Eğer hüküm içeren bir âyet-i celîleye mânâ verebilmek için, ondan hüküm çıkarabilmek için, yaklaşık bin sayfalık bir kitabın, çok iyi bir âlimden, iyice okunup anlaşılması gerekli oluyorsa, bu ilme sâhip olmadan, hüküm belirten âyet-i celîleleri herkesin kendi anladığı gibi yorumlayıp kendi fetvâsını vermesi ve bunu en doğru imiş gibi, bu ilimden habersiz insanlara anlatmasının ne kadar büyük bir vebâli taşıdığı açıktır.

Verilen bu örnek çok bilinen bir örnektir ve üç temel ilmin *fıkıh* bölümünü ilgilendiren bir yaklaşımdır.

Üç temel ilmin, *ahlâk* bölümü ile ilgili, ilmî mevzûlara da aynı mantıkla yaklaşılabılır. *Ahlâk, zühd, takvâ* gibi isimlerle de isimlendirilen bu islamî temel ilmin incelikleri, metodu, usûlü de fıkıh ilminden daha az bir öneme sahip değildir. Bu ilim gönül ilmidir, kalb ilmidir, sır ilmidir. Kalbin hallerini konu alan, Muhabbetullah ve muhabbet-i Rasûlullah'a (a.s.) ulaştıran bu sahada da, binlerce âlim yetişmiş, on binlerce eser yazılmış, terminoloji oluşturulmuştur. Nasıl ki, *salâtı* emreden âyet-i celîleyi tam olarak anlayabilmek için, *salât* kelimesinin fıkıh ilmi terminolojisinde, sözlükte geçen *dua* anlamında değil, *namaz* anlamında karşılık bulduğunu bilmek ve bunun için *fıkıh metodu ilmini* tam anlamıyla öğrenmek gerekiyorsa, bir ahlâk ilmi terminolojisi olan *evliyanın rûhâniyetinden istimdât etmek* konusunda da doğru bir fikre sahip olmak için, *ahlâk ilmi metodu* konusundaki müteber eserleri çok iyi bir âlimden okuyup, anlamak, o eserlerde anlatılan güzel ahlâkı kendine hayat tarzı yapmak ve bu gibi terminolojik cümlelerin altında yatan gerçek mânâyı idrâk etmek gerekir.

Aksi halde, Arap Dili ve Edebiyatı uzmanının bir fıkıh ilmi terminolojisi olan *salat* kelimesi konusunda düştüğü hataya, ahlâk ilmi terminolojilerinden biri olan *istimdât* konusunda düşülmüş olur.

İstimdât kelimesinin altında belki de ciltleri dolduracak kadar derin bir mânâ okyanusu vardır. Belki de çoğu anlamlar, kaleme bile alınamayacak kadar soyuttur. Bu kadar derin mânâ taşıyan bir ahlak ilmi terminolojisine, ahlâk ilminin metodunu temel almayan aktüel tartışmalarla anlam vermeye çalışmak, sağlıklı bir netice elde etmeye yeterli değildir. Bu konuda zaten, *ahlak ilminin büyük âlimleri* gerekli tartışmaları yapmışlar, eserlerinde bunlara son noktayı koymuşlar, *ahlak ilmi metodunu* fiilen oluşturmuşlardır.

Bu aşamadan sonra, ahlâk ilminin terminolojisi konusunda yeni hükümler ortaya koymak, ahlâk ilminin Hak katında yüce bir makama sahip âlim Allah dostlarının bu konuda ortaya koyduğu ilmî bahisleri önemsememek demektir ki bunun hiç de ilmî bir yaklaşım olmadığı açıktır. *Ahlak ilminin* en üst seviyede olan ulemasından birisi de *Abdulkâdir Geylânî*'dir (k.s.). Çok iyi bir eleştirmen âlim olan *İbni Teymiyye* dahi, onun kadr u kıymetini eserlerinde takdir etmiş pek çok eserinde ondan övgü ile bahsetmiş, o'nun (k.s.) *Futuhu'l-Gayb* adlı eserinin bazı bölümlerine şerh yazmıştır.

Abdulkâdir Geylânî'nin ahlak ilminin metodlarını da içeren eserlerinden bazıları şunlardır:

- Kur'ân-ı Kerîm'in Tasavvufî Tefsîri*
- El-Qunye li Tâlib-i Tarîkı'l- Hak*
- Fethu'r-Rabbanî*
- Sırru'l-Esrâr*
- Fütûhu'l-Gayb*

En azından bu eserler iyice tetkik olunmalıdır ki, *istimdât* kelimesi altında yatan derin mânâlara âşinâlık kazanmak mümkün olabilsin... İstimdât ile aslında neyin murad edildiği anlaşılabilir.

Herkesin anlayabileceği en basit anlamı ile, istimdât, Allah dostlarından duâ talep etmektir. Burada asıl fâil, dua edecek olan kişi değil, duâya icâbet edecek olan Allahu Teâlâ zü'l-Ceâl ve'l-Kemâl Hazretleridir. O (c.c.) dilerse, duayı kabul eder, dilerse red eder. Burada kulun yapabileceği bir şey yoktur. Mü'min kul, Allah dostlarına hüsn-i zan besleyerek, onların dualarının, Hakk (c.c.) katında makbul olacağını ümid ederek, onlardan dua ister. Asıl yardım ve imdât bu makbul olan duadır ki mü'minlerin birbirlerinden dua istemesinin meşrûiyyeti, İslâm'ın en bâriz hükümleri arasındadır. Dua hususunda, hayatta olan velilerle, cemâl âlemine göçen veliler arasında fark yoktur. Hattâ, büyük veliler, *cemâl âlemine göçen Allah dostlarının dualarının hayatta olanların dualarından daha müstecâb* olduğunu ifâde etmektedirler. *İstimdât* teriminin anlamı, duâ ile özdeşleştirilir ise, onu daha kolay fehm etmek mümkün olur.

Suda boğulmak üzere olan birisinin yüzmeyi ve boğulanı kurtarmayı iyi bilen birisinden, *meded* diyerek yardım istemesi, tevhîde aykırı bir davranış değildir. Bilakis sebeplere yapışma anlamında emr-i ilâhîdir. Çünkü Allahu Sübhânehu ve Teâlâ, bu âlemde her şeyi bir sebeple yaratmaktadır. Boğulmak üzere olan kişinin, *yâ Rabbî meded* diyerek Allahu Teâlâ'dan yardım istemesi ile, hemen yanbaşında bulunan bir insandan yardım istemesi arasında nasıl bir ilgi, alâka varsa, evliyânın rûhâniyyetinden yardım istemekle, *yâ Rabbî meded* demek arasında da aynı ilgi, alâka mevcuttur. Evliyânın rûhâniyyetinden, yardım istemek tevhîde aykırı değildir. O da, boğulmak üzere olan kişinin kendi cinsinden bir insandan yardım istemesi gibi, sebeplere yapışmanın bir şeklidir. Sebeplere yapışmak ise emr-i ilâhîdir. Aslında her iki durumda da yardım eden Cenâb-ı Hak'ın kendisidir. Çünkü evliyâullahın itikâdına göre, Allahu Teâlâ'dan başka fâil yoktur. Ondan başka güç ve kudret sâhibi yoktur. Bütün mahlûkat âcizdir. Onlara güç ve kuvvet veren Cenâb-ı Hak'tır. Cenâb-ı Hakkın dilemesi, *ol* demesi, yaratması olmadan, bir elektron dahî yerinden hareket edemez, şu kânatta bir yaprak dahî dalından düşmez. Boğulanı kurtaracak olana, kurtarma gücünü ve arzusunu verecek olan Cenâb-ı Haktır. Aksi halde, o kişi, imdad isteyen yardımına koşmaya güç getiremez veya onu kurtarmaya istekli davranmaz. Burada, üzerinde düşünülmesi gereken bazı incelikler vardır diye düşünülebilir. Birincisi, boğulanın yardım isteyeceği zâtın gerçekten, kurtarma işinde mâhir olmasıdır. Eğer o işte mâhir ise, o'nun, Allahu Teâlâ tarafından kullara uzatılan yardım elinin zâhiri bir görüntüsü olduğuna hükmedilir. İkincisi, cemâl âlemine irtihâl eden bir velînin dünyâ ile ilgisini koparacağı, artık maddî mânevî herhangi bir şeye Allahu Teâlâ'nın izn ü inâyeti ile güç getiremeyeceği, Allahu Teâlâ'nın izn ü inâyeti hiç kimseye dua edemeyeceği düşüncesidir. Bu düşünce ise, evliyâullah'ın ahvâlinden bilgisiz olmanın bir netîcesidir. Bu sebepten, ahlâk ilmini konu alan eserleri çok iyi bir âlimin riyâsetinde okuyup fehmetmek icâb etmektedir. Dünyâ hayatında, bütün insanlar aynı derece ve rutbede olmadığı gibi, bütün velîler de aynı seviyede değildir. Ahlâk ilminin en dakîk bahislerindendir ki, büyük rutbeye erişmiş velîler, cemâl âlemine göçtükten

sonra da dünyâ hayatında olduğu gibi tasarruflarına devâm ederler. Hatta bi-iznillahi Teâlâ, dünyâ hayatından daha kuvvetli olarak tasarruf etme imkânı bulurlar. Çünkü tasarruf eden, dua eden, Hakk'a yakın olan onların rûhudur. O rûh dünyâda cesed içinde iken, kın içinde kılınç mesâbesindedir. Halbu ki cemâl âlemine göçtükten sonra, kından çıkmış hazır yalın kılınçtır. Hazır yalın kılınçın, kındaki kılıca nazaran çok daha tesirli olacağı izahtan vârestedir. Ancak onların dua etmesi veya etmemesi, tasarruf etmesi veya etmemesi de, tamamen Allahu Teâlâ'nın emr-i şerifine müsteniddir. O'nun (c.c.) emri, dilemesi, ol demesi ve yaratması iledir. O'ndan (c.c.) başka güç ve kuvvet sâhibi yoktur. O'ndan (c.c.) başka güç ve kuvvet verecek olan da yoktur. Dilediğini yaratır. Dilediğini yaratmaz. Dilediğini bir veli kulun elinden açığa çıkarır. Dilediğini çıkarmaz. O (c.c.) hüküm ve hikmet sâhibidir. O'ndan (c.c.) başka ilâh yoktur. Kullarına merhametinden dolayı, her şeyi sebeple yarattığı gibi sebepsiz de yaratır. O'nun (c.c.) kudretine bir nihâyet yoktur. O (c.c.) verâların verâsıdır. O (c.c.) hiçbir şeye benzemez. Hiçbir şey o'na (c.c.) benzemez. Büyük mertebeye erişmiş Allah dostlarının benlik ve enâniyetlerinin Allahu Teâlâ'nın varlığında eriyip yok olması, onların cüzi irâdelerinin Allahu Teâlâ'nın yüce irâdesinde kaybolması sebebiyle, onlarda ve onların fiillerinde tecellî eden Allahu Teâlâ'nın kudretidir. Kendi güç ve kudretleri değildir. Nasıl olsun ki? Onlar, Allahu Teâlâ'nın izn u inâyeti ile kendi varlıklarından, benliklerinden, irâdelerinden, dilemelerinden, nefsânî arzularından, dünyâdan ve dünyânın içindekilerden geçmişler, Allahu Teâlâ'nın Zât tecellîsine mazhâr olmuşlardır. Onların duâları, Hakk katında makbuldür, geri çevrilmez. Yeterki duânın makbûliyyet şartları yerine gelmiş olsun. Onların yardımı, himmeti, imdâdı, bu duâ sırrında gizlidir. Daha önce de belirttiği şekilde bu konu, basit mülâhazalar ile ale alınıp, aktüel tartışmalara zemin oluşturacak bir konu değildir. Bu saha derin bir ilmî birikim gerektirir. Ancak bu ilim sâyesinde, doğru yanlıştan, tevhîd şirkten ayırt edilebilir.

İblîs'in ve avânesinin, insanların aklını vicdânını, fikriyyâtını her ân ifsâd etmek cabasında olduğu bu fenâ âleminde, devr-i Âdem Aleyhisselâm'dan beri, her güzel ve faydalı şeyin istismârı yapılmıştır ve kıyamete kadar da bu çirkin şeytânî meslek devâm edecektir. Yaratılışın kanunu budur. Maâlesef, en çok istismâr edilen konulardan birisi de ahlâk ilminin uygulaması olan tasavvufur. İnsandaki enâniyyetin yok edilmesini amaçlayan tasavvufun, bizzat enâniyyet sâhipleri tarafından istismâr edilmesi ve ahlâk ilmine âşina olmayanların bu husustaki samîmî duygularının sömürülerek, onların farklı mecrâlara sürüklenmesi mümkündür. Ancak hayatımız için gerekli herhangi bir konunun istismâr edilmesi, o konunun tamamen hayatımızdan çıkarılmasını gerektirmez. Namaz kılan bir tâcirin, namazın arkasına sığınıp kendini muttaki göstererek hîle yapması, namaz ibâdetinin kaldırılmasını icâb ettirmez. Namazın günlük hayatımızda, dünyevî menfaatler ve şeytânî maksadlara istismâr aracı olarak kullanılması, namaz emrini ortadan kaldırmaz. Bil aks, bizlere gereken, namaz kılan insanın nasıl bir ahlâka sahip olması gerektiğini iyice öğrenip, en güzel ahlâk olan Rasûlullah'ın (a.s.) ahlâkı ile ahlâklanmanın yolunu arayıp, bu konuda ilim tahsîl etmek, nefis mücâhedesini yapmak, Allah Teâlâ'nın razı olduğu, olması gereken bir namaz kılan tavrı sergileyerek topluma örnek olmaktır. Bunun gibi, İslâm'ın üç temel ilminden birisi olan ahlâk ilmi ve onun uygulamaları, namaz ibâdeti gibi kesin ve sağlam delillerle dînî hayata girmiş, esasları belirlenmiş, yanlışı doğrusundan ayırtılmış, ulemâ-yı ekâbirin yaşantısı ile tarih sahnesinde yerini almıştır. Suyun kaldırma kuvveti gibi fizik kanunu haline gelmiş bir ilmî gerçeği tartışmak ne ise ahlâk ilmini ve onun gerçek uygulamasını tartışmak da aynı mantık hatasına düşürür. Hangi sahada olursa olsun istismârların tek çözümü ilim tahsîl etmektir. Ahlâk ilmi müesseselerindeki bozulmanın düzeltilmesi konusunda yapılan istişâre toplantılarında, sunulan önerilerden birisi de şuydu: 'Bütün tekkelerde, *İmam Gazalî*'nin *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*'i ve *İmam Kuşeyrî*'nin, *Kuşeyri Risâlesi* okutulsun!' Bu öneri, asıl gayesi itibârı ile fevkalâde bir önemi hâizdir. Çünkü bu iki eser, ahlâk ilminin esaslarını bütün

yönleri ile ortaya koyan, ulemâ-yı İslâm'ın kabul edip beğendiği, takdîr ettiği temel kaynaklardandır. *İmam Gazali Hazretleri Şâfi Mezhebi'nin önde gelen isimlerindendir. İhyâu Ulûmi'd-Dîn* adlı eserini, Hanbelî mezhebinin önde gelen ulemâsından *Ebul Fereç İbnul Cevzî*, içindeki ehâdis-i Nebeviyyeyi tashîh edip özetlemiş, bu özeti de yine Hanbelî Mezhebinin önde gelen ulemâsından *ibni Kudâme*, daha da özet hâle getirip el kitabı hüviyetine sokmuştur. *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* konusunda yazılmış daha pek çok eser, onun ilmî değerini ortaya koymaktadır. Bu ve bunun gibi Ahlak ilminin temelleri olan eserlerin okunup okutulması, tasavvuf sahasında gerçek bilgileri zihinlere nakş edecek, istismarların önünü kapatacaktır.

5. EDEBİYATTA İSTİMDÂT ÖRNEKLERİ

Urfalı Şâir Nâbî'nin o'nun (k.s.) için yazdığı kasîdedeki, öldükten sonra da hayatında olduğu gibi, onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâda yetişir. Kâmillerin içinde, Hazret-i Şeyh'in özelliği budur mısraları, istimdât konusunu gayet veciz ve edebî bir şekilde dile getirir. Kasîdesinin şadeleştirilmiş hali şöyledir:

Hız. Pîr'in (k.s.) mânevi tasarrufunun sırası geldiğinin haberi, semâların üzerinden verilmekte. O Zât'ın (k.s.) devletinin dâiresi, semâlara sığdırılmaz. O'nun (k.s.) yücelik tasarrufunun kutlu ayağı, Allah (c.c.) dostlarının cümlesinin boynunda bir övünç kaynağıdır. Muhyiddîn İbnü'l-Arabî (k.s.), 'Fütûhât-ı Mekkiyye' adlı eserinde, Mushâf-ı Şerîf içindeki 've hüvel kâhiru' âyet-i celîlesinin mânasında Hız. Pîr'e (k.s.) bir işâret bulunduğunu yazdı. O'nu (k.s.), 'Abdülkâdir' diye isimlendirdiler. O (k.s.) feleği tasarrufu altına aldı. Öldükten sonra da hayatında olduğu gibi onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâdı erişir. Kâmillerin içinde, Hazret-i Şeyh'in özelliği budur. Kutbiyyet, gavsîyyet, ferdiyet makamlarının üçünün de kendisinde cem olmasıyla onun yücelik otağı üç sütûn üzerinde durmaktadır. O'nun (k.s.) hatırlanması ile bedende ki tüyler bile tâze hayat bulur. O'nun (k.s.) şevketi, şerefi, şanı başkasına benzemez. Ey Nâbî! Hız. Pîr (k.s.) eğer bir nazâr eylesse dünyâyâ ve âhirete ait işlerinin hepsi tamam olur (Ruhâvî, 1392: 21; Necâtî, 2000a: 6).

Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî (k.s.) Türkçe bir gazelinde Kâdirî topluluğunu şöyle vasıflandırmıştır:

Kâdirî topluluğu velâyet ülkesinin şâhidir. Kâdirî topluluğu aşk yolunda kerâmet sâhibidir. Cümle tasavvuf ehli, aşk elinden hâli perişân bülbüllerdir. Kâdirî topluluğu onlar için hoş bir bağıdır. Bunlar Sultan Abdülkâdir'in (k.s.) eteğini tutmuşlar. Kâdirî topluluğu hidâyet lûtfuna erişmişlerdir. Gavs Muhyî'd-Dîn (k.s.), Nebî'nin (a.s.) dînini ihya eylemiştir. Kâdirî topluluğu, risâlet dîninin parıltısıdır. Kâdirî topluluğu, 'Küntü kenzen' kapısını, 'Men aref' anahtarı ile açan velâyetin şâhidir. Ey Hâlis! Hiç düşünmeden, o topluluğa var dâhil ol! Kâdirî topluluğu emîndir ve emânete sâhipdir (el-Kerkûkî. 1284: 64; Necâtî, 1985, 72).

Hacı Ömer Hüdâî'nin (k.s.) Abdülkâdir Geylânî'den (k.s.) istimdât eden bir kasîdesinin şadeleştirilmiş hâli şöyledir:

Yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ben, sana bağlandım, senin yoluna girdim. Sen, benim elimden tut, destgîrim ol yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ah! Ne kadar çalıştım ise, kabir-i şerîfine süz sürmeye, bir yol bulamadım, bir çârem olmadı. Ne edeyim! Ayrılığının derdini çekmeye takatim kalmadı. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Gerçek âşıklar, Allahu Teâlâ'nın sevgisinden başkasını ne etsin. Senin bu mübârek yoluna girenler mânâ âleminin inci ve mercanlarını toplarlar, Allah Teâlâ'nın sevgisini elde ederler. Çünkü Senin bu mübârek yolun, tâ merdlerin pâdişâhı olan İmâm Aliyyü'l-Mürtezâ'ya (k.v.) ulaşır. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ey Hak yolunun yolcusu! Allah Teâlâ'nın emrinden gâfil olma, o emirleri yerine getir. Dünya işlerine de fazla dalma. Bu mübârek yola aşksız olarak girenler, yolda birer birer dökülür, Allah Teâlâ'ya vuslat edemezler. Bu yolda aşk gerektir. Bu mânevi yolda, yol kesen harâmiler vardır, bazı yolcuların bütün mânevi kazançlarını alıp giderler. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ey tâlib! Bu sözlerim gerçektir, buna inan! Âhiret âlemine göçme vakti yaklaştı, bu gaflet uykusundan uyan artık! Bu mübârek yolun eşiğine baş koyanların,

kalblerinden dünyâ sevgisini çıkarıp atması gerekir. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Varsın, isteyen cennet arzusu ile Hakk'a kulluk yapsın. Benim kulluktan maksadım ise Allahu Teâlâ'nın Dîdârî'nı ve Cemâli'ni müşâhade etmektir. Sen, benim elimden tut, destgîrim ol yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî (Hüdâyî (t.y.) a: 5a-5b; Necâtî, 2000a: 28).

Bu kasîdede, Hüdâyî'nin (k.s.), *Çünkü Senin bu mübârek yolun, tâ merdlerin pâdişâhı olan İmâm Aliyyü'l-Mürtezâ'ya (k.v.) ulaşır. Sen benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! mısraları, Evliyânın Pâdişâhı İmâm Aliyyü'l-Mürtezâ'nın (k.v.) velâyet yolunun reîsi ve Rasûlullah'a (a.s.) açılan kapı olduğuna, Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) ise İmâm Aliyyü'l-Mürtezâ'ya (k.v.) vekâleten kıyamete kadar gelecek olan bütün mü'minlere Hak (c.c.) yolunda vâsita ve mürşid olduğuna, tasarrufunun devamlı bulunduğuna, bu iki büyük zâtın mânevî terbiyesinden geçmeden Hakk'a (c.c.) vâsıl olunamayacağına dâir işâretleri taşır.*

Geylânî'nin (k.s.) kasîdelerinde geçen şu mısralar, kendi lisanlarından bunu doğrulamaktadır.

Hiç bir âlim yok ki benim ilmimle bilgin olmasın, Hiç bir sülûk eden yok ki benim usûl ve prensiblerimle hareket etmesin. Öncekilerin güneşleri kayboldu, bizim güneşimi ise yüce felekler üzerine ebedîdir, batmayacaktır (el-Kâdirî, t.y.: 58; Necâtî, 2000a: 35).

Ben, hakîkaten varlığın kutuplarının kutbuyum, diğer bütün kutuplar üzerinde izzet ve hürmetim vardır. Şiddet ve zorluklarda bize tevessül et! Sana himmetimle yardımcı olayım (el-Kâdirî, t.y.: 45; Necâtî, 2000a: 35).

Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.) Vasiyyetnâmesinde, metodların en sağlamı olarak ifâde edilen Kâdiriyye metodu, o'nun (k.s.) menkıbelerini anlatan eserde şu şekilde îzâh edilmiştir:

Her gece yarısında huzûr ve edeb ile kalkıp, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnet-i seniyyesi üzere abdest alarak on iki rek'at teheccüd namazı kıldıktan sonra kibleye yönelmiş olarak oturup bir Fatiha-i Şerîfe ile üç İhlâs-ı Şerîf ve üç salevât-ı şerîfe okuyup Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallahu Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimizin Rûh-ı Şerîfleri'ne, âl ve ashâbına, Şeyh Abdülkâdir Geylânî Kudûse Sırrıhul Âli ve Şâh-ı Nakşibend ile bütün Pîrlerin ve onlara bağlı olanların (Allah Teâlâ sırlarını mukaddes kılsın) rûhlarına hediye edip on beş dakîka kadar bu oturduğumuz şekilde beni râbîta et, sonra yüz istiğfâr ile yüz salevât-ı şerîfe ve üçyüz kelime-i tevhîd okuyup tamam ettikten sonra bir Fâtiha, üç İhlâs oku daha önce geçtiği gibi enbiyâ ve evliyânın ruhlarına hediye edip kalk. Artık gezerken, otururken, kalkarken abdestli ya da abdestsiz, dâima kalbinde Allah Allah de! Abdestli olsan daha iyi olur. Bu şekil üzere dersine devam et! Rüyâ görür isen kimseye söyleme, dâima sâlih insanlar ile otur, kimsenin işine karışma, hiç kimsenin hallerini merak edip araştırma, dâima nefsinin aksine hareket ederek, Cenâb-ı Hakk'ın rızasını elde etmeye çalış! Dünya idaresi için de kendine bir iş bul, helal kazanç ile çocuklarının geçimini temin et! Kimseyi incitme, kapı komşuna yardım et, her işte doğru ol, kimsenin malına ırzına taarruz etme, her şeyde sabırlı ol, acele etme, evliyânın ruhaniyetlerinden yardım iste, dâima ruhaniyetlerine oku, dersine devam et, her an hafî zikr edip, namazlarını vaktinde kıl! Bizi unutma, biz de seni unutmayız. Allah Teâlâ yardımcın olsun ve Hazret-i Pir-i Âzâm'ımız (Şah Abdülkadir Geylânî (k.s.) elinden tutsun! (Hilmî (t.y.): 6b-7a; Necâtî, 2000a: 46).

Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.) Vasiyyetnâmesi'nde, evliyânın rûhâniyyetinden istifâde etmek konusu, genişçe işlenmiştir:

Hacı Ömer Hüdâyî'nin hayâlini kalbine nakşet. Onun sîmasını hayâlinde canlandır. Hayâlinde teşekkül eden sîmasında iki kaşının arasına düşüncelerini yönelt. Kalb gözüne bak. Onunla diz dize oturduğunu düşün ve kaşlarının arasına kalben yönelip teveccüh et. Bunu yaparken onun kâmil bir Allah dostu olduğuna inanarak sâdık ol. Hacı Ömer Hüdâyî'nin rûhaniyyetinden yardım iste. Eğer böyle yaparsan onun sana yapacağı dua ve kalbini sana çevirmesi ile ilâhî feyz kalbine ulaşır. Bu şekilde yarım saat veya bir saat kadar dur! Hacı Ömer Hüdâyî'nin huzurunda olduğunu düşünerek otur! Ona kalbini yöneltmekte kusur etme! Eğer böyle yaparsan onun sana yapacağı dua ve kalbini sana çevirmesi ile ilâhî feyz kalbine ulaşır. Bu şekilde yarım saat veya bir saat kadar dur! Ona kalbini yöneltmekte kusur etme! Hacı Ömer Hüdâyî'nin cemâlini, sîmasını kalbinde hazır bulup, sîmasını hayâlinde canlandırıp kalbini ona yönelt ve iç duyunla ona bak! Ona kalb ve düşünce gözüne bak. Bu bakıştan hiç usanma! Usanıp da bu bağlılıktan geri kalma. Usanmadan onun sîmasını hayâl etmeye devâm et! Sonuçta bu bağlılık seni ilâhî nûrlara ve feyzlere ulaştıracaktır. Kalbinle yaptığın bu yönelişe devâm edip de Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) gönül olgunluğu senin gönlüne aksedip yansır ise onun sîmasında cemâl nûrunu görürsün. Çalış ki Hakk'a giden bu yolda varlığın ve benliğin eriyip gitsin, yok olsun, fâni olsun. Eğer varlığın ve benliğin eriyip giderse, bütün âlemede, bütün eşyâda, zerreden kürreye olan işlerin, meydana gelen oluşların hepsinin gerçek fâilinin yâni onları takdîr edip yaratanın Allah Teâlâ olduğunu görüp anlarsın. Benliğin yok olması için bu bağlılığa usanmadan devâm etmek gerekir. Hakk'a giden yolda, birinci basamak bu bağlılıktır. Bu bağlılık, gönül âleminde, kâmil insan ile beraber olduğunu onunla diz dize oturduğunu düşünerek, sîmasını hayal etmek ve iki kaşının arasına gönül gözü ile bakmaktır. Bu bağlılığa tasavvuf terminolojisinde rabîta denir. Râbîta, Allah Teâlâ'nın kullarına ihsân ettiği sırlardan bir sırdır. Bu bağlılık vâsıtası ile kulun varlık ve benliği erir, kötü ahlâkı yok olur, Rasûlullah'ın (a.s.) ahlâkı ile ahlâklanır. Bu sırra ulaşmak ne büyük ihsândır! Birinci basamakta varlığı ve benliği kâmil insanın varlığında ve muhabbetinde eritmek mümkün olursa ikinci basamağa geçilir. Bu basamakta da Rasûlullah'ın (a.s.) muhabbetinde yok olmak vardır. Buradan da üçüncü basamak olan Allah Teâlâ'nın muhabbetinde yok olmak haline ulaşılır ki asıl aranan budur. Fenâ fillah denilen bu hâle ulaşmanın başlangıç adımı, kâmil insanın muhabbetinde yok olmaktır. Fenâ fi'ş-şeyh denilen bu yok oluşun gerçekleşmesi için kalb gözü ile ona teveccüh edip yönelmek ve bunu inanarak, usanmadan devam ettirmek gerekir. Kimin ki benliği ve varlığı helâk olup eriyip gitti. Kendisinde gurur, kibir, riya, gösteriş ve bunun gibi bir nice kötü ahlâk gidip yerlerine Rasûlullah'ın (a.s.) güzel ahlâkı yerleşti. Kendi güç ve kuvvetinin bir hiç olduğunu, bütün gücün, kudretin Allah Teâlâ'dan geldiğini gönül gözü ile anlayıp bildi. İşte o zaman bu Hakk yolcusu saydığımız üç mertebeye de erişir. Buna fenâ (yok oluş) denir. Eğer varlık, benlik yok olmaz ve buna bağlı olarak fenâ hali meydana gelmez ise, bu demektir ki sen daha varlık ve benlik dağını delemedin. Senin varlığın ve benliğin bir dağ gibidir. Allah Teâlâ'nın muhabbeti ile senin aranda bir dağ gibi engeldir. Allah Teâlâ ile gönül âleminde beraber olmak yâni her ân onun huzurunda olduğunu idrâk edip, onu sevmek ona bağlanmak, ondan başkasını kalbden çıkarmak bir sırdır. Bu sırra ulaşmak için, aradaki engel olan varlık ve benlik dağını delmek gerekir. Eğer bu sırra eremedin ise bu defa silsile-i meşâyih'in (k.s.) rûhundan yardım iste. Eğer yardım istersen, gönlünde bir doğruluk ve istikâmet dehlîzi açılır. Bu halde yürekte ah ederek huzûr ile Azîm olan Allah'tan bağışlanmamı isterim de! Hacı Ömer Hüdâyî'nin rûhaniyyetinden yardım isteyerek yarım saat kadar bu temiz teveccüh işini icrâ edip, Allah Teâlâ'dan bağışlanma dileyerek gönülünden ağla! Eğer Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) muhabbetinde varlığını yok edersen, onun bütün halleri, güzel ahlâkı senin gönül aynana aks edip yansır! Ey cân! Başını

kalbinin üstüne eğ! İki gözünü yumup seyrân et, gönül gözüyle sen beni görürsün. O zaman hakikat ilminden dersini alırsın. Allah Teâlâ'nın feyzi gelir, kalbine sevinç dolar, isteğine ulaşırsın. Benim kalbime olan bu yönelişinin neticesi olarak, Hakk tecellî eder, sen de Hakk'ı bulursun. Ben öldükten sonra himmet dilerse, ziyâret etmek için kabrime gel, otur sağ yanıma boş boş durma! Ey cân! Başını kalbinin üstüne eğ, iki gözünü yumup seyrân eyle! Gönül gözü ile sen beni görürsün, o an, dersini, hakikatten alırsın. Allah Teâlâ'nın feyzi gelir mesrûr olursun, Hak tecellî eder o'nu (c.c.) bulursun (Hüdâyî (t.y.) b).

Ömer Hüdâyî (k.s.), Vasiyyetnâme'nin bitişindeki, ben öldükten sonra himmet dilerse, ziyâret etmek için kabrime gel, otur sağ yanıma boş boş durma! Ey cân! Başını kalbinin üstüne eğ, iki gözünü yumup seyrân eyle! Gönül gözü ile sen beni görürsün, o an, dersini, hakikatten alırsın. Allah Teâlâ'nın feyzi gelir mesrûr olursun, Hak tecellî eder o'nu (c.c.) bulursun sözleri ile, cemâl âlemine irtihâl eden velilerin ziyâret edilmesinin, Hak (c.c.) yolu yolcuları nezdindeki önemine işâret etmiştir. Manzûm vasiyyetnâmenin bu mısralarında, gönül sâhibi olan velîlerin, hayatlarında olduğu gibi memâtlarında da tasarruf sâhibi olduklarını vurgulamakta, onları edeb ile ziyâret etmenin, Hak (c.c.) yolu yolcularına, tecellî nurlarının gelmesine vesîle olacağı belirtilmektedir.

Geylânî (k.s.), kendisini şöyle vâsf eder:

Ey oğul! Sen öldükten sonra ancak beni görür ve anlarsın. Sen öldüğün zaman beni sağında ve solunda görürsün. Seni sırtıma alır gezdiririm. Sana sıkıntı verecek şeylerden seni uzaklaştırırım. Hattâ senin kurtuluşun için dilenirim bile! (el-Geylânî, t.y.: 195; Necâtî, 2000a: 96).

En az beş yüz kişi, önümde İslâm Dîni'ni kabul etti. Yirmi binden fazla kişi, tevbe edip kalbini Allahu Teâlâ'ya döndürdü ve kötü işlerini terk etti. Bütün bu olanlar, benim değildir. Bunlar, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) Rûhâniyyeti'nin bereketi ile olmuştur (el-Geylânî, t.y.: 145; Necâtî, 2000a: 97).

İmâm Şâfi, Dîvânında şöyle der:

Benim için, Rasûlullah'ın (a.s.) ehl-i beyti, Allahu Teâlâ'ya vesîledir. Allahu Teâlâ'dan niyâzım odur ki, yarın kıyamet gününde, defterim sağ elime verilsin! (eş-Şâfi'î, 1426: 38).

Ey Resûlullah'ın (a.s.) ehl-i beyti! Sizin muhabbetinizi, Allahu Teâlâ, indirdiği Kur'ân-ı Kerîm'inde farz kıldı. Bu büyük övünç size yeter. Size salât u selâm getirmeyenin namazı da olmaz! (eş-Şâfi'î, 1426: 93).

Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî (k.s.) Farsça bir gazelinde, İmam Aliyyul Mürtezâ'yı (k.v.) şöyle anlatmıştır:

Ya Rabbî! Ne vakit Necef Sahrâsı'na yönelsem, Necef'in Seyyîdi olan İmam Ali'nin (r.a.) dergâhında murâdımı bulurum. Necef'in âlemi süsleyip aydınlatan güneşi doğmadan, varlık karanlıklarından kurtulmak zordur. Eğer bir kişi Necef deryâsının suyunun feyzinden bir damla içerse, Hızır gibi ebedî hayat bulur. O başa, cân fedâ olsun ki, aşk sevdâsı sebebiyle, Necef'i arzulamaktan ve onun zevkinden bir ân bile boş değildir. Necef'in yüce dergâhının toprağına baş koyan, matlûbundan nasıl mahrûm olur? Hâlis! Necef sahrâsının bulunduğu yerde, Hz. Ali'nin (k.v.) yakınlığı ile şeydâ ve hayrette olduğum o an, ne sevinçli andır (Necâtî, 1985a: 12).

6. SONUÇ

İfrat ve tefrit arasında mutedil bir yol takip etmek, güzel ahlakın tâ kendisidir. İstimdâtı eleştirenlerin *ahlâk ilmi metodunu* veren kaynakları son derece dikkat ile tetkik edip istimdâdın gerçek boyutunu anlamaları zarûrî olduğu gibi, velîlerin ruhaniyetinden istimdât edenlerinde, istimdât esnâsında, niyetlerini ve itikadlarını, bu kaynaklarda ortaya konulan prensiplere göre düzeltmeleri gerektiği âşikârdır. Eğer böyle yapılırsa, ifrat ve tefritten uzaklaşarak, o büyük velîlerin duasını almaya bir sebep olarak görülen istimdât konusundaki tartışmalar da ilmî bir temele oturarak doğruyu bulmayı sağlayan yapıcı fikir alışverişi hâline dönüşür. Binlerce âlim ve velînin, hayatında bir mânevî düstûr hâlini alan ve ahlâk ilmine dâir eserlerde bütün boyutları ile incelenip vüzûha kavuşturulan *istimdât* kavramını, iyice tetkik etmeden yok saymak ve *istimdâtı* en hafif eleştiri ile kötü bir bidat saymak, ilmî bir düşünce tarzı olmaktan uzaktır. Öncelikle şu hususu belirtmek gerekir ki, Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Hanbelî mezhebinin en büyük ulemâsı arasındadır. O'nun (k.s.) Kur'ân-ı Kerîm tefsîri başta olmak üzere, te'lîf ettiği muazzam eserler, asırlardır inananların başucu kitapları olmuştur. O'nun (k.s.) Kitap ve Sünnet'e bağlılığı o derece ileri bir safhadadır ki, Bağdat'ta kaybolmak üzere olan, Hanbelî mezhebine, himmeti ile yeniden hayat vermiş, dört fıkıh mezhebinden birisi olan bu ekolü yok olmaktan kurtarmıştır. Kendisinin hayat verdiği, yok olmaktan kurtardığı Hanbelî mezhebinde olduğunu iddia eden zevâtın onun ekolüne karşı çıkması düşünülemez. Bu sebepten, en koyu tasavvuf eleştirmenleri bile o'nun (k.s.), ilmî ve tasavvufî kişiliğini takdîr etmişler, o'nun Hakk (c.c.) katındaki yüce mevkisi hususunda sözbirliği etmişlerdir. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.), şu ifâdelerini duyup da, *istimdât* kavramının altında yatan çok ince mânâları araştırıp bilmeden, onları hâl edinmeden, ortaya atılacak menfî fikirlerin ucunun nereye dayanacağı iyi düşünülmelidir. O (k.s.) şöyle der:

Ben hakikaten varlığın kutuplarının kutbuyum. Diğer bütün kutuplar üzerinde izzet ve hürmetim vardır. Şiddet ve zorluklarda bize tevessül et! Sana himmetimle yardımcı olayım (Kâdirî, t.y.: 45).

Urfalı Şâir Nâbî'nin o'nun (k.s.) için yazdığı kasîdedeki, öldükten sonra da hayatında olduğu gibi, onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâda yetişir. Kâmillerin içinde, Hazret-i Şeyh'in özelliği budur mısraları, istimdât konusunu gayet veciz ve edebî bir şekilde dile getirir:

Hâl-i mevtinde dahî hâl-i hayatında gibi, İder imdâd-ı tasarruf eser-i himmet-i Şeyh. İstiâne idicek lâbud irer imdâde. Kümmelîn içre budur şöhet-i hâsiyyet-i Şeyh (Nâbî, 1392: 21).

Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) Hakk'a (c.c.) niyâz ederken, Hulefâ-i Râşidîni ve ehl-i beyti bir arada zikretmesi, onların her birini Cenâb-ı Hakk ile kendi arasında vesîle kılması konumuza ışık tutması açısından son derece önemlidir.

Yâ Rabbî! Azîz kitâbınla, Kerîm Nebin olan Efendimiz Muhammed Sallelallahu Aleyhi ve Sellem ve onun yüce şerefi ile, babaları İbrâhîm ve İsmâîl ile, arkadaşları Ebu Bekir, Ömer, Zinnûreyn Osmân ve onun âli Fâtımâ ve Alî ve bu ikisinin çocukları Hasan ve Hüseyin ile ve amcası Hamza, Abbâs ve iki zevcesi Hatîce ve Âişe ile sana tevessül ediyorum, senden istiyorum ve sana yöneliyoruz (Kâdirî, t.y.: 150).

Yâ Rabbî! Muhammed Sallelallahu Aleyhi ve Sellem ve Ebûbekir Sıddîk Radıyallahu Anh hürmetine, kaza ve kaderinde bana lutfda bulun, benden darlığı gider, tâkat getiremeyeceğim şeyi bana yükleme (Kâdirî, t.y.: 133).

Ayrıca, o (k.s.), esmâu'l-Hüsna ile de Hakk'a (c.c.) tevessül etmiştir:

Yâ Rabbî! Güzel isimlerinle sana sığınıyor, sana tevessül, teveccüh ve tazarru ediyorum (Kâdirî, t.y.: 62).

İşleriniz hakkında hayrette kalıp âcizliğe düştüğünüzde kabir ehlinde yardım isteyen kudsî hadîs-i şerîfinin şerhinde, Sadreddîn-i Konevî (k.s.) der ki:

Bil ki Allah Sübhânehu ve Teâlâ terbiyesini tamamlayıp kemâle ulaşan velî kulunun kalbine tecellî buyurur, nüzûl eder. O velî kulun kalbi Rabbu'l-Âlemîn'in tecellî buyurduğu bir mekân bir kabir hâline dönüşür. Bu velî kul kabir ehli gibi olur. Din ve dünyâ işleri konusunda hayrete düşen bir şahıs, ondan yardım isterse, hayretinden onu çıkarma ve işini tamamlamada ona yardım eder, anla! (Konevî, 1324: 47; Necâtî, 2000a: 28).

Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.), Mâ fi'l-Menâhili Menhelün Müsteğzebu mısraları ile başlayan bir kasîdesinin son bölümünde geçen, öncekilerin güneşleri kayboldu, bizim güneşimiz ise yüce felekler üzerinde ebedîdir, batmayacaktır (Kâdirî, t.y.: 58) ifâdeleri, tasarrufunun Allahu Teâlâ'nın izni ile devamlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu kasîdeyi, ricâl-i Kâdiriyye'nin büyüklerinden Abdulganî Nablûsî tahmîs etmiştir. Tahmîsin son beşliğinin tercümesi aşağıda verilmiştir:

Bizler öyle zatlarız ki, cinsimiz sizde azîz olur, Hakikat toprağında da nefsimiz hoş olur, Bizden yüz çevirmeyin, işte bu bizim ünsiyetimiz! Bizden evvelkilerin güneşlerinin hepsi ufukta batıp kayboldu, Bizim güneşimiz ise yücelik feleğinde ebedî batmayacaktır (Kâdirî, t.y.: 58).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Nezartü Biayni'l-Fikri Fi Hâni Hazretî mısrasıyla başlayan kasîdesinin son bölümünde şunları söyler:

Ben hakikaten varlığın kutuplarının kutbuyum. Diğer bütün kutuplar üzerinde saygıdeğerliğim vardır. Bütün tehlikeli ve korkutucu durumlarında bize tevessül et! Varlık içinde himmetimle senin imdâtına koşarım. Ben mürîdim için korktuğu şeylere karşı koruyucuyum. Onu her çeşit kötülükten korurum, Mürîdim ister doğuda ister batıda olsun, hangi yerde olursa olsun, Onun yardımına uzanırım (Kâdirî, t.y.: 45).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Tıf Bihânî Seb'an ve Led Bizimâmî mısrasıyla başlayan kasîdesinin son bölümünde de şu mısraları terennüm eder:

Ey mürîdim benim tasarrufumun devâmı sana kolaylık sağlar, Şerefli bir hayat, saygıdeğer bir makam. Ey mürîdim! Beni doğuda veya batıda veya denizlerde seyrederken çağırarak olsan, Yardımına koşarım, atmosferin üstünde bile olsan.. Her düşmana karşı ben kaza kılıcıyım. Ben, kıyâmet günü, mürîdime şefâatçiyim, sözüm ise, Rabbim katında reddedilmez. Ben hem şeyh, hem sâlih hem de veliyim. Hem kutbum hem de isanların önderiyim. Ben Kâdir olan Mevlâ'nın kuluyum vaktim pek hoş. Ceddîm Mustafâdır, İmamlık ise bana yeter. Ceddime her vakit salât ve selâm olsun. Hânedânına da olsun ebed müddet (Kâdirî, t.y.: 54-55).

Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) ekolünde kitap ve sünnete bağlılık o derece önemlidir ki, bunun en büyük göstergesi olan Hulefâ-i Râşidîn (r.a.) sevgisinin bir nişânesi olarak, bu yoldan yetişen büyük velîler, Hulefâ-i Râşidîn'in (r.a.) isimlerini, mânevî makamlarının en önemli alâmetleri olan taşlarına işlemişler, bu güzel isimleri başlarına tâç etmişlerdir. Sâlikleri Kitap

ve sünnete bu derece bağlı olan bir yolun müessisi ve İslâm ulemâ ve evliyâsının en önde gelenlerinden olan, Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.), ahlâk ilmi konusunda te'lif ettiği eserlere muttâlî olmadan, bu ilmin derinliklerine nüfûz etmeden, o'ndan (k.s.) istimdât konusunda beyanda bulunmak, hükümler vermek, mesuliyyeti çok ağır olan büyük bir cürettir. Kendi nefsinin, hem o'ndan (k.s.) ve hem de o'ndan (k.s.) sonra gelen binlerce Allah dostu âlimden daha üstün görmektir. Bu hal, benlik ve enaniyyetin göstergesidir. Hak katında makbûl binlerce ulemâ ve evliyânın tâkip ettiği yola sû-i zanda bulunmaktır.

Bunun yanında, *istimdât* terimine evliyâ'nın yüklediği gerçek mânâdan habersiz olarak, tevhîd-i İlâhîye uygun olmayan düşünce ve niyetlerle *istimdât* etmek de önemli bir hatâdır ve düzeltilmesi gerekir. Bunun da vebâli ve mesuliyyeti evvelkinden daha az değildir. Netîcede, istimdât konusunda iki önemli problem karşımıza çıkmaktadır:

- İstimdât kavramına olumsuz olarak bakılması
- İstimdât kavramına olumlu olarak bakılması ancak uygulamanın *istimdât*ın rûnuna aykırılığı

Her iki problemin çözümünün tek çaresi ilimdir. *İstimdât* teriminin altında çok derin ve ince mânâların bulunduğunu düşünerek, öncelikle İslâm'ın üç temel ilminden birisi olan ahlâk ilmini tahsil etmek ve Rasûlullah'ın (a.s.) güzel ahlâkı ile ahlâklanmak yolu ile bu terimin altında yatan sırlara vâkıf olmak, kalbleri her yönü ile mutmain edecek, zihinlerdeki soru işaretlerini kaldıracaktır.

Suyun kaldırma kuvveti gibi fizik kanunu haline gelmiş bir ilmî gerçeği tartışmak ne ise ahlâk ilmini ve onun istismârdan âri gerçek uygulamasını tartışmak da aynı mantık hatasına düşürür. Hangi sahada olursa olsun istismârların tek çözümü ilim tahsîl etmektir.

Edeb, *İstimdât* bahsinde üzerinde durulması gereken en önemli husustur. Tasavvuf, baştan başa edebdir. Edebi olmayanın Hakk'a (c.c.) yakınlığı da olmaz. Onun için dergâhlarda hep şu kitâbelere tesâdüf edilir. *Edeb yâ Hû!* Her işin başı edebdir. Bütün ahlâkî ilimlerin tahsîl edilmesi ve istimdâdın gerçek mânâsına vâkıf olunması, her aklına gelenin, her konuda gerekli gereksiz istimdât edebileceği ve maksadının hâsıl olacağı anlamına gelmez.

Ahlâk ilmi, edeb ilmidir, Allahu Teâlâ'nın tevhidinde, kelime-i tevhidde yok olmak, benliği eritmek ilmidir. Başta Rasûlullah (a.s.) olmak üzere, sahabe-i kirama, ulemâyâ, Allah dostlarına saygı ilmidir. Edeb sâhiplerinin istimdâtı, belki çok büyük bâdirelerle karşılaşp Allah (c.c) dostlarının duâsına şiddetle ihtiyâç duydukları zaman gerçekleşir. Yâ da saygıdan dolayı, bunu bile yapmazlar.

Bu sebepten dolayı, istimdât konusunu çok basite indirgemek, ilim ve edeb sâhibinin işi değildir. Büyük veliler, bu edeb dışı davranışları, kuyumcu dükkânında çarık arayan, kuyumcudan çarık isteyen haline benzetirler ki, orada çarık bulamayacağı gibi, edeb dışı davranışından dolayı azar işitmesi de sözkonusudur.

Allahu Teâlâ'nın mârifetinden fersah fersah uzakta bulunan, mâneviyat okyanusunun kıyısında bile olmayan, o sonsuz vahdet deryâsından bir katre bile nûş etmek bahtiyarlığına erişmeyenlerin *istimdât* konusunda görüş belirtmesi, elbette doğru bir netîceye ulaştırmayacaktır.

O ilim okyanusunun alfabesini dahi bilmeyenlerin, o okyanusun dalgıçlarının istilâhlarından, kendi aralarında kullandıkları, mânâları çok çok kapalı olan terimlerden bahsetmesi, onları tartışması, o terimlere, kendi mantıklarına göre mânâ verip, onları kendi anlayışlarının sahasında yargılaması, o okyanusun dalgıçlarını yüzme bilmemekle, okyanusu ve sahibini tanımamakla suçlaması ne kadar doğru olabilir?

Allahu Teâlâ'nın, o okyanusun suyundan bir katrecik ile cân ağacına hayat bahşetmesi sâyesinde, ne kadar yabancı olunan bir sahada, fikir atının oynatıldığının idrâk edilmesi ancak mümkün olabilir!

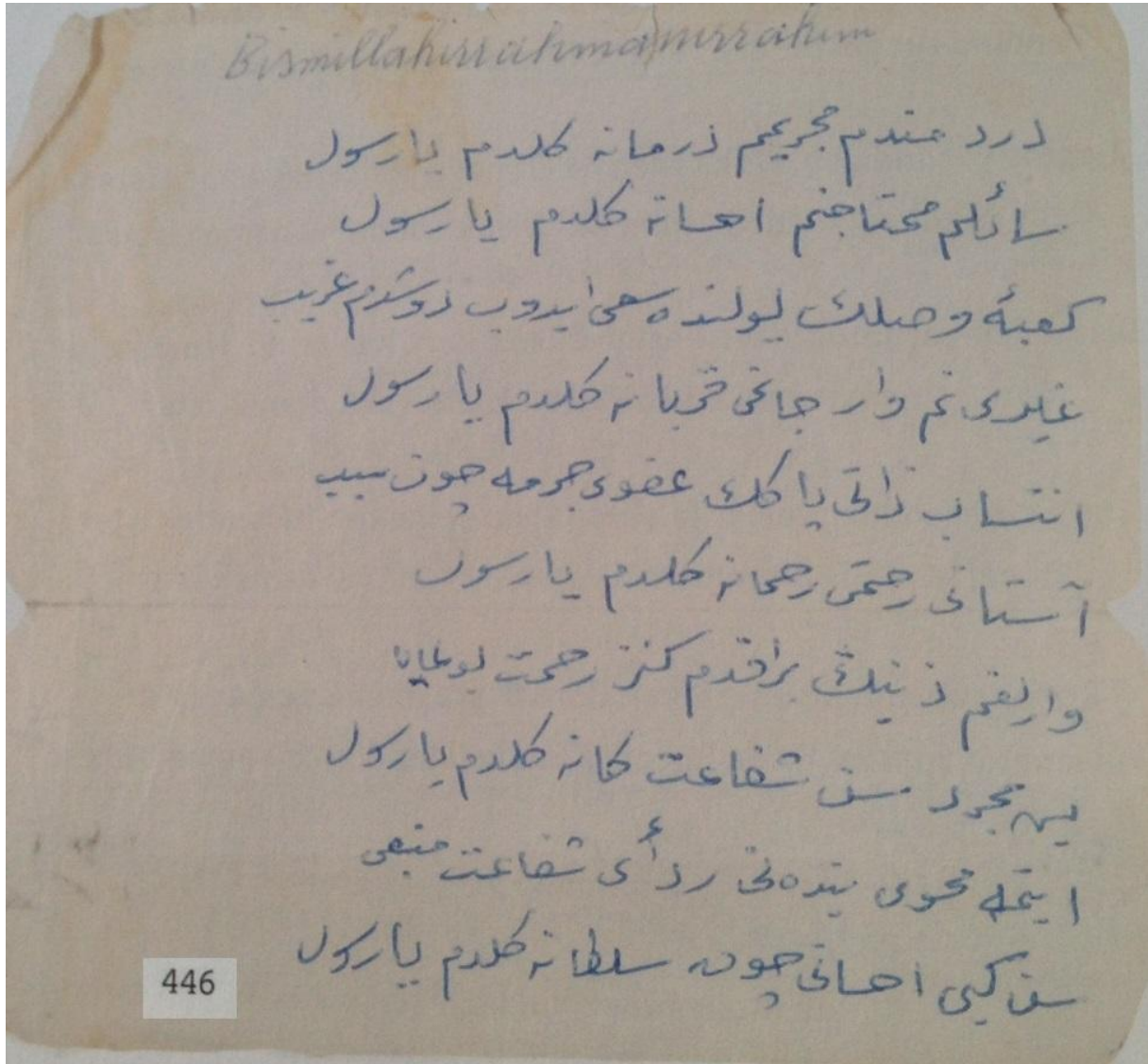
Muhyi'd-Dîn İbnu'l-Arabî'nin (k.s.) şu sözü bütün bu anlatılanları tek cümle özetleyen ve altın harflerle yazılması gereken ilmî bir düsturdur:

Bizim ulaştığımız ilmi seviyeye sahip olmayanlar, kitaplarımızı okumasınlar! (Vassaf, H. (t.y.): Ekberiyeye Maddesi).

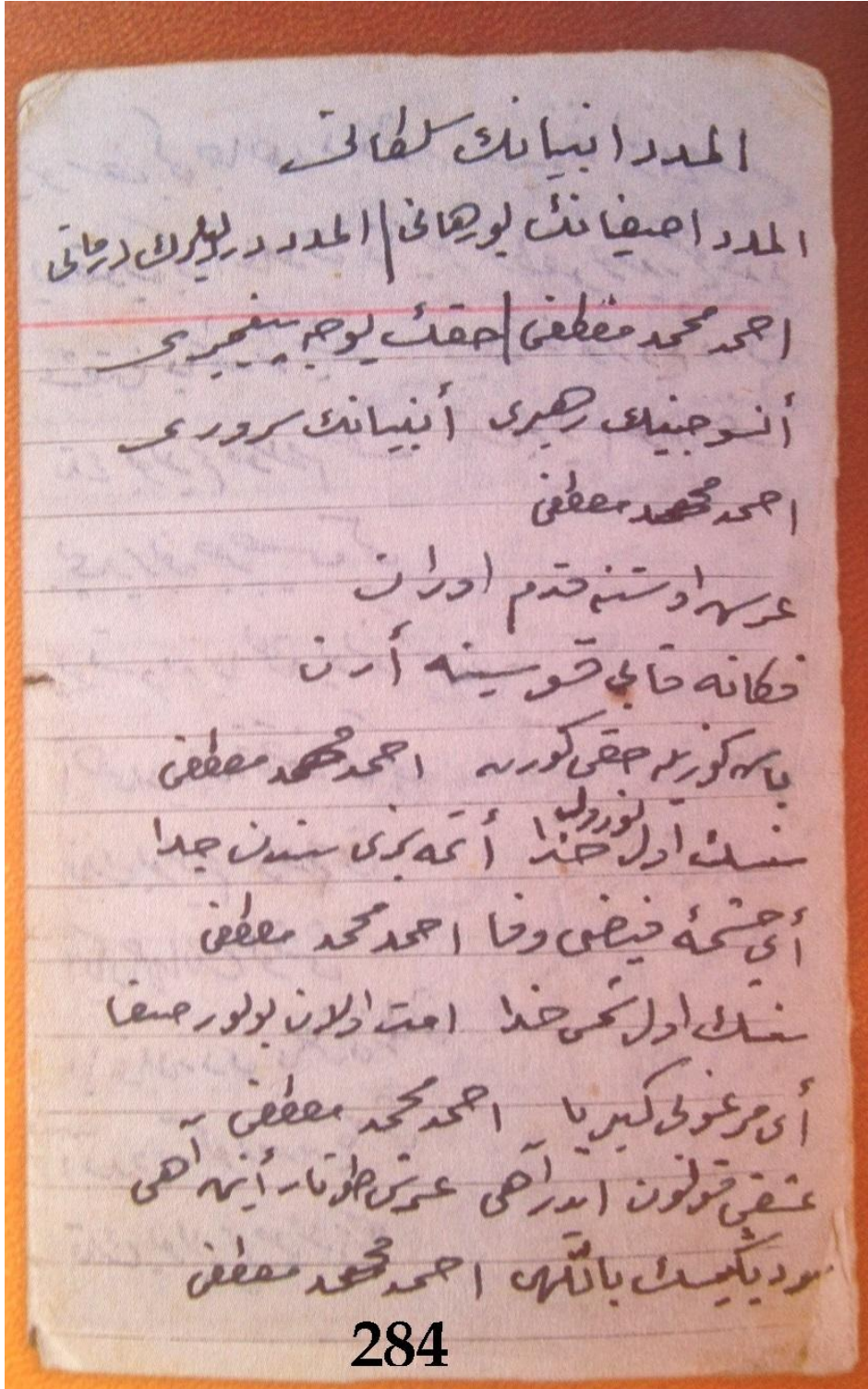
KAYNAKÇA

- Geylânî, A. (1971). *el-Gunye li Tâlibi Tarîkı 'l-Hak I-II*, Beyrût, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Geylânî, A. (t.y.). *el-Fethu'r-Rabbânî ve 'l-Feyzu'r-Rahmânî*. Cîze Mısır: Dâru'l-Me'ârif.
- Geylânî, A. (1276). *Mektûbât*, Ter. Refet Süleymân, İstanbul: Takvîmhâne-i Âmire Matbaası.
- Hasbî S. (1300). *Kitâb-ı Mirkât-ı Merâtib-i İlmi Ledünnî fî Menâkıb-ı Abdülkâdir Geylânî*, İstanbul: Matbaatül Osmâniyye.
- el-Hâşimi, Süleyman Nâim, (1878). *Telkinname*.
- Hilmî, M. (t.y.), *Kutbu'l-Ârifîn, Gavsü'l-Vâsılîn, Mürşid-i Âzam ve Pîr-i Mufahham Olan, Tarikat-ı Âliyye-i Kâdiriyye Hulefâsından ve Harput Velâyet-i Celîlesi Eşrâfından Seyyid Şeyh Hacı Ömer Hüdâyî Kudde Sırrahu'l-Âlî Hazretleri'nin Tercüme-i Hâli ile Menâkıb-ı Celîleleri (El Yazması)*, Kövenk Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde.
- Hocazâde, A.H. (1318). *Hadîkatü'l-Evliyâ, II*, İstanbul: Şirket-i Mürettebiye Matbaası.
- Hüdâyî, Hacı Ömer (t.y. a). *Dîvân (El Yazması)*, Kövenk Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde.
- Hüdâyî, Hacı Ömer (t.y. b). *Vasiyyetnâme (El Yazması)*, Kövenk Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde.
- Kâdirî, İ. (t.s.). *el-Füyûzâtü'r-rabbâniyye fî evrâdi'l-kâdiriyye*. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbâati Mustafâ el-Bâbî el-Halebî ve Evlâdihi.
- Kerkûkî, Abdurrahmân Hâlis (1284). *Kitabu'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, İstanbul: Rıza Efendi Basımhânesi.
- Kerkûkî, Abdurrahmân Hâlis (1302), *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Konevî, Sadreddîn (1324), *Şerhu'l-Hadîsi Erbaîn en-Nebevî*. Mısır.
- Mecmûâ-yı İlâhiyyât, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T4116.
- Nabî, Y. (1392). *Dîvân-ı Nâbî*, İstanbul: Şeyh Yahyâ Efendi Matbâası.
- Necâtî, Ö. (1985a). *Kitabu'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf Tercümesi*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (1985b). *Haydârizâde İbrâhim'in Bir Makalesi*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (2000a). *Eş-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avnî Baba Rûhâvî (k.s.)*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (2000b). *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi Metni*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (2019). *Karaalizâde Hayyat Ömer Dîvânı*, Sufizm Journal, V.1, I.1, pp 129-148.
- Öğüt, M. H. (2016), *Hacı Mustafa Hayri Baba*, İstanbul: Mega Basım yay.
- Sirhindî, A. (t.s.), *Muarrabu'l-Mektûbât eş-Şerîfe el-Mevsûm bi'd-Düreri'l-Meknûât, III*, İstanbul: Sim Matb.
- eş-Şâfi'î, M. (1426). *Dîvân el-İmâm eş-Şâfi'î*, Beyrût: Dâru'l-Mârif.
- Şems, Osman, (1322). *Dîvân*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Osman Ergin Böl: 1801 Nolu Nüsha.
- et-Tâdifî, Muhammed bin Yahya el-Hanbelî (t.y.), *Kalâidu'l-Cevâhir*, Mısır: Matba'atü Abdu'l-Hamîd.
- Vassaf, H. (t.y.). *Sefîne-i Evliyâ-i Ebrâr Şerh-i Esmâr-ı Esrâr: Silsile-i Tarîkât-ı Âliyye-i Kâdiriyye*. Süleymâniye Kütüphanesi. Yazma Bağışlar 2305-2309.
- Vicdânî, S. (1338-1340). *Tomâr-ı Turûk-ı Âliyyeden Silsilenâme-i Kâdiriyye*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.

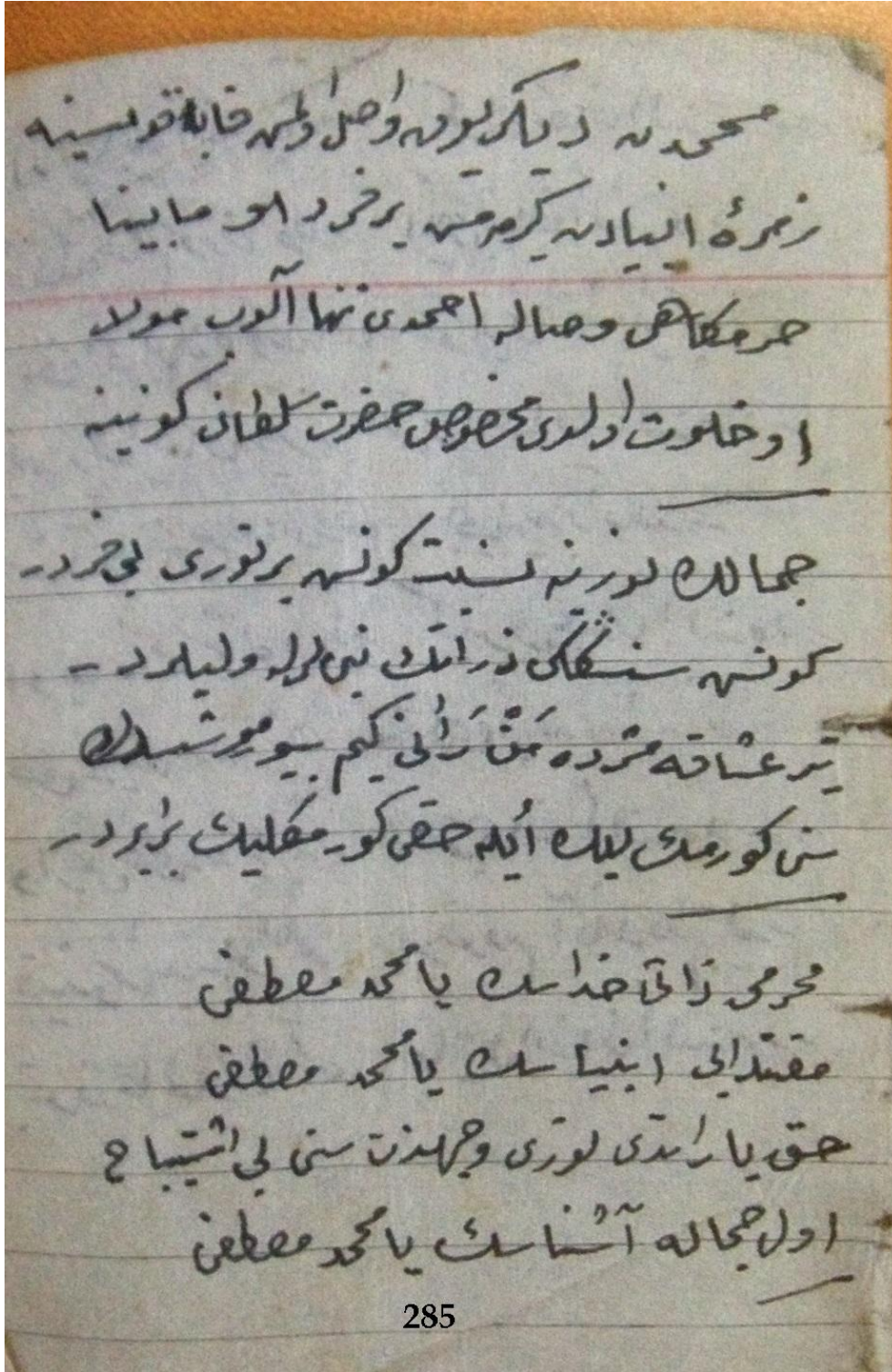
EKLER

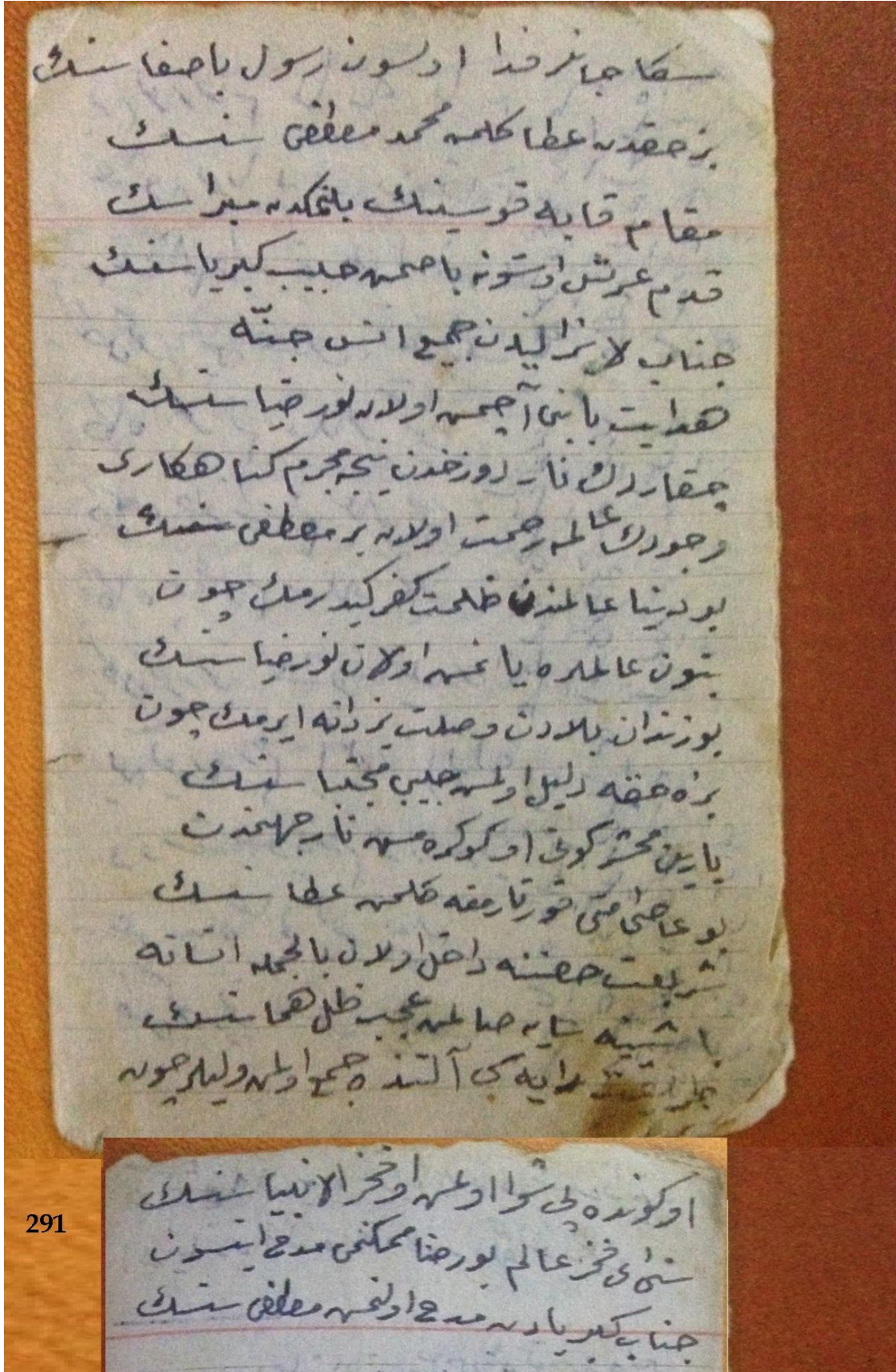
Resim 1. Mahvî'nin, *Dermend-i Mücrimem Dermâne Geldim Yâ Rasûlellah* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 446).

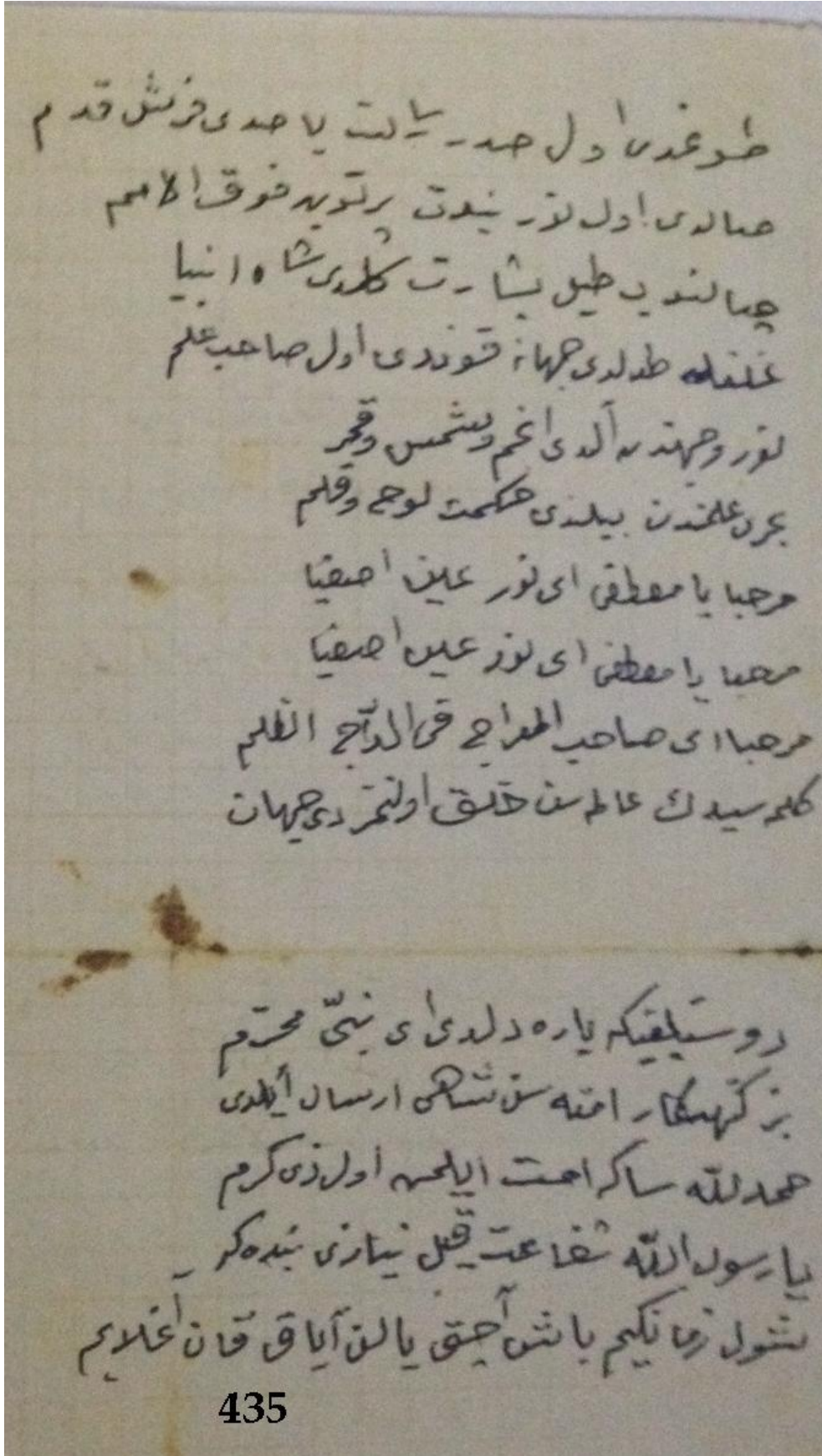
Resim 2. Aşkî'nin, el-Medet Enbiyânın Sultânı Kasîdesi (Öğüt, 2016: 284).

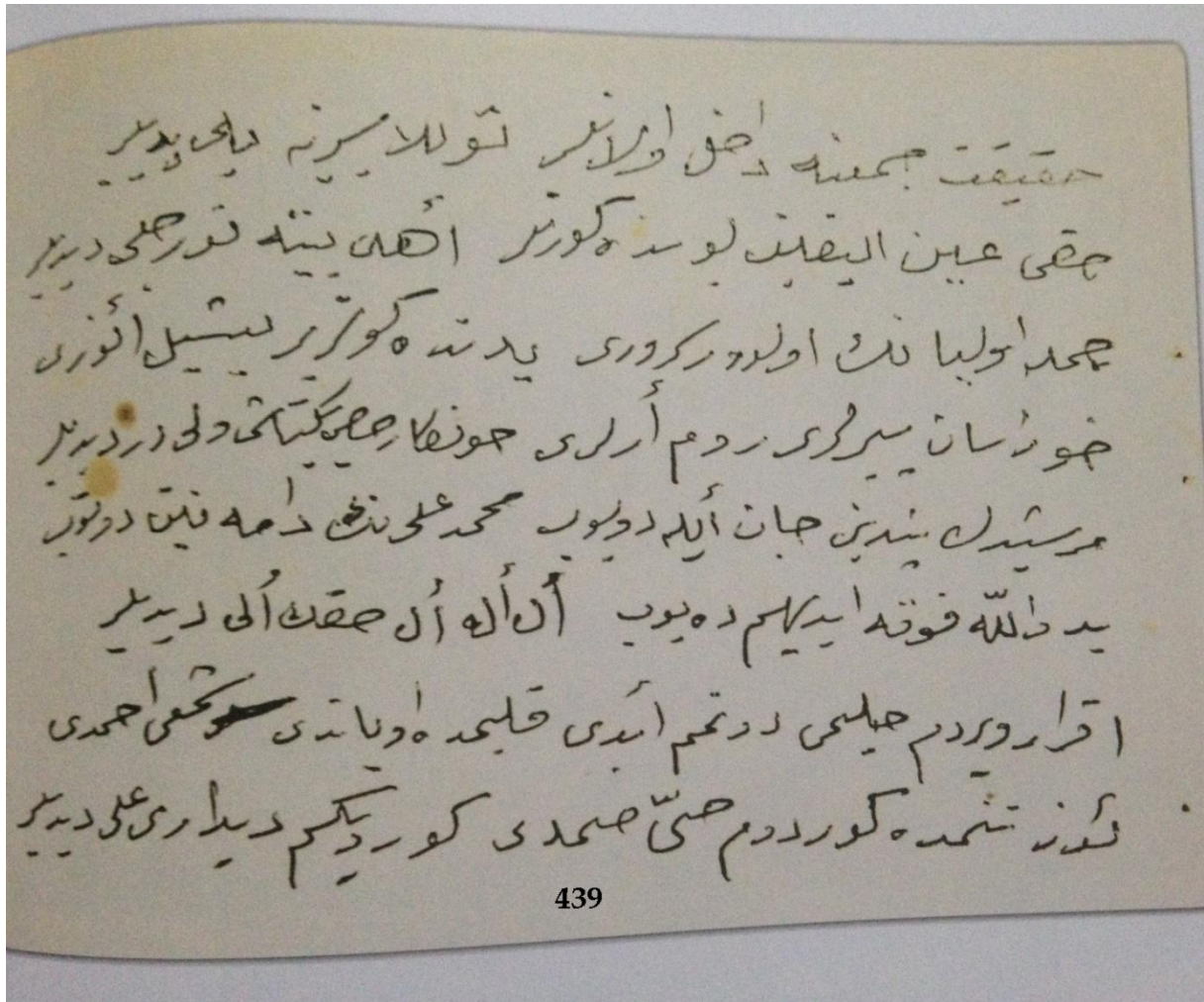
Resim 3. Muhammed'den Diğer Yok Vâsıl Olmuş Kabe Kavseyne Kasîdesi (Öğüt, 2016: 285).

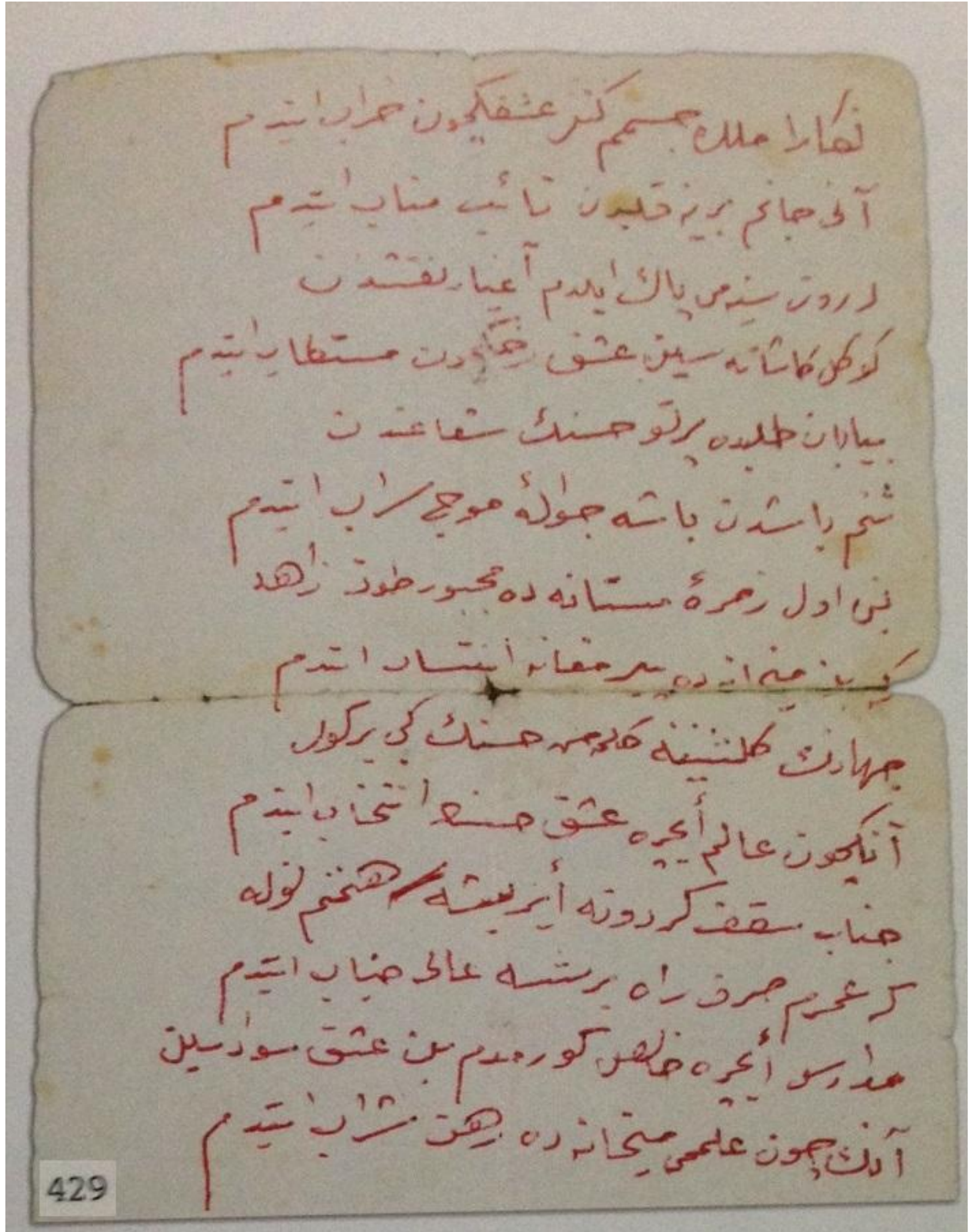
Resim 4. Rızâ'nın, *Sana Canlar Fedâ Olsun Rasûl-i bâ-Safâsın Sen Kasîdesi* (Öğüt, 2016: 291).

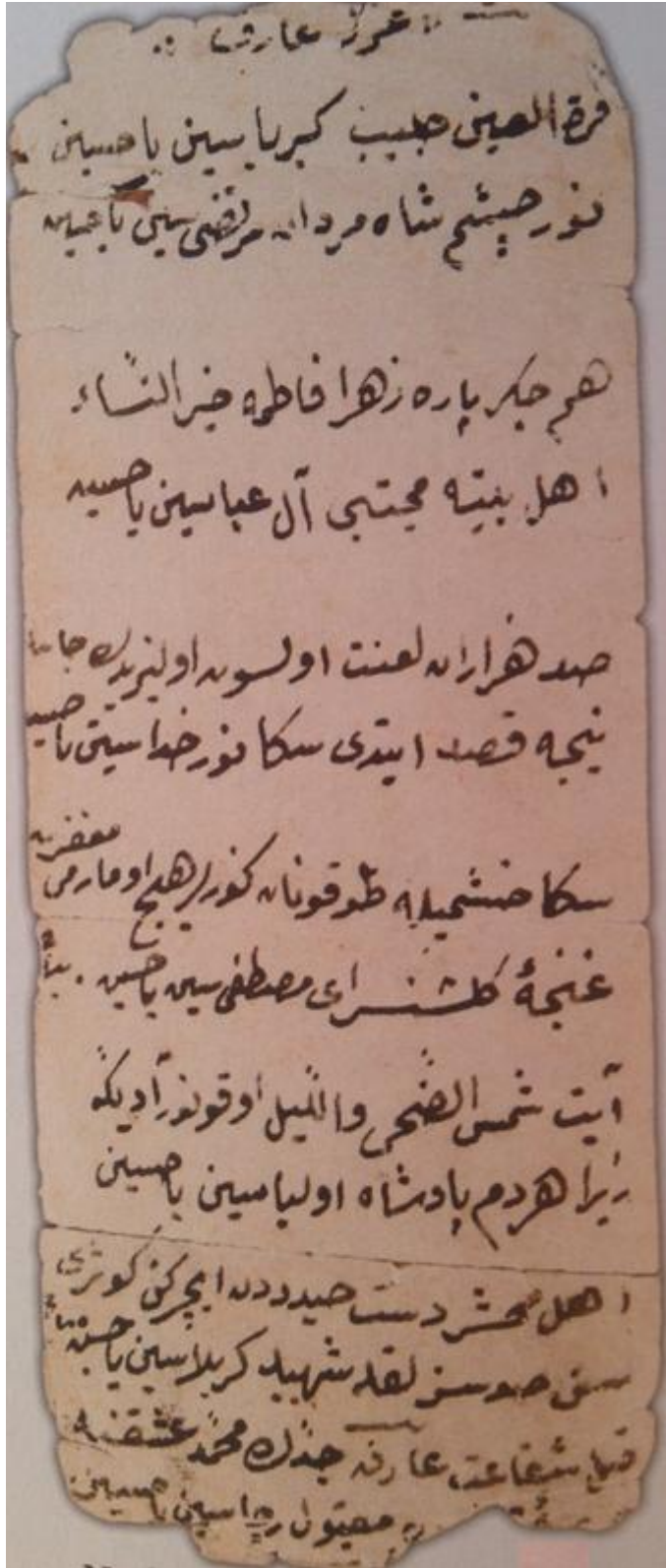
Resim 5. Niyâzî'nin, *Doğdu ol Sar-ı Risâlet Bastı Ferşe Kadem Kasîdesi* (Öğüt, 2016: 435).

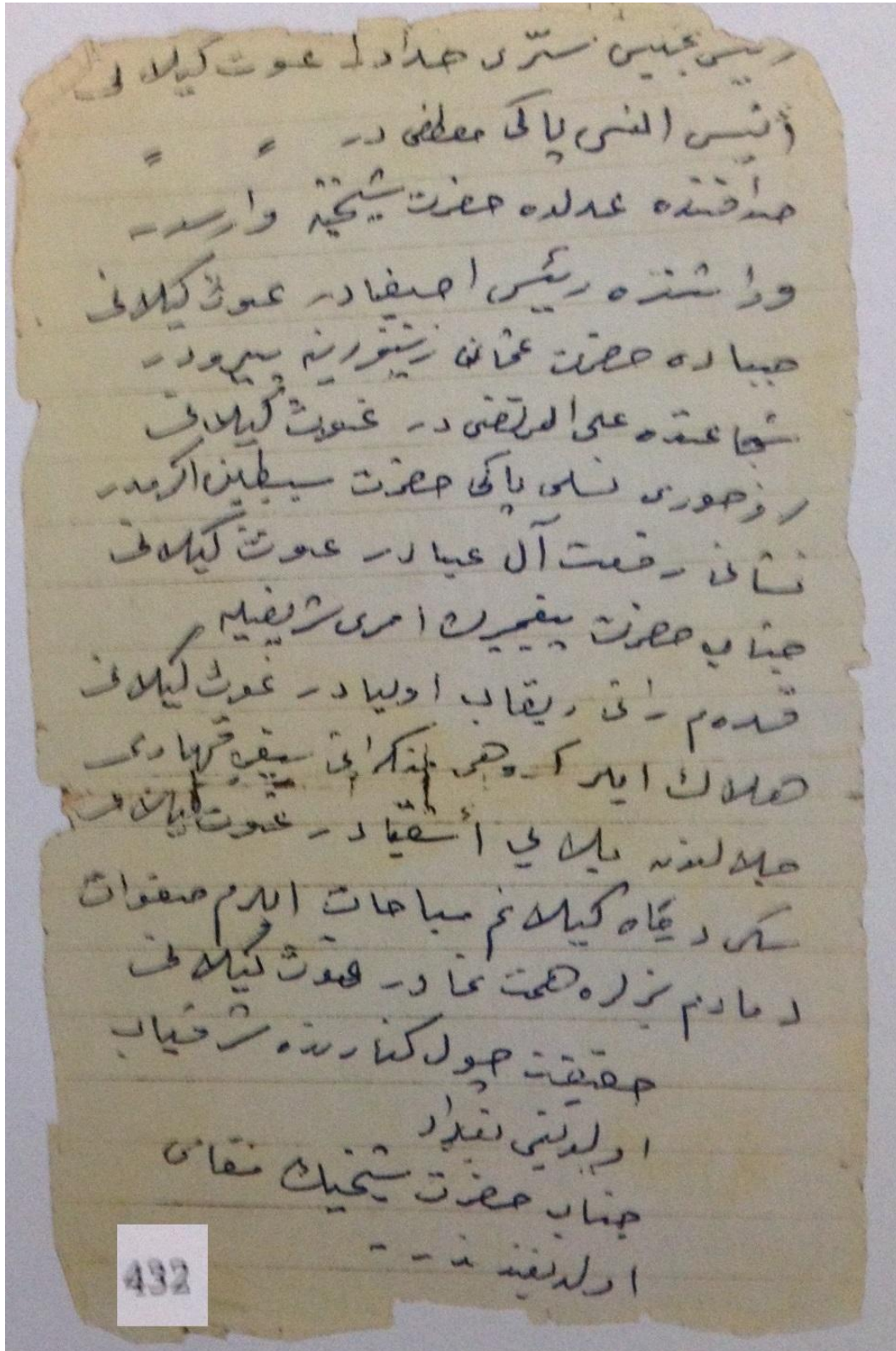
Resim 6. *Hakikat Cem'ine Dâhil Olanlar Tevellâ Sırrına Belî Dediler Kasîdesi* (Öğüt, 2016: 439).

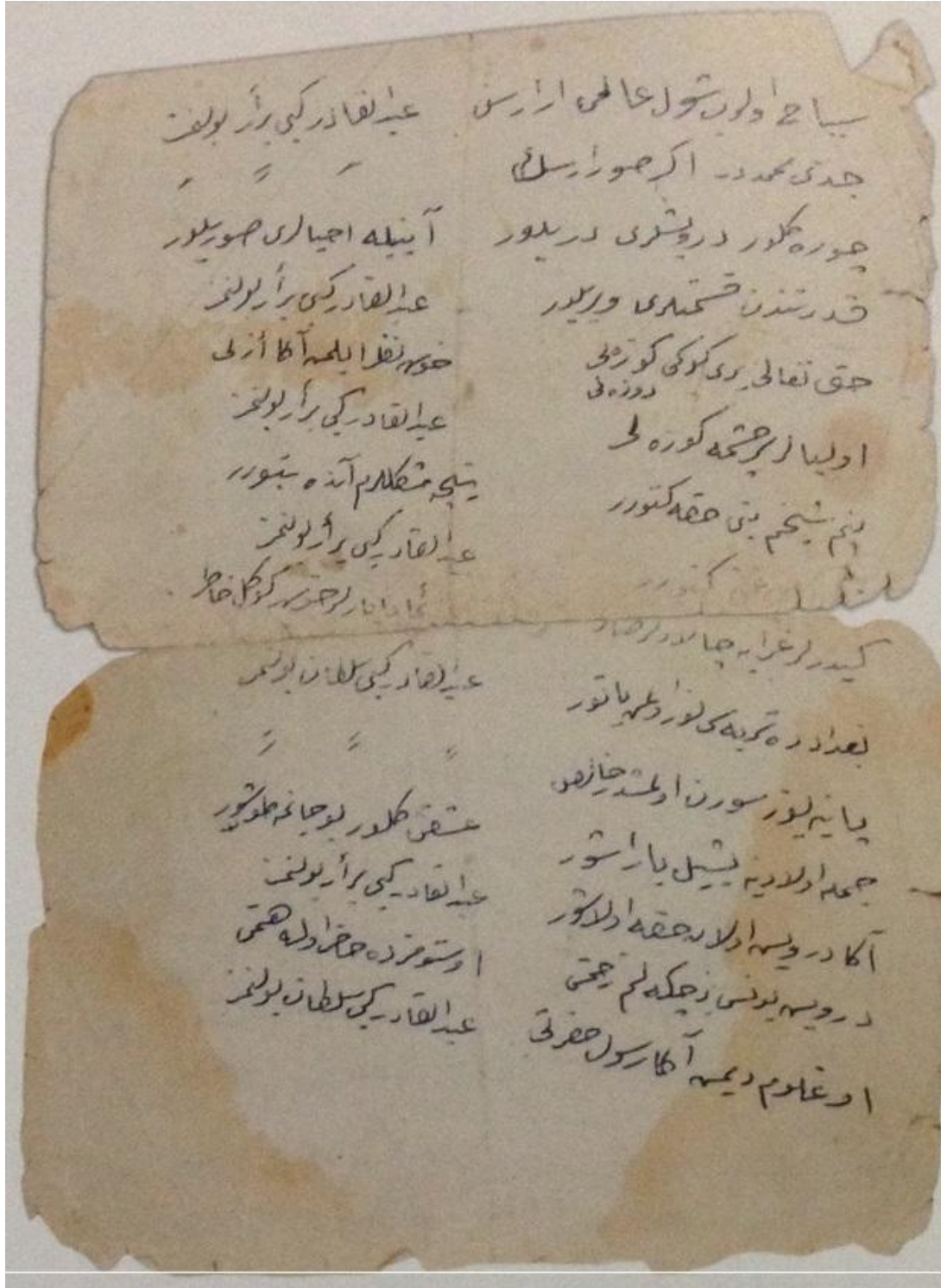
Resim 7. Hâlis'in, *Nigârâ Mülk-i Cismim Kenz-i Aşkınçün Harâb Ettim* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 429).

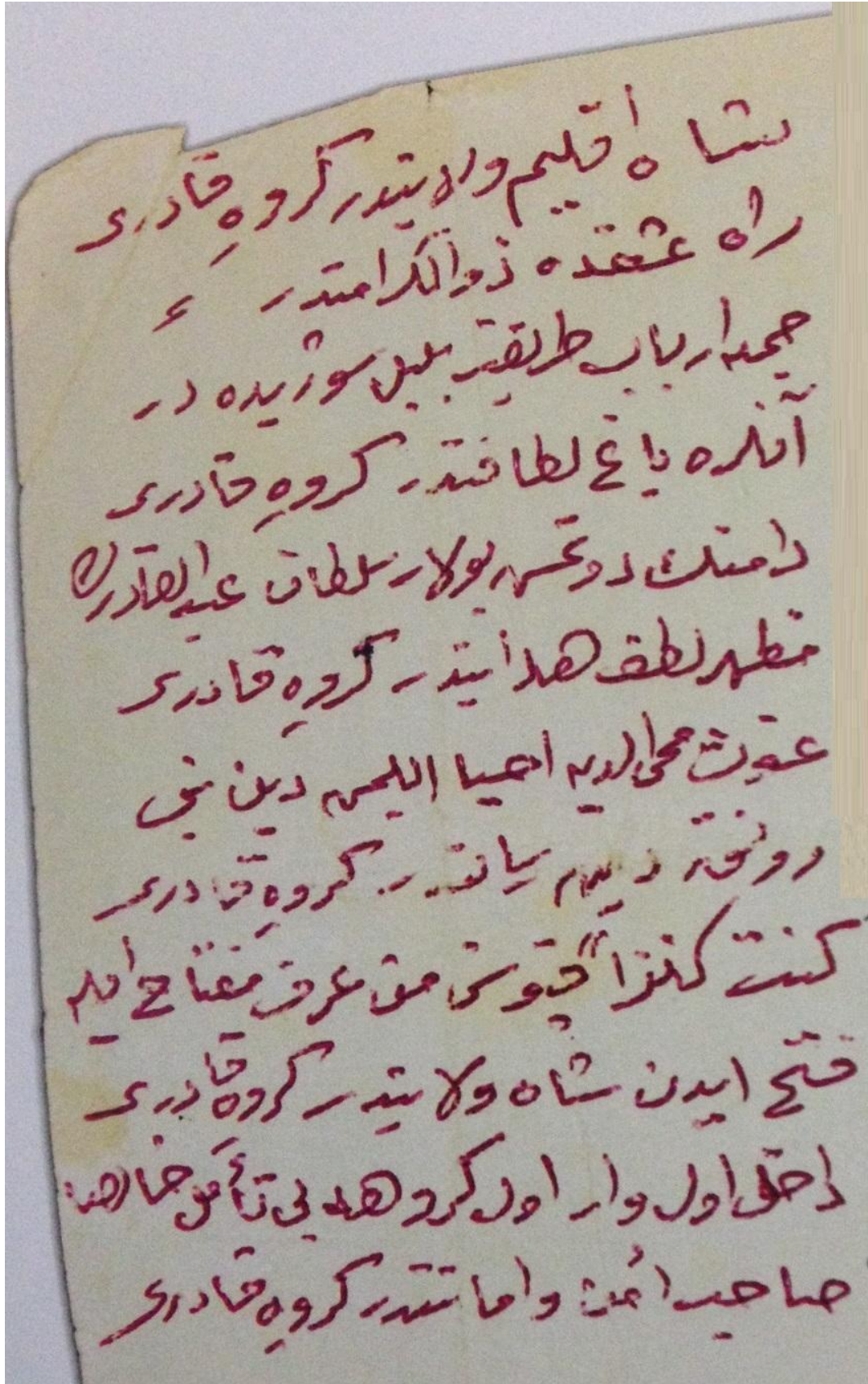
Resim 8. Ârif'in, *Kurretü'l-Ayn-i Habîb-i Kibriyâsın Yâ Hüseyin Kasîdesi* (Öğüt, 2016: 280).

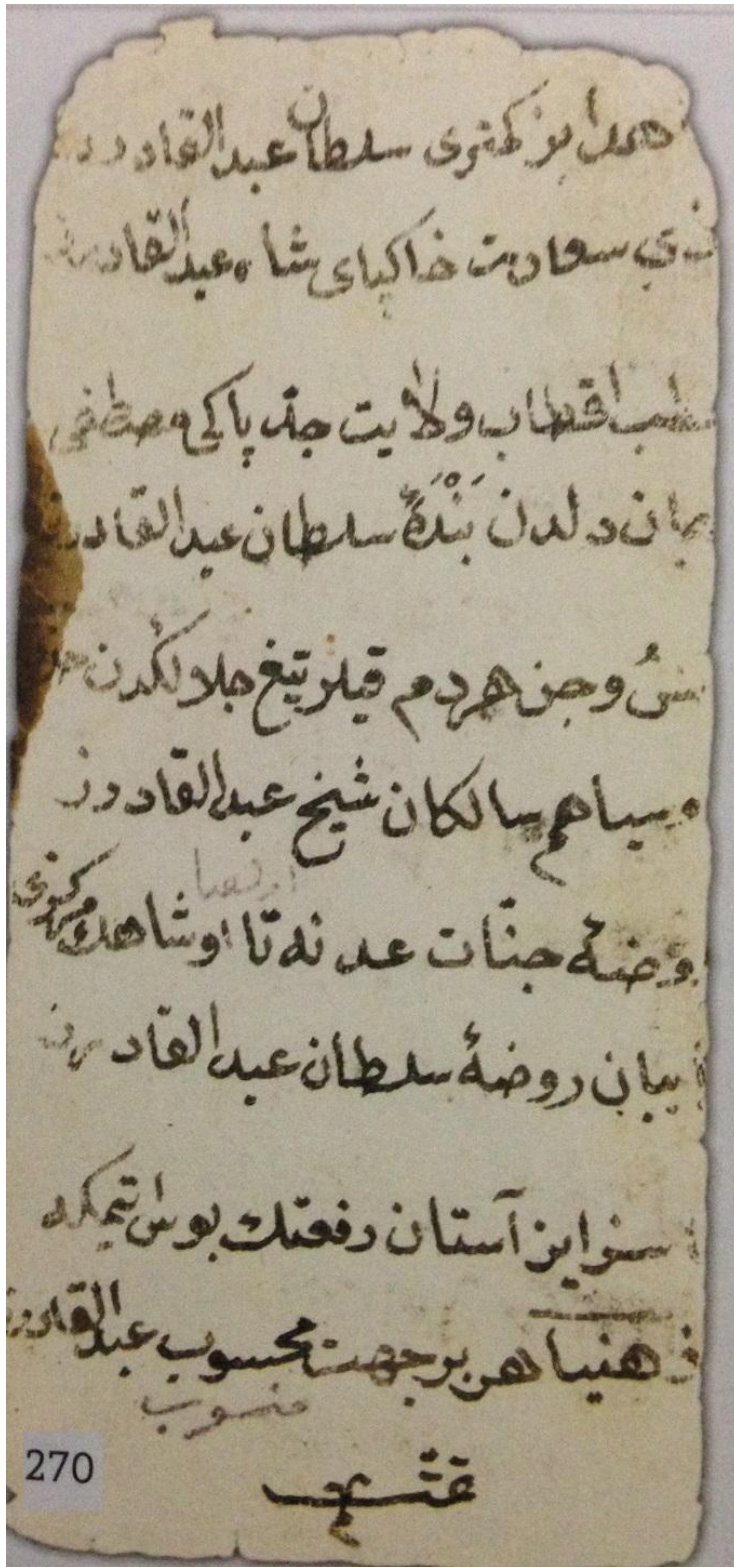
Resim 9. *Safvet*'in *Reîs-i Meclîs-i Sırr-ı Hüdâdır Gavs-i Geylânî* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 432).

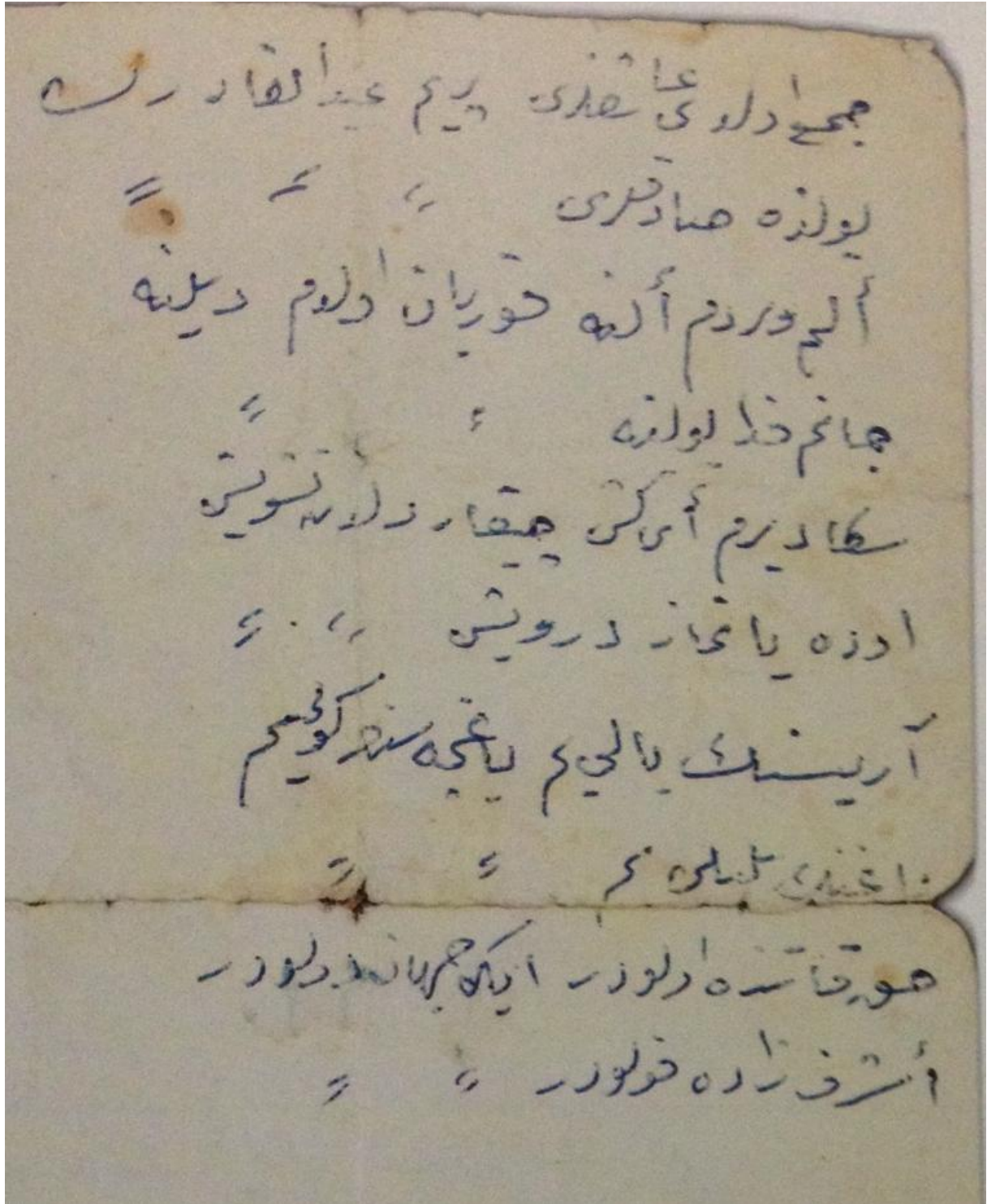
Resim 10. Yûnus'un, Seyyah Olup Şol Âlemi Ararsan Abdulkâdir Gibi Bir Er Bulunmaz Kasîdesi (Öğüt, 2016: 428).

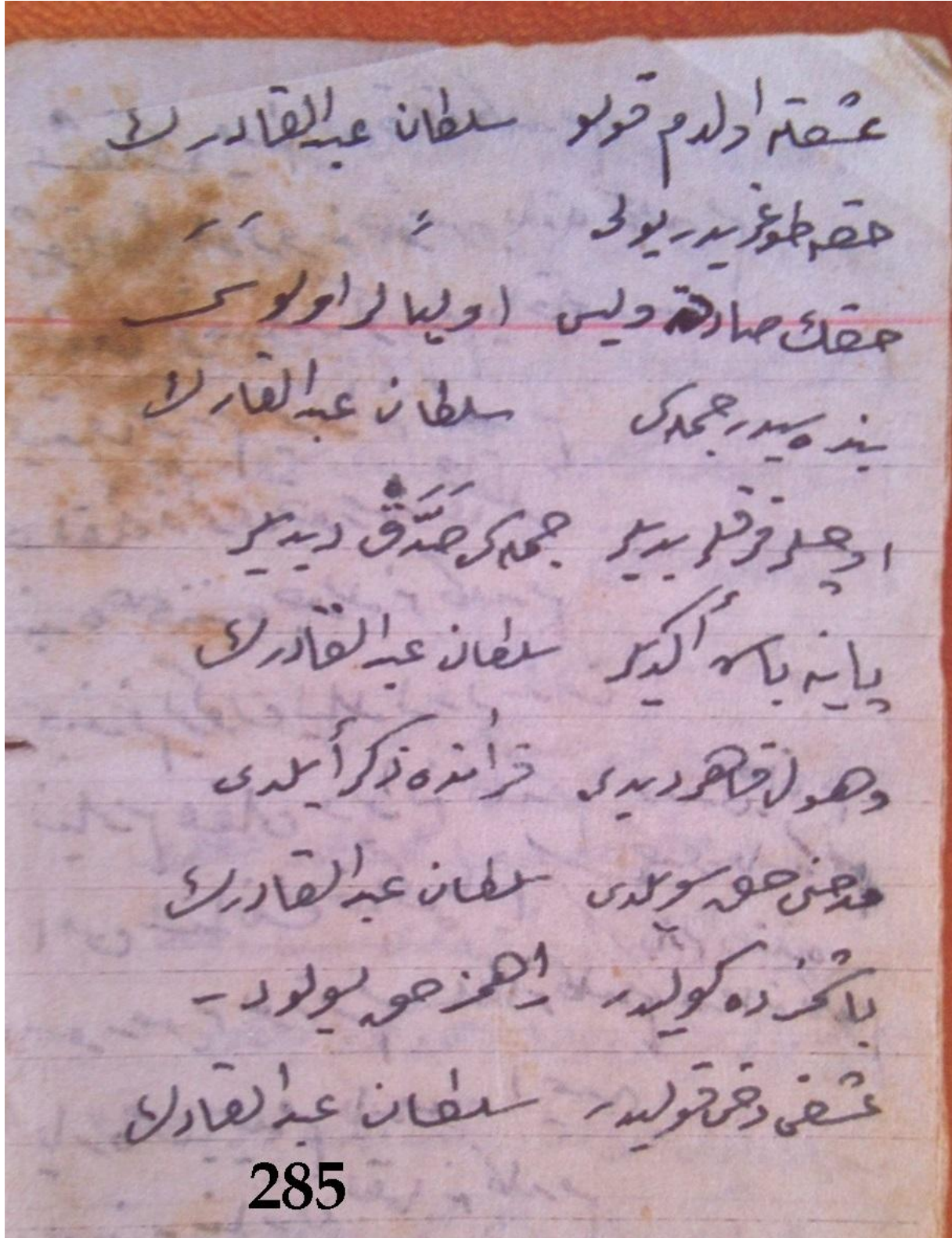
Resim 11. Hâlis'in, Şâh-ı İklîm-i Velâyettir Gürûh-ı Kâdirî Kasîdesi (Öğüt, 2016: 430).

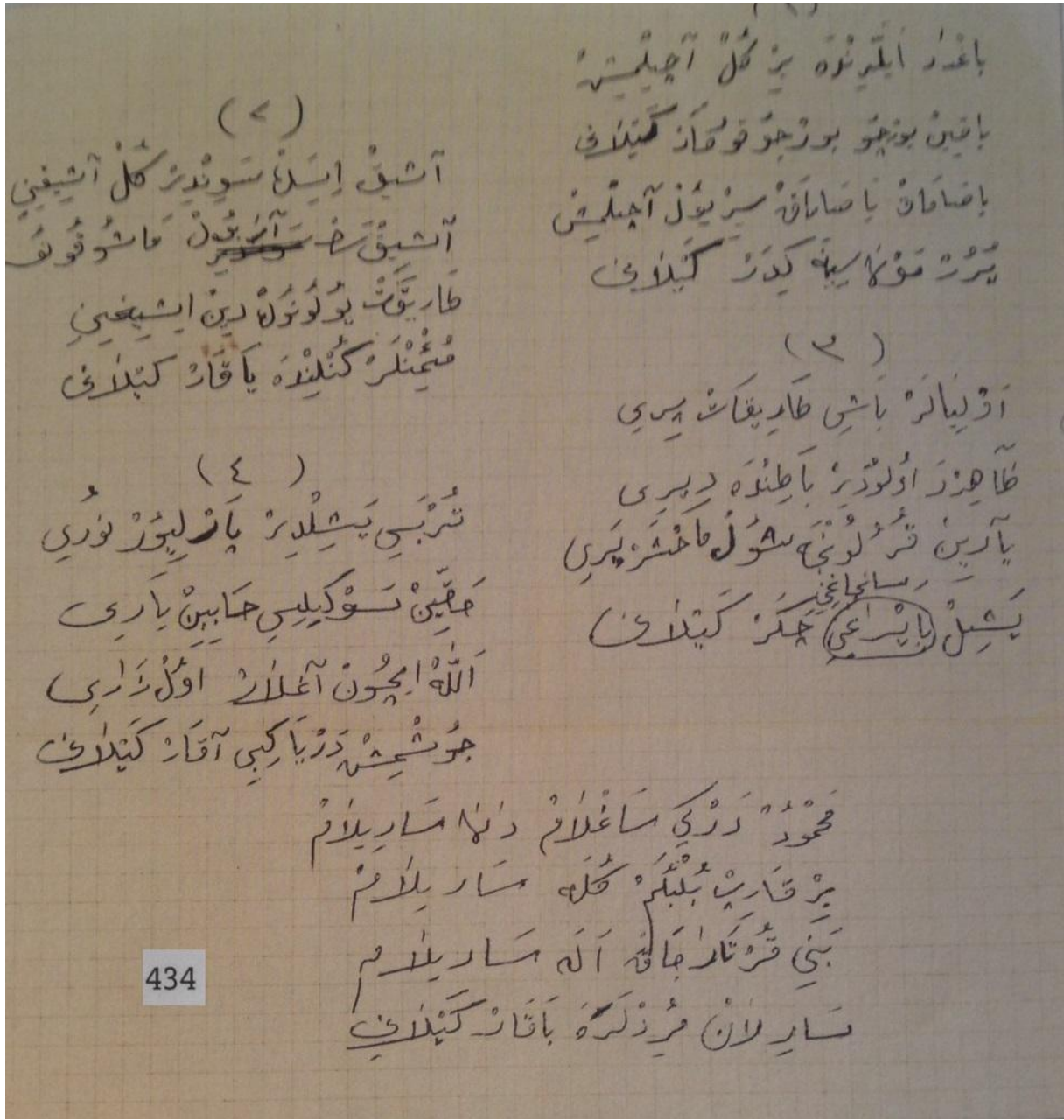
Resim 12. Zihnî'nin, Zâhidâ Biz Kemter-i Sultân Abdulkâdiriz Kasîdesi (Öğüt, 2016: 270).

Resim 13. Eşrefoğlu Abdullah Rûmî'nin, Cem Olmuş Âşıkları Pîrim Abdulkâdir'in Kasîdesi (Öğüt, 2016: 437).

Resim 14. Aşkî'nin, Aşk İle Oldum Kulu Sultân Abdulkâdir'in Kasîdesi (Öğüt, 2016: 285).

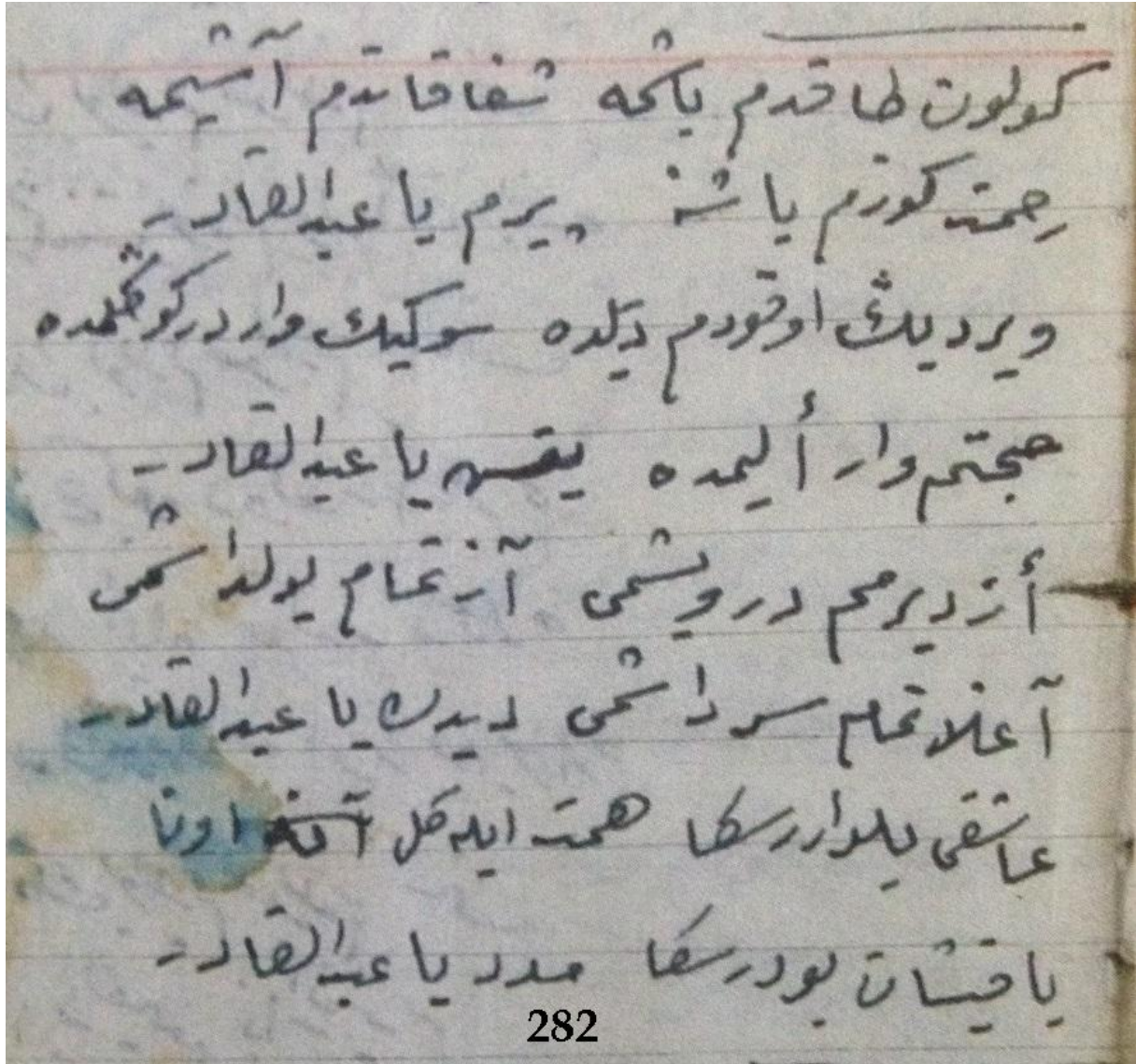

Resim 15. Mahmûd'un, Bağdat İllerinde Bir Gül Açılmış Kasîdesi (Öğüt, 2016: 434).

مؤمنان آمانی سلطان سلطان
 ای که جهان از لای سلطان عیالقدار در
 پای دیدم سوزین بل باغ ادم آفرین
 عیالقدارم یوزین سلطان عیالقدار
 خیزم خور دیدم عشق لقا کن دیدم
 مجلس مست اولدم سلطان عیالقدار
 دیدم سلطان عیالقدار حیران
 دیدم سلطان عیالقدار سلطان عیالقدار در
 بنده در عیالقدار عیالقدار در و برای
 کوکلدر در عیالقدار سلطان عیالقدار
 برتری هر لری و لیا لری در لری
 رقیب لری در سلطان عیالقدار
 عشق آید بر خور اولدم او جغت کول اولدم
 چرخ قول اولدم سلطان عیالقدار

عشق چون بوند دیدم لقا در فرآنا سی
 سلطان در خدمت دیدم عیالقدار

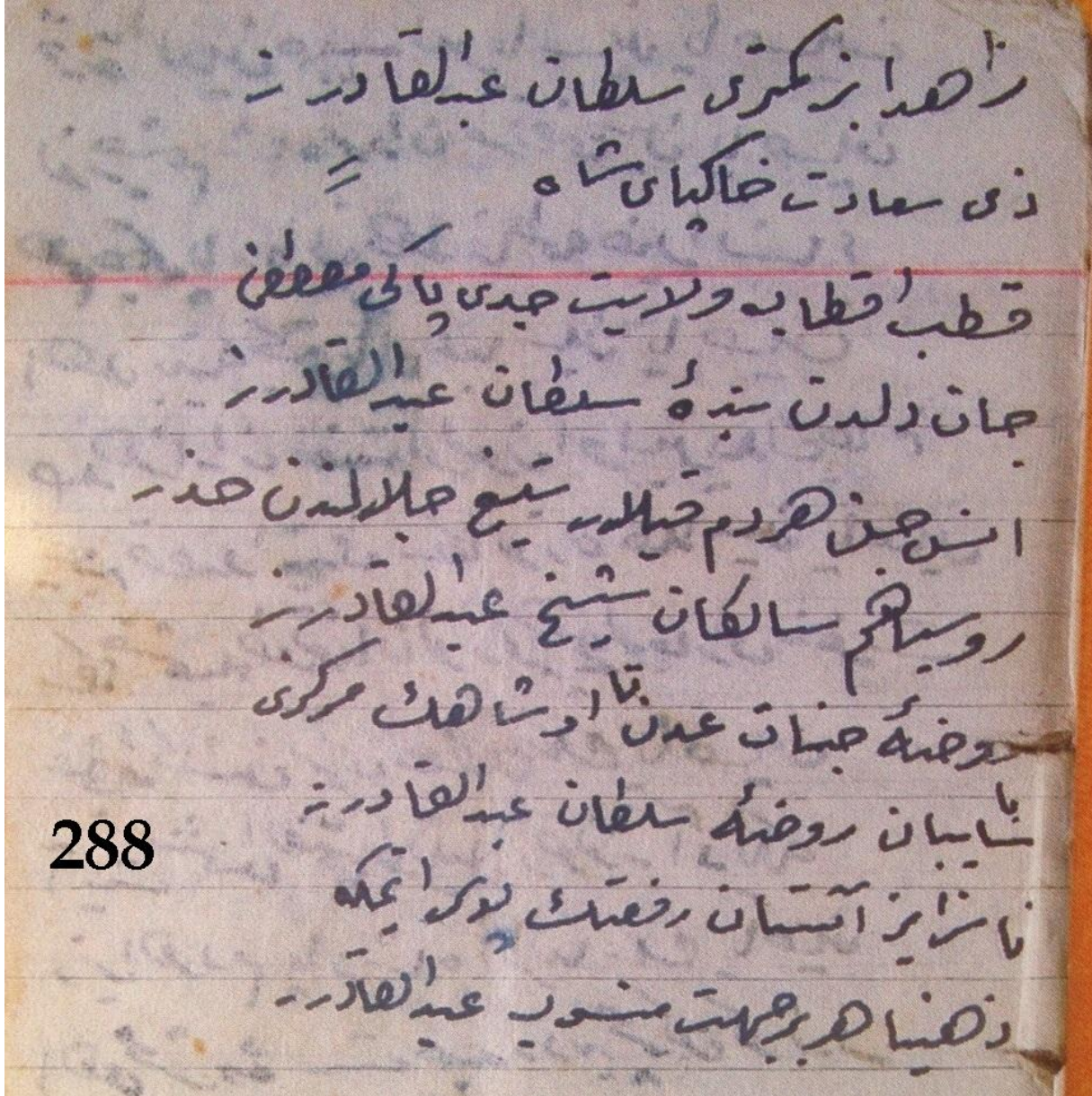
Resim 16. Aşkî'nin, Mü'minlerin Âmanî Sultanların Sultânı Kasîdesi (Öğüt, 2016: 282).

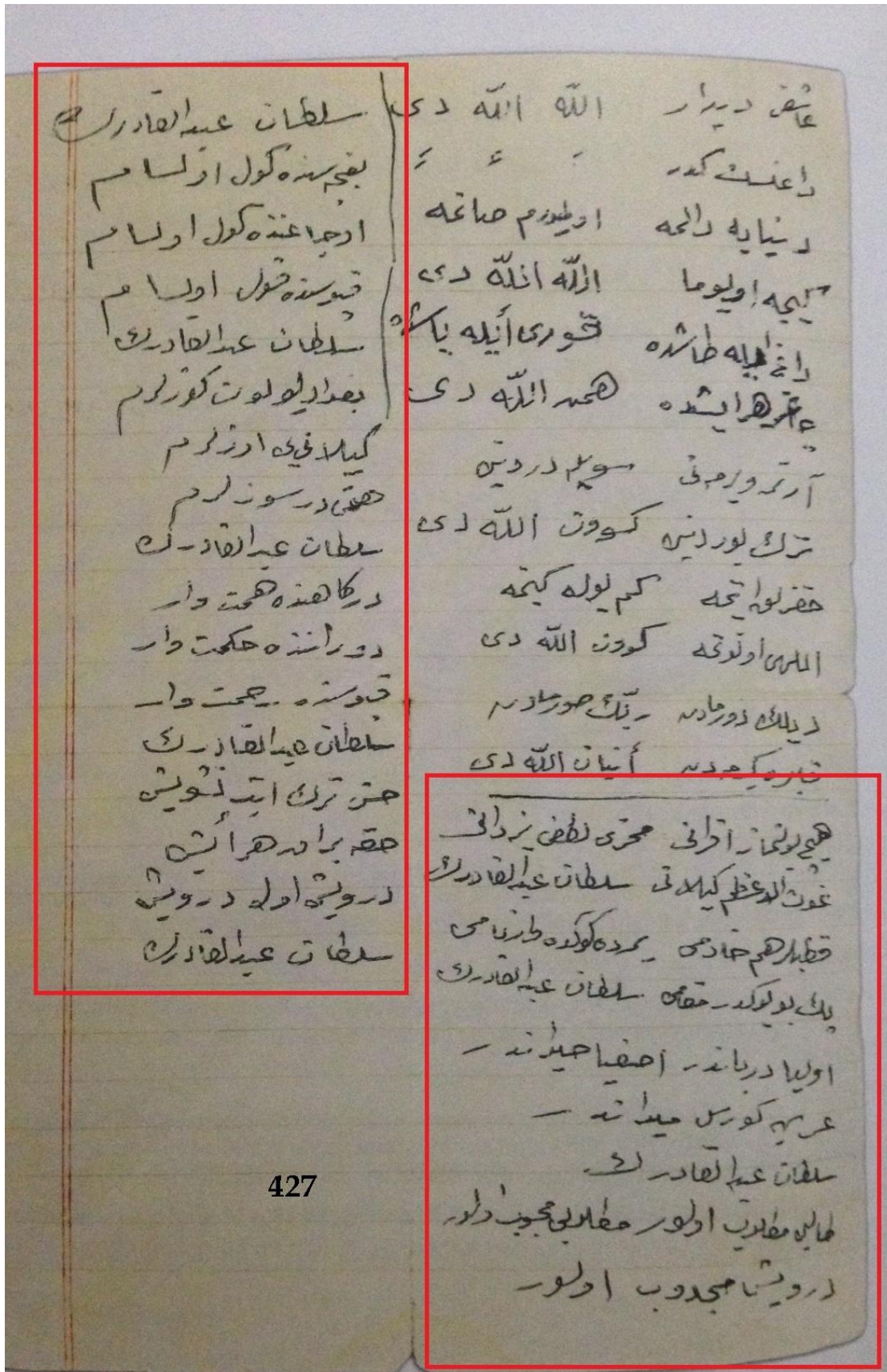
Resim 17. *Gülün Taktım Başıma* Kasidesi (Öğüt, 2016: 282).

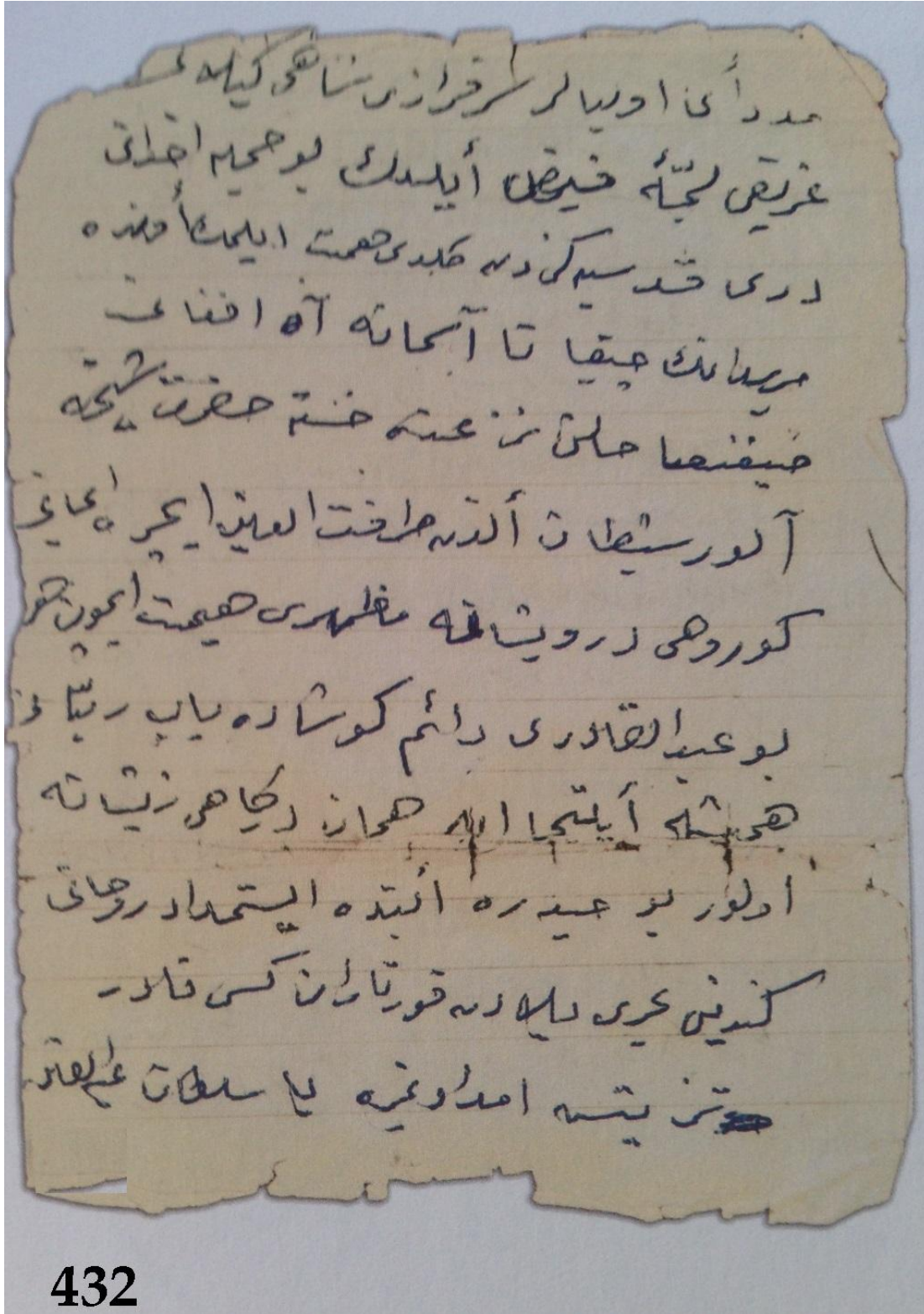

Resim 18. *Fuâdî'nin, Sâliklerin Yoldaşı Kasîdesi* (Öğüt, 2016: 280).

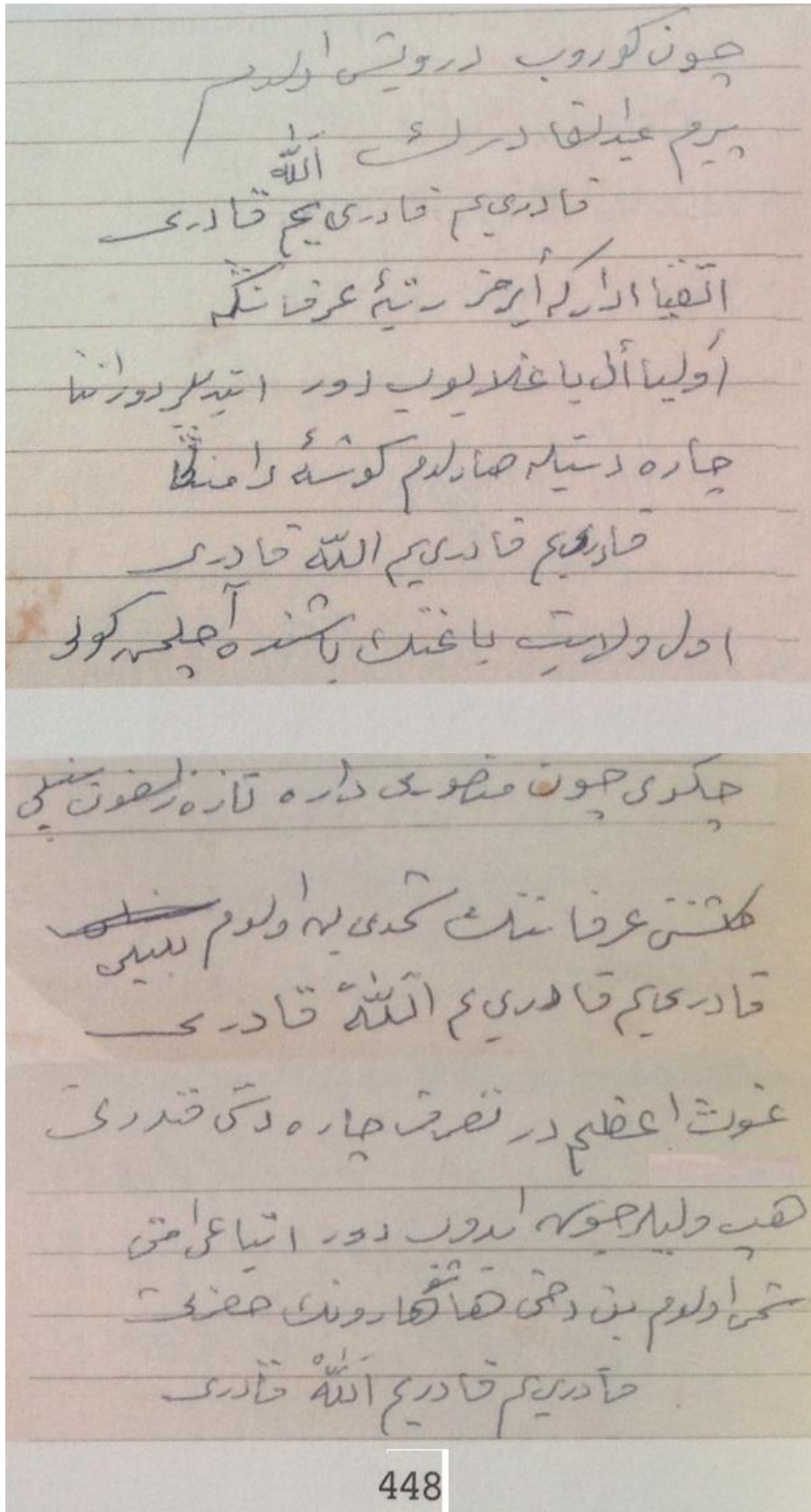
Resim 19. Zihnî'nin, Zâhidâ Biz Kemter-i Sultân Abdulkâdiriz Kasîdesi (Öğüt, 2016: 288).

432

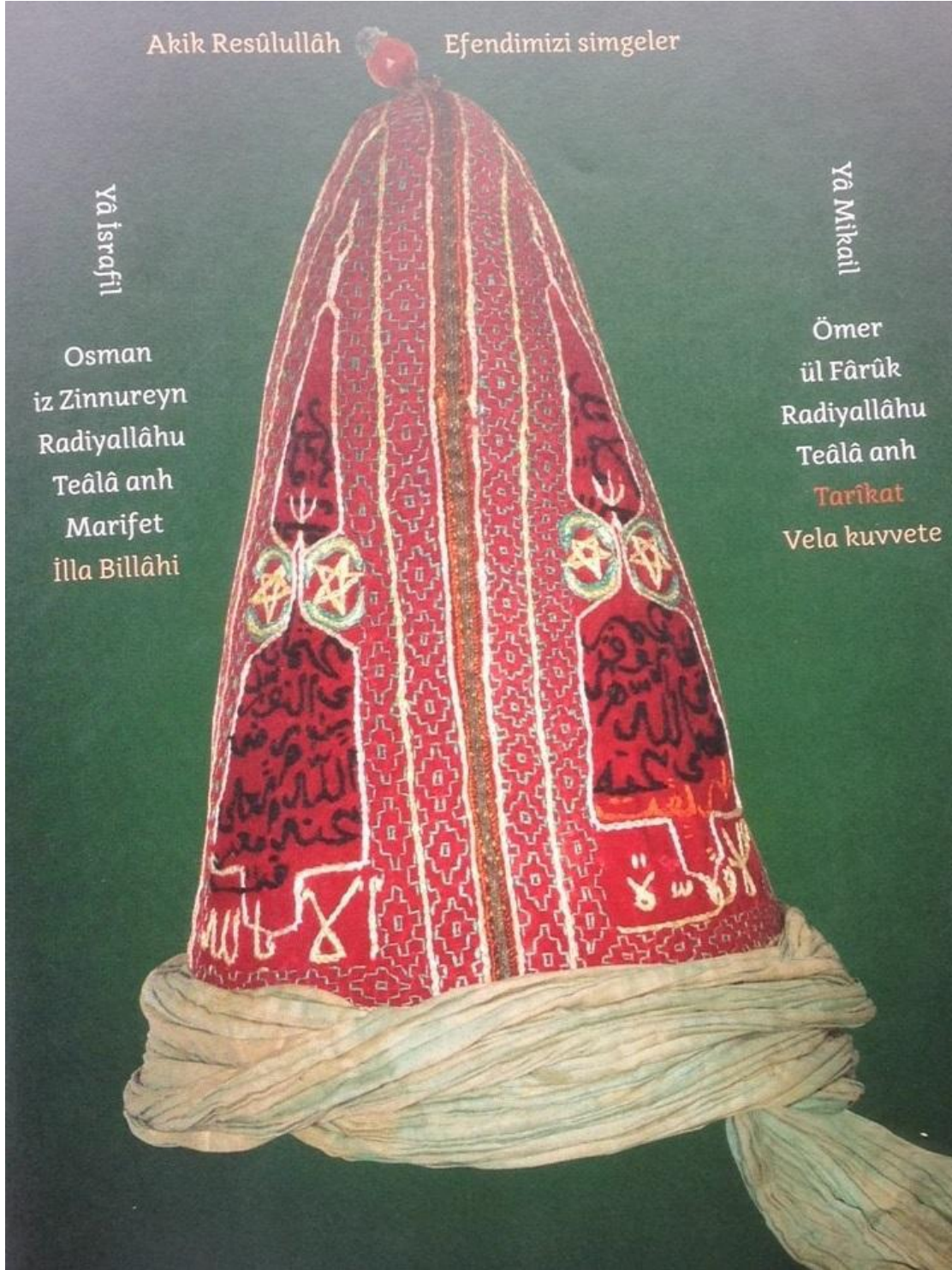
Resim 21. Medet Yâ Evliyâlar Serfirâzi Şâh-ı Geylânî Kasîdesi (Öğüt, 2016: 432).

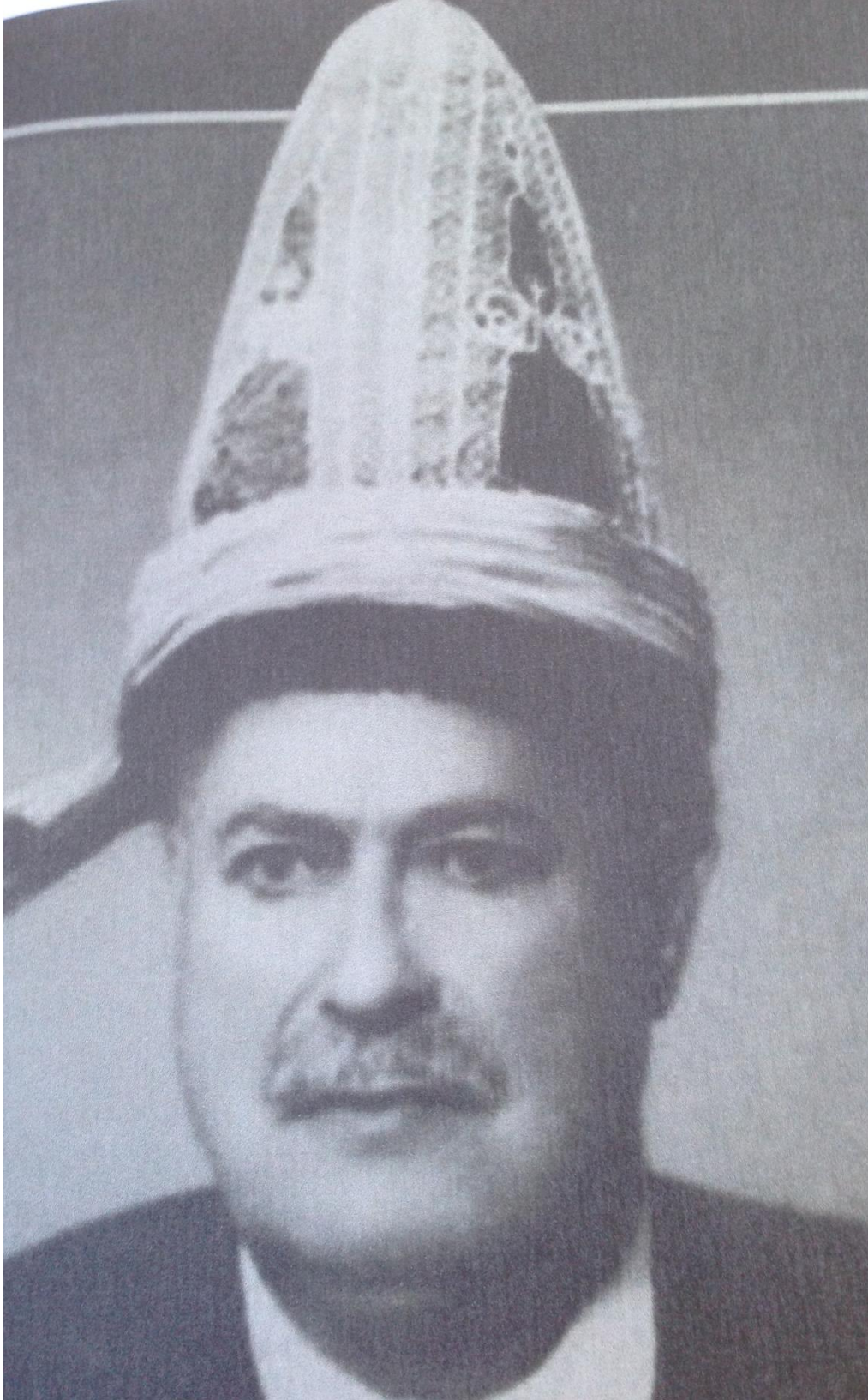
Resim 22. Çün Görüp Dervîşi Oldum Pîrim Abdulkâdirin Kasîdesi (Öğüt, 2016: 448).

Resim 23. Hacı Mustafa Hayri Baba'nın (k.s.) Tâcı_1 (Öğüt, 2016).

Resim 24. Hacı Mustafâ Hayri Baba'nın (k.s.) Tâcî_2 (Öğüt, 2016).

Resim 25. Hacı Mustafa Hayri Baba'nın (k.s.) Tâcı_3 (Öğüt, 2016).

Tablo 1. Hacı Mustafa Hayri Baba'nın (k.s.) Makalede Geçen Elyazması Kasîdelerinin Ve Taç Resimlerinin Fihristi:

- Resim 1.** *Mahvî'nin, Derdmend-i Mücrimem Dermâne Geldim Yâ Rasûlellah* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 446).
- Resim 2.** *Aşkî'nin, el-Medet Enbiyânın Sultânı* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 284).
- Resim 3.** *Muhammed'den Diğer Yok Vâsıl Olmuş Kabe Kavseyne* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 285).
- Resim 4.** *Rızâ'nın, Sana Canlar Fedâ Olsun Rasûl-i bâ-Safâsın Sen* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 291).
- Resim 5.** *Niyâzî'nin, Doğdu ol Sar-ı Risâlet Bastı Ferşe Kadem* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 435).
- Resim 6.** *Hakikat Cem'ine Dâhil Olanlar Tevellâ Sırrına Belî Dediler* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 439).
- Resim 7.** *Hâlis'in, Nigârâ Mülk-i Cismim Kenz-i Aşkınçün Harâb Ettim* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 429).
- Resim 8.** *Ârif'in, Kurretü'l-Ayn-i Habîb-i Kibriyâsın Yâ Hüseyin* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 280).
- Resim 9.** *Safvet'in Reîs-i Meclîs-i Sırr-ı Hüdâdır Gavs-i Geylânî* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 432).
- Resim 10.** *Yûnus'un, Seyyah Olup Şol Âlemi Ararsan Abdulkâdir Gibi Bir Er Bulunmaz* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 428).
- Resim 11.** *Hâlis'in, Şâh-ı İklîm-i Velâyettir Gürûh-ı Kâdirî* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 430).
- Resim 12.** *Zihnî'nin, Zâhidâ Biz Kemter-i Sultân Abdulkâdiriz* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 270).
- Resim 13.** *Eşrefoğlu Abdullah Rûmî'nin, Cem Olmuş Âşıkları Pîrim Abdulkâdir'in* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 437).
- Resim 14.** *Aşkî'nin, Aşk İle Oldum Kulu Sultân Abdulkâdir'in* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 285).
- Resim 15.** *Mahmûd'un, Bağdat İllerinde Bir Gül Açılmış* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 434).
- Resim 16.** *Aşkî'nin, Mü'minlerin Âmânı Sultanların Sultânı* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 282).
- Resim 17.** *Gülü'n Taktım Başıma* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 282).
- Resim 18.** *Fuâdî'nin, Sâliklerin Yoldaşı* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 280).
- Resim 19.** *Zihnî'nin, Zâhidâ Biz Kemter-i Sultân Abdulkâdiriz* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 288).
- Resim 20.** *Hüsnü'nün, Hiç Bulunmaz Akrâmı* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 427).
- Resim 21.** *Medet Yâ Evliyâlar Serfirâzı Şâh-ı Geylânî* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 432).
- Resim 22.** *Çün Görüp Dervîşi Oldum Pîrim Abdulkâdirin* Kasîdesi (Öğüt, 2016: 448).
- Resim 23.** Hacı Mustafa Hayri Baba'nın (k.s.) Tâcî_1 (Öğüt, 2016).
- Resim 24.** Hacı Mustafa Hayri Baba'nın (k.s.) Tâcî_2 (Öğüt, 2016).
- Resim 25.** Hacı Mustafa Hayri Baba'nın (k.s.) Tâcî_3 (Öğüt, 2016).